

Práce s textem v hodinách českého jazyka a literatury v 6. ročníku ZŠ

Diplomová práce

Studijní program:

N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obory:

Učitelství českého jazyka a literatury

Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy

Autor práce:

Bc. Kristýna Matysová

Vedoucí práce:

Mgr. Jarmila Sulovská

Katedra českého jazyka a literatury

Zadání diplomové práce

Práce s textem v hodinách českého jazyka a literatury v 6. ročníku ZŠ

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Matysová**
Osobní číslo: P18000616
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obory: Učitelství českého jazyka a literatury
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra českého jazyka a literatury
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce bude zaměřena na metody a formy práce s textem v hodinách českého jazyka, literární výchovy a při čtenářských dílnách v 6. ročníku ZŠ. Východiskem je akční výzkum zacílený na rozvíjení čtenářské gramotnosti na 2. stupni základní školy. Na základě poznatků získaných při pedagogické praxi a empirickém pozorování ve školách budou vytvořeny didaktické materiály k využití ve výuce.

Metody:

1. Stanovení cílů práce v souladu s RVP ZV
2. Studium odborné literatury a pramenů
3. Empirické pozorování na vybraných základních školách a jeho vyhodnocení
4. Výběr vhodných ukázek ke zpracování pro výuku
5. Vytvoření didaktických materiálů

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- BUBENÍČKOVÁ, Petra et al. Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. 135 s. ISBN 978-80-7435-165-5.
- CIBÁKOVÁ, Dana a kol. Recepce textu u žáků základní školy. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 123 s. ISBN 978-80-244-4744-5.
- FRIEDLANDEROVÁ, Hana et al. České děti a mládež jako čtenáři 2017. První vydání. Brno: Host, 2018. 150 s. ISBN 978-80-7577-804-8.
- HEJSEK, Lukáš. Rozvoj čtenářské gramotnosti v procesu základního vzdělávání. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 192 s. ISBN 978-80-244-4535-9.
- HYPLOVÁ, Jana. Využití projektového vyučování k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků základní školy. Vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7368-919-3
- Literární výchova jako cesta k četbě: sborník z mezinárodního semináře. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2008. 173 s. ISBN 978-80-7414-009-9
- PRÁZOVÁ, Irena et al. České děti jako čtenáři. První vydání. Brno: Host, 2014. 135 s. ISBN 978-80-7491-492-8.

Vedoucí práce: Mgr. Jarmila Sulovská
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání práce: 30. dubna 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. května 2020

Bc. Kristýna Matysová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat paní Mgr. Jarmile Sulovské za odborné vedení diplomové práce, věcné připomínky při zpracování a za čas, který mi věnovala. Děkuji také vyučujícím a žákům základních škol, kteří se podíleli na ověřování didaktického materiálu.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na práci s textem v hodinách českého jazyka, literární výchovy a při čtenářských dílnách v šestém ročníku základní školy. Vychází z akčního výzkumu zacíleného na rozvíjení čtenářské gramotnosti, která s tématem úzce souvisí. Problematika čtenářské gramotnosti je popsána v teoretické části. Pozornost je věnována především rozmanitým metodám a formám práce s textem. Základem práce jsou pracovní listy, které by byly využitelné v praxi a pomohly by žákům s porozuměním textu. Pracovní listy jsou doplněny o metodické pokyny pro učitele a řešení.

Klíčová slova

Čtenářská gramotnost, čtenářská dílna, forma, metoda, text.

Annotation

The thesis focuses on working with text in Czech language, literature lessons and reading workshops in the sixth year of secondary school. It is based on the action research which takes aim on developing of reading literacy, which is closely related to the topic. The issues of the reading literacy are described in the theoretical part. A special attention is mainly paid to the varied methods and forms of working with text. The thesis is based on worksheets, which could be used in the practise and could help pupils with reading comprehension. Methodological instructions and solutions for teachers are added to the worksheets.

Keywords

Reading literacy, reading workshop, form, method, text.

Obsah

Úvod.....	8
1 Čtenářská gramotnost a práce s textem	10
1.1 Současná situace čtenářské gramotnosti českých žáků	12
2 Čtenářství a vývojová psychologie.....	14
3 Akční výzkum.....	15
3.1 Čtenářské dílny.....	15
3.2 Průběh akčního výzkumu	18
4 Čtenářské strategie.....	22
5 Rozdělení činností ve výuce	25
5.1 Činnosti před četbou.....	25
5.2 Činnosti při četbě	27
5.3 Činnosti po četbě.....	29
6 Metody a formy práce s textem	32
6.1 Filtr	33
6.2 I. N. S. E. R. T.....	33
6.3 Pětílístek	34
6.4 Diamant	35
6.5 Myšlenková mapa	35
6.6 Cenzura – korektor	36
6.7 Další náměty pro práci s textem.....	36
7 Pracovní listy pro šestý ročník.....	40
7.1 Pracovní listy – Jazyková výchova	41
7.2 Pracovní listy – Literární výchova	56
7.3 Pracovní listy – Komunikační a slohová výchova	69
8 Vyhodnocení pracovních listů	81
Závěr	88
Seznam použitých zdrojů	90
Seznam příloh.....	96

Úvod

Diplomová práce se zabývá metodami a formami práce s textem v hodinách českého jazyka, literární výchovy a při čtenářských dílnách v šestém ročníku základní školy. Práce s textem, která představuje jednu z nejstarších metod ve výuce, úzce souvisí se čtenářskou gramotností. Jinými slovy můžeme říct, že na čtenářské gramotnosti je práce s textem postavena. Je velmi důležité, aby bylo u žáků rozvíjeno kritické myšlení, myšlenkové procesy, ale i vlastní vyjadřování. Velký význam tak mají rozmanité strategie práce s textem, čtenářské dílny a další metody, jež u žáků pomáhají rozvíjet čtenářské dovednosti a porozumění textu.

Z mezinárodních výzkumů¹ se dozvídáme, že čeští žáci dosahují průměrných až podprůměrných výsledků v testech, které úroveň čtenářské gramotnosti zjišťují. Žáci mnohdy ani psanému textu nerozumí a při práci s ním nedokážou čerpat ze svých myšlenek a zkušeností (tedy text posuzovat). Stejně tak žáci zauímají spíše negativní postoj ke čtení. Velice záleží také na vyučujícím, jakým způsobem dokáže žákům text ve výuce prezentovat, vysvětlit a jak se s textem bude pracovat. Lze usuzovat, že žáci, jejichž učitelé se spokojí pouze s memorováním a stále stejným postupem při práci, zpravidla nejsou motivováni k četbě. Hlavním cílem diplomové práce je příprava didaktického materiálu, jenž by byl vhodný k efektivnímu použití textu k rozvoji čtenářské gramotnosti žáků. Můžeme se domnívat, že prostřednictvím pestrých metod, aktivit a pracovních listů, které budou uplatněny ve výuce, by bylo možné docílit zlepšení vztahu žáků k četbě.

Jelikož je východiskem diplomové práce akční výzkum, jehož jsem se v rámci projektu Evropské unie zúčastnila, je v teoretické části popsán jeho průběh a vyhodnocení. Akční výzkum zacílený na rozvíjení čtenářské gramotnosti na druhém stupni základních škol byl zaměřen na metody a formy práce s textem při čtenářských dílnách, které jsou jako jedna z metod blíže objasněny ve třetí kapitole této práce.

V teoretické části práce je také vymezen pojem čtenářská gramotnost a specifika výukové metody práce s textem. Jsou zde popsány i aktivity před četbou, při četbě a po četbě v literární výchově a v neposlední řadě čtenářské strategie, jež mohou pomoci při četbě a práci s textem.

---

¹ Viz BLAŽEK, Radek a kol. *Mezinárodní šetření PISA 2018. Národní zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Mezin%20a%20rod%20ad%20c5%20a1et%20c5%99en%20ad/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

Následuje stěžejní kapitola práce, a to přehled metod a forem práce s textem. Vyučující zde mohou najít další inspiraci, jak lze s textem rozmanitě pracovat. Hlavní důraz je kladen na pracovní listy, které se týkají jazykové, literární a komunikační a slohové výchovy. V každém pracovním listu je představeno několik metod a forem práce, jež by žákům pomohly lépe porozumět textu. Naší snahou bylo vytvořit různorodé a tvůrčí úkoly, které by zároveň rozvíjely kritické myšlení. Úkoly propojují jednotlivé složky českého jazyka a literatury. Vybrané texty také zohledňují mezipředmětové vztahy. Ke všem pracovním listům byly vytvořeny pro učitele metodické pokyny, jejichž součástí je i řešení dílčích úkolů.

Pracovní listy byly ověřovány v praxi. Kvůli výjimečné situaci a nouzovému stavu žáci nepracovali ve třídě s vyučujícím, ale samostatně doma.

1 Čtenářská gramotnost a práce s textem

Čtenářská gramotnost je považována za jeden ze základních požadavků, které jsou v dnešní době kladeny na vzdělávání. Zároveň představuje jednu z podmínek k rozvíjení klíčových dovedností, především pak kompetence k učení. Problematika čtenářské gramotnosti však není jen školní záležitostí. Ve skutečnosti souvisí s mnoha oblastmi života, všemi věkovými kategoriemi a dá se říct, že odráží i míru vzdělanosti národa. Nejvíce však jedince formuje škola, díky níž si osvojuje základní dovednosti, znalosti, hodnoty a postoje, které mohou následně působit kladně i záporně na populaci. Proto je vhodné se věnovat právě žákům a školskému prostředí.

Za gramotného člověka byl kdysi považován ten, kdo byl schopný číst, psát a počítat. S rozvojem vzdělání a s rozšiřováním tištěných materiálů dostala gramotnost jiný rozměr a dosáhla vyšší úrovně. Dnes se na gramotnost nahlíží jako na kontinuální jev. Byl vytvořen koncept funkční gramotnosti, která je definována několika parametry – schopnost text přečíst, porozumět obsahu jednotlivých pojmů, chápat jejich vzájemné vztahy a náležitě tyto pojmy i v životě použít².

Čtenářská gramotnost je uplatňována v rámci funkční gramotnosti. Dílčí složky funkční gramotnosti jsou na zvládnutí čtenářské gramotnosti takřka závislé³. Získávání znalostí a vědomostí z ostatních oblastí by bez čtení bylo namáhavé a vlastně nemožné. V mezinárodním šetření PISA je čtenářská gramotnost popsána následovně: „*Čtenářská gramotnost je schopnost porozumět textu, přemýšlet o něm, posuzovat ho, zabývat se jím a používat ho k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*“⁴

Podle Jitky Altmanové a kol. však definice PISA přihlíží pouze k některým prvkům čtenářství, a to zvláště k těm, které mohou být testovány. Ve čtenářské gramotnosti jsou nicméně zařazeny i netestovatelné složky, postojové a hodnotové roviny. Proto Altmanová a kol. vymezují čtenářskou gramotnost takto: „*Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi,*

---

² Viz ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Gramotnosti ve vzdělávání: příručka pro učitele* [online]. Vyd. 1. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010, s. 4 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf

³ Viz BUBENÍČKOVÁ, Petra a kol. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, s. 104.

⁴ BLAŽEK, Radek a kol., 2019, s. 12 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%c3%a1rodn%c3%ad%20%c5%alet%c5%99en%c3%ad/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

*schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.*⁵ Podle této definice čtenářské gramotnosti je velmi důležité, aby žák uměl pracovat nejen s informacemi, ale i text procítil, s hrdinou se např. ztotožnil nebo naopak odsoudil jeho nevhodné chování. Učitelé by měli dbát na výchovnou složku vzdělávání a pěstování charakteru žáka. Jinými slovy vytvořit z žáků celistvé jedince. V tomto případě jde nejen o osobní prožitek textu a jeho sdílení s dalšími čtenáři, ale i o reflexi – proč vůbec čteme; zda nás to jako čtenáře podněcuje k úvahám nad etickými tématy apod.

Čtenářská gramotnost má souvislost s organizací školního vzdělávání a je pro výuku žáků pubescentního věku určena Rámcově vzdělávacím programem. Tento výraz však v dokumentu není použit, jelikož je vyjádřen v požadavcích jednotlivých vzdělávacích oblastí. Stejně jako se čtenářská gramotnost týká všech sfér života, tak i ve škole se vztahuje ke všem předmětům, ne pouze k českému jazyku a literatuře. Tento předmět je více než důležitý a zejména v něm by měla být čtenářská gramotnost rozvíjena. Jejím prostřednictvím by měl učitel českého jazyka žákům pomoci, aby zvládli jiné disciplíny⁶. Důraz je v tomto případě kladen také na nadoborové kompetence, např. *schopnost vyhledat, třídit, porozumět informacím v rámci kompetence k učení, schopnost rozumět různým typům textů, přemýšlet o nich a využívat je ke svému rozvoji v rámci kompetencí k řešení problémů nebo kompetencí komunikačních*⁷. Jakmile je jedinec schopný porozumět čtenému textu, jeho myšlení se stává do velké míry samostatné a nenechá se tolik ovlivňovat. Zároveň pokud umí vyvozovat závěry z přečteného textu a kriticky texty hodnotit, stává se čtenářsky gramotným. A právě tomu by měly dopomoci nejrůznější metody práce s textem.

Podstatou práce s textem, ve které převládá samostatné učení žáků za podpory učitele, je zpracování textových informací⁸. Díky nim žáci mohou získat nové poznatky nebo je rozšířit. Samotné porozumění vychází z dovednosti žáka dekodovat text, tedy najít v něm klíčové pojmy a poznatky, vyjádřit vztahy mezi nimi, dále zaujmout k obsahu textu postoj či přidat k němu vlastní komentář. Žák by se měl také

---

⁵ Viz ALTMANOVÁ a kol., 2010, s. 7 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani11.pdf

⁶ Viz BUBENÍČKOVÁ a kol., 2011, s. 104.

⁷ ČŠI. *Rozvoj čtenářské gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018. Tematická zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019, s. 3 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%c3%a9%20zpr%c3%a1vy/TZ_cutenarska_gramotnost_2017-2018.pdf

⁸ Viz MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, s. 64. ISBN 80-7315-039-5.

učit naslouchat názorům ostatních. Nejedná se ovšem jen o porozumění beletristickým textům, ale i textům lineárním (např. čtení v řádcích tabulky) a nelineárním (orientace v nesouvislém textu; žáci by měli být schopni na základě položených otázek najít v textu informace, které nejsou explicitně známy; např. větvený diagram, graf apod.). Nedílnou součástí práce s textem by mělo být získání kladného vztahu ke čtení a vnitřní potřeby číst. K motivaci a podněcování žáků ke čtení může přispět i učitel výběrem vhodných textů. Samozřejmě je důležité, aby i on sám znal své vlastní čtenářské návyky (jak a proč čte).

1.1 Současná situace čtenářské gramotnosti českých žáků

Jak již bylo zmíněno výše, čeští žáci prokazují v mezinárodních i tuzemských výzkumech čtenářské gramotnosti slabé výkony (ať už při orientaci v textu nebo vyjádření obsahu). Z průměrných výsledků zemí OECD a EU můžeme dokonce zjistit, že je situace podobná jako v roce 2000⁹. Podle posledního šetření PISA, které probíhá u žáků na konci povinné školní docházky, mají žáci s porozuměním samostatného textu větší potíže. Více než pětina žáků nedokáže objasnit hlavní myšlenku středně dlouhého textu, nepozná jeho záměr, případně v něm nedokáže podle instrukcí najít informace¹⁰. Hrozbou pro žáky s omezenými čtenářskými dovednostmi mohou být problémy v dalším vzdělávání, při uplatnění na pracovním trhu (jedinec hůře získá nové poznatky) nebo v osobním životě.

Také dle tematické zprávy¹¹ České školní inspekce (ČŠI) z února 2019 převládají v oblasti čtenářské gramotnosti hlavně primární dovednosti bez dostačujícího kritického přemýšlení nad informacemi v textu. Kromě ČŠI a testování PISA tento stav potvrzují i někteří mnou dotázaní učitelé středních škol. Ti poslední dobou v masivní míře naráží u žáků prvních ročníků na to, že nerozumí textu a neumí s ním pracovat. Častokrát jsem musela při pedagogické praxi žákům sdělit či přečíst, co se po nich požadovalo. Proto je důležité, aby žáci byli zvyklí už od druhého stupně základní školy intenzivně pracovat s textem, pochopili ho a následně ho i aplikovali.

---

⁹ BLAŽEK, Radek a kol., 2019, s. 13 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Mezin%c3%a1rodn%c3%ad%20%c5%a1et%c5%99en%c3%ad/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

¹⁰ Viz tamtéž, s. 56.

¹¹ Viz ČŠI, 2019, s. 5 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Tematick%c3%a9%20zpr%c3%a1vy/T_Z_cenarska_gramotnost_2017-2018.pdf

Alena Zachová v monografii *Čtenářství a čtenářská gramotnost* uvádí, že nízkou čtenářskou gramotnost způsobuje velké množství učebního obsahu, dále přemíra pravopisu a dějin literatury ve výuce¹². K tomu se v posledních letech přidává i fakt, že rodiče tráví s dětmi čím dál méně společných večerů či víkendů. Důvodem může být silná vyčerpání rodičů i plno volnočasových činností dětí. Momenty, kdy rodiče čtou svým dětem knížky nebo jim vyprávějí příběhy, se postupně vytrácí. Přitom podle Markéty Šauerové může být u dítěte díky silné a kvalitní interakci v rodině rozvíjení čtenářské gramotnosti, a tím následně i práce s textem, příznivě podporováno¹³. Stejně tak má tento faktor vliv i na utváření vlastního hodnotového systému dítěte. Rodiče mohou přispět např. tím, že budou dítě vést k formování vztahu ke knize již od útlého věku. Je důležité podpořit i slovní kreativitu a celkovou obrazotvornost dítěte. Velký význam má také to, že rodiče dál předčítají školákovi. Vhodné je též napomáhat samostatnému vyjadřování dítěte, ať už v ústní, či písemné formě.

Nepříznivé výsledky čtenářské gramotnosti se ovšem netýkají jen žáků ve školách, projeví se u i dospělých při rozsáhlém mezinárodním šetření v oblasti literární gramotnosti¹⁴.

---

¹² Viz ZACHOVÁ, Alena. *Čtenářství a čtenářská gramotnost*. 1. vyd. Vlkov: Helena Rezková, 2013, s. 7.

¹³ Viz ŠAUEROVÁ, Markéta. Vliv vývoje sociálních interakcí dětí předškolního a mladšího školního věku na možnost podpory čtenářské gramotnosti v rodinné edukaci. *Pedagogika* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2012, LXII(1-2), s. 135-136 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=628&lang=cs>

¹⁴ Více viz ČURÍN, Michal a Petra BUBENÍČKOVÁ. *Čtenářství v souvislostech*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, s. 11–12 .

2 Čtenářství a vývojová psychologie

Texty, se kterými se ve výuce pracuje, musí odpovídat mentální zralosti žáků. Žák šestého ročníku základní školy (11–12 let) se z pohledu vývojové psychologie nachází na pomezí středního a staršího školního věku¹⁵. V této fázi dochází k různým změnám, jež můžeme považovat za období rané pubescence, tedy první etapu dospívání. Jedna z nich, samozřejmě kromě biologických změn, spočívá ve způsobu myšlení. Podle švýcarského psychologa Jeana Piageta nastupuje od 11. roku života v rámci kognitivního vývoje stadium formálních logických operací. Jedinec je schopný vytvářet soudy o soudech a myslet o myšlení. Dokáže pracovat s abstraktními pojmy bez vázanosti na konkrétní příklad (ovšem i tak je vhodné s názornými podklady ve výuce pracovat) a v případě řešení problémů se snaží nalézt více možností řešení¹⁶. V tomto věku mj. narůstá i slovní zásoba. Každý jedinec je však jiný, proto je nezbytné respektovat jeho vývojové potřeby. Učitel by měl také počítat s tím, že žáci v tomto věku mohou mít nejednoznačné vlastní postoje, stejně tak se může u nich projevat zvýšená unavitelnost a potíže se soustředěním.

V individualitě žáka se odráží jeho čtenářské zkušenosti i zájmy. Čtenář cítí potřebu ztotožnit se s hlavní postavou knihy a zažít prostřednictvím četby vzrušení či trápení stejně jako dospělí lidé. Vzhledem k odlišné vyspělosti žáků (především po psychické stránce) dochází následně k tomu, že si děvčata a chlapci k četbě vybírají různé texty¹⁷. Proto by měl vyučující k této skutečnosti přihlídnout. Velké obliby se u obou pohlaví těší dobrodružné, humorné a satirické knihy. Pokud tedy učitel takové texty pro žáky připraví, mohou se stát efektivní motivací pro samostatnou četbu.

Také v rámci akčního výzkumu, kterému je věnována následující kapitola, žáci nejčastěji četli tituly s výše uvedenými náměty. Kromě doporučené literatury od vyučujících si žáci dávali tipy na knihy i mezi sebou.

---

¹⁵ Viz VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 237.

¹⁶ Viz LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 149–150.

¹⁷ Viz BUBENÍČKOVÁ a kol., 2011, s. 17.

3 Akční výzkum

Východiskem diplomové práce je akční výzkum zacílený na rozvíjení čtenářské gramotnosti a na práci s textem na 2. stupni základní školy. Akční výzkum, kterého jsem se společně s kolegyní zúčastnila v akademickém roce 2018/2019, byl součástí projektu *Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností*. Konkrétně se zabýval „*podporou profesních kompetencí učitelů a studentů s klíčovými dopady na žáky v souladu s definovanými cíli RVP*.“¹⁸ V rámci tohoto rozsáhlého projektu vzájemně spolupracovali učitelé základních a středních škol, studenti vysokých škol, oboroví didaktici a pracovníci pedagogicko-psychologických pracovišť. Ve vzdělávacím modulu *Čtenářská gramotnost*¹⁹ jsme se s kolegyní zaměřily na metody a formy práce s textem při čtenářských dílnách. V následující podkapitole tak budou pro lepší srozumitelnost čtenářské dílny přiblíženy.

3.1 Čtenářské dílny

Čtenářská dílna (též dílna čtení) představuje systém práce ve výuce českého jazyka a literatury a probíhá po celý rok. Ideálně každý týden mají žáci v hodině příležitost samostatně číst své knihy po dobu až dvaceti minut. Tato metoda práce s textem, patřící do praktické češtiny (řadí se sem mj. i dílna psaní a dílna mluvení), poskytuje způsoby, které pomáhají žákům prvního i druhého stupně rozvíjet čtenářskou gramotnost a čtenářské dovednosti, porozumět textům a podnítit zájem o čtení knih²⁰. Čtenářská dílna také přivádí k četbě žáky, kteří se jí doposud vyhýbali.

Žákům je umožněno vzít si do hodin čtenářských dílen knihy podle vlastního výběru a čtenářské úrovně. Měli by si vybírat tituly, které je upoutají. Je ovšem doporučeno, aby učitel jejich volbu do jisté míry korigoval a zkontroloval, zda žáci nečtou např. brakovou literaturu. K tomu, aby docházelo ke zlepšování prožitkového

---

¹⁸ Viz *Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností*. OP VVV - SC2/5 [online]. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2019 [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/>

¹⁹ Více viz ŠPAČKOVÁ, Klára a kol. *Vzdělávací modul Čtenářská gramotnost s metodikou* [online]. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2019 [cit. 2020-02-16]. ISBN 978-80-7603-054-1. Dostupné z: https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/files/2019/10/Ctenarska_gramotnost_metodika_Final.pdf

²⁰ Viz CHLPIKOVÁ, Klára a MACHÁČKOVÁ, Jitka. *Rozvíjíme čtenářskou gramotnost na základní škole: metodická příručka pro učitele s multimediální podporou pro výuku českého jazyka*. 1. vyd. Tábor: ZŠ Bernarda Bolzana, obecně prospěšná společnost, 2014, s. 12. ISBN 978-80-260-6750-4.

čtenářství, je vhodné číst celé beletristické texty²¹. Učitel by měl být rovněž připraven žákům pomoci v případě, pokud nechodí do knihovny, nemají doma kvalitní knihy, zapomenou si je do výuky přinést či naopak v průběhu hodiny knihu dočtou. Z třídní nebo školní knihovny tak mohou posloužit knihy pro čtenáře na nižší úrovni i čtenáře vyspělé. Stejně tak by měl učitel vyzývat žáky v průběhu roku k tomu, aby si vybírali různé žánry a střídali je. Je také žádoucí, aby učitel navrhoval žákům zajímavé a nové knihy. Díky tomu se žáci lépe vyznají v množství dostupných textů.

Bylo by skvělé, pokud by pro žáky čtenářské dílny symbolizovaly příjemnou a oddechovou chvíli s knihou. Žáci ale musí být schopni samostatného a tichého čtení. Učitelé, kteří se rozhodnou se čtenářskými dílnami začít, by měli k tomu žáky trénovat. Nejdříve je důležité jim vysvětlit, jak budou dílny organizovány. Pomohou i nastolená **pravidla** – žáci si připraví knihu ještě před začátkem hodiny; během zadávání úkolu dávají pozor, při samostatném čtení se komfortně usadí kamkoli a čtou po celou dobu bez vyrušování spolužáků a bez přestávk na pití a toaletu²².

Při akčním výzkumu se nám osvědčilo začít čtenářskou dílnu krátkou aktivitou, která žáky motivuje k další činnosti. Může probíhat (stejně jako reflexe) např. na koberci v kruhu, podpoří se tím tak vzájemná komunikace. Během tzv. **minilekce** učitel žákům objasní a napíše na tabuli úkol, na jaký jev se při čtení mají konkrétně zaměřit, a sám ho ilustruje na příkladu předem připraveného úseku knihy. Učitel by se měl ujistit, že všichni žáci ve třídě zadanému úkolu porozuměli. Žáci sice čtou různé texty, ale sdílí stejný úkol. Mohou sledovat a hodnotit např. hlavní postavy, jejich chování, vlastnosti, zážitky, problémy, vztahy mezi hrdiny, dále prostředí a dobu příběhu, zápletku, ale i jazykový a situační humor. Jako další inspirace mohou učitelům posloužit tzv. grafické organizéry (více viz podkapitola *Činnosti po četbě*).

Následuje samostatné a tiché **čtení** na patnáct až dvacet minut. Doporučuje se, aby četl knihu i sám učitel. Zároveň by měl ale sledovat dění ve třídě, zda všichni žáci opravdu čtou. Vymezený čas může zprvu dělat potíže žákům, kteří nejsou příliš zvyklí číst. Nemusí být schopni se soustředit, případně se dívají kolem sebe nebo dokonce mění místo, a tak se do knížky nezačtou. Po posouzení třídy je tak možné začít nejprve s kratším časovým úsekem, který se v průběhu školního roku bude prodlužovat²³.

---

²¹ Viz ŠLAPAL, Miloš a kol. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Vyd. 1. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, 2012, s. 37. ISBN 978-80-905036-8-7

²² Viz Tamtéž, s. 11.

²³ Viz CHLPÍKOVÁ, MACHÁČKOVÁ, 2014, s. 12.

Následuje **aktivita po čtení** (pět až patnáct minut), při které lze postupovat různými způsoby. Žáci mohou individuálně vypracovat úkol na daný jev, jenž byl zadán v minilekci, např. do sešitu nebo do připravených a nakopírovaných grafických organizérů. Následně si o něm se spolužáky porozprávějí. Jednou z možností je spolupráce ve dvojicích (případně v menších skupinách). Při této činnosti je užitečné použít losovací kartičky se jmény žáků, které byly uplatňovány i v rámci našeho akčního výzkumu. Díky tomuto spravedlivému rozdělení se žáci naučí pracovat s kýmkoli ve třídě. Vylosovaní žáci si sdělí navzájem dojmy a zážitky z přečteného a prodiskutují pozorovaný jev. Jestliže však žáci nejsou zvyklí soustavně pracovat v libovolných tandemech či skupinách, nelze to poprvé zkoušet až při čtenářských dílnách z důvodu narušení poklidné atmosféry ve třídě²⁴. Je proto dobré spolupráci při předchozích hodinách nacvičit.

Na závěr hodiny proběhne společné sdělování, např. již ve výše uvedeném kruhu. Učitel může vylosovat znovu jméno žáka, jenž ostatním představí, jakou knihu jeho spolužák četl a co se od něj dozvěděl. Žáci mohou reagovat a bavit se s učitelem o tom, co jim přišlo nejzajímavější, případně zda se s něčím ztotožňují. Rozhovory se spolužáky nebo s učitelem povzbuzují žáky k přemýšlení o smyslu přečteného a zároveň umožňují prohlubovat porozumění textu. Po celý školní rok si žáci mohou během čtenářských dílen také tvořit seznam knih, které již přečetli, stejně tak si i zapisovat údaje o přečtených stranách. Další možnosti práce jsou uvedeny v podkapitole *Činnosti po četbě*.

Můžeme shrnout, že čtenářské dílny rozvíjí dovednostní, znalostní, hodnotové a postojevé komponenty čtenářské gramotnosti. Jsou vnímány jako prostředek k výchově čtenáře, jenž čte kvůli své vnitřní potřebě. Jestliže se vyučujícímu povede řádně uspořádat čtenářské dílny, vznikne časem ve třídě tzv. čtenářské společenství, ve kterém se žáci dělí o pocity a představy, doporučují si vzájemně knihy a uplatňují čtení k přemýšlení i psaní svých textů²⁵.

---

²⁴ Viz ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka* [online]. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011, s. 5 [cit. 2020-02-19]. ISBN 978-80-87000-99-1. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf

²⁵ Viz ALTMANOVÁ a kol., 2011, s. 11 [cit. 2020-02-19].

Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf

3.2 Průběh akčního výzkumu

Na začátku akčního výzkumu byl identifikován problém, který spočíval v tom, že žáci šestého ročníku liberecké základní školy s rozšířenou výukou jazyků (dále ZŠ A) dle výpovědi vyučující projevovali velmi nízký zájem o čtení. Neradi četli v hodinách a na prvním stupni základní školy měli při práci s textem obtíže. Cílem našeho akčního výzkumu bylo pokusit se zlepšit čtenářskou gramotnost u žáků pozorovaného ročníku a také změnit způsob výuky v českém jazyce a literatuře tak, aby si žáci zvykli pracovat s textem a byli samostatnější. Jednu z metod práce s textem, jež k tomu přispívá, představují právě čtenářské dílny, jež paní učitelka dříve nevedla. Vzhledem k tomu, že jsme měly s kolegyní zájem zjistit ke čtenářským dílnám co nejvíce informací, absolvovaly jsme náslechy v šestém ročníku na jiné základní škole v Liberci (dále ZŠ B) u paní učitelky, která má s touto metodou již několikaleté zkušenosti a ve třídě ji využívá již delší dobu.

Po studiu literatury a odborné přípravě na akční výzkum byla zahájena na ZŠ A ve druhém pololetí realizace intervenčního plánu. Ve výuce jsme s kolegyní nejprve empiricky pozorovaly dění a následně jsme výuku vedly (v tandemu i každá zvlášť). Vlastní provedení čtenářských dílen probíhalo stejným způsobem, jak je popsáno v předchozí podkapitole. Žáci neměli problém s dodržováním pravidel dílen. Naši snahou bylo zaměřit každou čtenářskou dílnu na jiný sledovaný jev a ozvláštnit hodiny zajímavými motivačními aktivitami a grafickými organizéry. Přípravy hodin čtenářských dílen jsou k nahlédnutí v *Příloze 9*. Po odučených hodinách následovala vždy společná reflexe s paní učitelkou a oborovou didaktičkou. Poněvadž se tato inovace do výuky teprve zaváděla, probíhaly čtenářské dílny zhruba každých čtrnáct dní v časovém období od března do června 2019.

Vyvrcholením akčního výzkumu byl ke konci pololetí test čtenářské gramotnosti. Žáci obou tříd pracovali s textem z knihy *Dračí polévka*²⁶. Jejich úkolem bylo mj. charakterizovat vypravěče pomocí metody pětílístku (viz *Příloha 10*). Podle výsledků testu čtenářské gramotnosti došlo u žáků ZŠ A k posunu – na rozdíl od dřívější výuky literární výchovy žáci rozuměli textu lépe, neboť s ním pracovali při čtenářských dílnách. Žáci ZŠ B pak jen potvrdili skutečnost, že čtenářské dílny mohou velmi dobře podpořit čtenářskou gramotnost a práci s textem.

---

²⁶ JEŽKOVÁ, Alena. *Dračí polévka*. V Praze: Albatros, 2011, 93 s. ISBN 978-80-00-02757-9.

Pro žáky byl rovněž připraven dotazník s otázkami ke čtenářským dílnám (viz *Příloha 11*). Velké většině žáků se při čtenářských dílnách líbilo nejvíce samotné čtení vlastní knihy, střídání činností, motivační aktivity nebo spolupráce se spolužáky (např. ve dvojicích či čtveřicích). Žáci se na hodiny vždy těšili a ocenili také klid na čtení. Mnozí z nich dokonce navrhovali, aby se čas na čtení prodloužil. V neposlední řadě mnozí žáci vypověděli, že čtenářské dílny jim pomáhají k lepší práci s textem (např. lepší pochopení nebo vnímání textu či redukce gramatických chyb díky čtení). Žáci ZŠ A dle odpovědí v dotazníku přečetli ve druhém pololetí více knížek, a to považujeme za zásadní. Nejčastěji volili humornou, dobrodružnou, akční, fantasy a sci-fi literaturu (konkrétně např. knihy Davida Walliamse, J. K. Rowlingové, J. R. R. Tolkiena, Johna Flanagana apod.). Žáci si knihy často doporučovali i mezi sebou, a tak se některé tituly opakovaly. Poněkud překvapivý naopak může být fakt, že přes 80 % dotazovaných žáků nerado čte ze školních čítanek.

Také paní učitelky nám ochotně odpověděly na otázky, které se týkaly čtenářských dílen, metod a forem práce při výuce a dalších záležitostí. Jejich výpovědi jsou uvedeny níže. Potenciálnímu vyučujícímu, jenž se např. s touto problematikou teprve seznamuje, mohou odpovědi pomoci a poskytnout informace o tématu. Zároveň může zjistit, co žáky zaujalo, které aktivity je bavily a které méně. Mohl by se tak vyvarovat problémů a postavit hodinu na tom, co se žákům líbilo.

1. Domníváte se, že čtenářské dílny mohou žákům pomoci k lepší práci s textem a k jeho porozumění?

Obě respondentky odpověděly kladně.

2. Jak střídáte formy a metody práce při výuce?

Paní učitelka ze ZŠ A: Nejčastěji vede frontální, skupinovou a párovou výuku. Formy a metody práce střídá dle textu a sledovaného cíle.

Paní učitelka ze ZŠ B: Využívá především metody kritického myšlení. Jejím hlavním cílem je čtení s porozuměním. Kromě čtenářských dílen připravuje projekty a do hodin zapojuje dramatizaci.

3. Jaké metody nejčastěji využíváte při práci s textem?

Byly uvedeny tyto odpovědi: čtení s předvídáním, skládkové čtení, myšlenková mapa, nedokončený text, text s vymazanými slovy, usuzování, vyvozování, nadbytečná slova, komiks. Pro žáky jsou takové metody ve výuce zároveň i zpestřením.

4. Připravujete pro žáky i texty z učebnice?

Respondentky v hodinách pracují především s texty v čítance, ale i se zajímavými texty, které přinesou samy. Uvedly také, že připravují ukázky z různých materiálů – beletristické knihy, DUMY apod.

5. Jaké jsou překážky při dílnách čtení?

Paní učitelky uvedly např. velké množství žáků ve třídě či horší soustředění některých jedinců. Problémem také je, když si žáci zapomenou přinést svoji rozečtenou knihu (chybí jim návaznost). Mohou si však v třídní knihovně půjčit náhradní knihu.

6. Jsou ve třídě děti se specifickými poruchami učení (dyslektici)? Připravujete pro ně jiné úkoly?

Obě paní učitelky mají ve třídách žáky se SPU. První respondentka uvedla, že při čtenářských dílnách jiné úkoly nepřipravuje, druhá pro žáky se SPU chystá jednodušší úkoly, dává jim více času na vypracování nebo mohou plnit jen vybrané úkoly apod.

7. Vedou si žáci čtenářský deník? Pokud ano, co je v něm obsaženo?

Paní učitelka ze ZŠ A: Žáci si do sešitu zapisují název díla, jméno autora, nakladatelství, rok vydání, stručný obsah, žánr, charakteristiku literární postavy, použitý jazyk, formu vypravování, myšlenku díla či záměr autora a vlastní hodnocení knihy, které tvoří důležitou součást.

Paní učitelka ze ZŠ B: Žáci mají čtenářské listy, do nichž si zapisují, kdy a kde se děj čtené knížky odehrává, o jaký žánr se jedná, čím ho zvolený hrdina zaujal nebo nazlobil, co žáci v knize odsuzují, jaký je jazyk knihy, jaké jsou ilustrace, vyhledávají zajímavé myšlenky a dávají doporučení svým spolužákům.

8. Je ve škole knihovna? Kdo ji vede? O jaké knihy je nejvíce zájem?

Školní knihovnu na obou školách vede družinářka. Nejvíce je zájem o fantasy, humornou a dobrodružnou literaturu.

9. Soutěží děti (čtenářské výzvy, recitace apod.)?

Žáci obou škol se účastní recitačních a literárních soutěží (např. *Máj*). Dále byl uveden projekt Krajské vědecké knihovny Liberec *Děti čtou nevidomým dětem*.

10. Využíváte nějaká periodika, která se věnují moderním přístupům a metodám k výuce literární výchovy?

Obě respondentky periodika využívají. Kromě nich se inspirují i na internetových portálech pro učitele či navštěvují akce, jež se této problematice věnují.

Závěrem kapitoly lze říci, že čtenářské dílny s vhodně zvolenými motivacemi vidíme jako efektivní způsob, který má pozitivní vliv na práci žáků s textem, jelikož ne na všech školách se takto pracuje. Naší snahou bylo zároveň motivovat žáky k četbě i v jejich volném čase. To se v průběhu akčního výzkumu podařilo. Podle výpovědí žáci více čtou díky čtenářským dílnám také doma – mnoho z nich se např. chtělo dozvědět, jak skončí pasáž, kterou začali číst ve škole. Někteří žáci doma dočetli i celou knihu a na další hodinu si přinesli jinou. Paní učitelka ve čtenářských dílnách navíc pokračuje, a tak nás velmi těší, že akční výzkum měl smysl.

4 Čtenářské strategie

V této kapitole budou stručně představeny vybrané čtenářské strategie, které souvisejí s prací s textem a s učením samotným. Jedná se o postupy, jež „*kontrolují a monitorují vlastní porozumění textu*“²⁷. Každý se z tohoto hlediska snaží dešifrovat text jiným způsobem. Čtenářské strategie jsou prospěšné tehdy, kdy se čtenář musí vypořádat s náročným textem a doposud využívané čtenářské dovednosti přestávají fungovat²⁸. Vědomě tak používá strategie, jež pomáhají při četbě textu.

Žáci zaujímají k textům aktivní a pasivní stanovisko. Buď jsou činní a zabývají se důkladně obsahem textu, vzájemnými vztahy, zamýšlí se nad účelem a důsledky a argumentují, nebo přistupují k textu pasivně a jejich cílem je např. osvojit si přesně učivo, vyhledat náležitě informace či naučit se mnoho stran textu nazpaměť²⁹. Někteří jedinci dokonce nevyvíjí ani nejmenší aktivitu a bezmyšlenkovitě text pročítají s míněním, že si ho tímto způsobem celý zapamatují a ihned ho pochopí.

Vyhledávání informací v textu může mít různou podobu. Podle tohoto ukazatele lze mezi čtenářské strategie zařadit:

- tzv. **skimming** (kurzorické čtení), kdy žák rychle a povrchně přečte text s cílem se v něm zorientovat a vytvořit si na něj určitý názor;
- **skipping** (selektivní čtení), při kterém jsou tříděny předem zvýrazněné informace či pasáže textu, na něž se žák soustředí;
- **scanning**, jehož záměrem je vyhledávání přesných informací v textu (např. konkrétní slova, rok, název, osoba);
- **statarické čtení**, jež představuje pečlivé studování údajů, pomalé čtení a vstřebávání textu;
- **kritické** (hodnotící) nebo **vštěpující** čtení (ukládání do paměti)³⁰.

---

²⁷ HEJSEK, Lukáš. *Rozvoj čtenářské gramotnosti v procesu základního vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 26. ISBN 978-80-244-4535-9.

²⁸ Viz ŘEŘICHOVÁ, Vlasta a kol. *Úroveň čtenářských strategií patnáctiletých žáků na konci základního vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 56–57. ISBN 978-80-244-5061-2.

²⁹ Viz tamtéž

³⁰ Srovnej: HEJSEK, 2015 a ŘEŘICHOVÁ, 2017.

K lepšímu porozumění textu slouží také **předvídání** (více viz podkapitola *Činnosti před četbou*), **propojování** informací a zjišťování souvislostí mezi jedincem a textem (vlastní prožitek) či jedincem a okolním světem, **shrnování** skutečností, **vyvozování** příčin a významů, **vyjasňování** (např. metodou I. N. S. E. R. T., více viz kapitola *Metody a formy práce s textem*), **rozpoznání** podstatných myšlenek a námětu textu (např. prostřednictvím metody filtru, více viz kapitola *Metody a formy práce s textem*), **porovnávání** s jinými texty nebo vlastními poznatky, formování zrakových a dalších senzualních **představ** (pomohou i myšlenkové mapy), komplexní **rozbor** i naopak **skládání** jednotlivých poznatků dohromady³¹. Kromě získávání informací může text žáka inspirovat i k vlastním výtvorům (tzv. **tvořivé čtení**)³².

Známou a osvědčenou čtenářskou strategií je **pokládání otázek** k textu. Obecně jsou rozeznávány otázky nižšího stupně (*Co? Kdo? Kde? Kdy?* apod.) a otázky obtížnější, nad nimiž žáci musí komplexněji přemýšlet. Patří sem např.³³:

- **objasňování pojmů a termínů** – jak je vysvětluje autor, jak jim rozumí žáci, případně zda se myšlenkový obsah v textu mění;
- **zobecňování** – co se v příběhu přihodilo a co zapříčinilo takovou situaci;
- **srovnávání** – proměny chápání problematiky v čase; porovnávání myšlenek v textu; konfrontace s vlastními zkušenostmi a chováním;
- **uplatnění** – možnost použití v životě, ve škole a co je pro to nutné vykonat;
- **analýza** – podnícení debaty např. o rozporuplných tématech;
- **závěry** a co vše text zahrnuje – jaké mohou být důsledky;
- **formulování svých postojů** k textu – názory žáků na problémy, např. co je při čtení zaujalo, překvapilo, potěšilo, polekalo; vyjádření se k okolnostem;
- vlastní **hodnocení** a rozumové odůvodnění, eventuálně dohledání skutečností v textu pro podporu argumentace;
- **změna formy** – vyložit text vlastními slovy; výtvarně ho ztvárnit.

---

³¹ Viz HEJSEK, 2015, s. 29.

³² Viz ŘEŘICHOVÁ, 2017, s. 57.

³³ Viz NAJVAROVÁ, Veronika. *Čtenářská gramotnost žáků I. stupně základní školy* [online]. Brno, 2008, s. 74 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/14647/pedf_d/VN_disertace.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta

Dosažený stupeň čtenářských strategií žáků je možné záměrně zlepšovat prací s různorodými texty.

Další efektivní strategií, jež je hojně využívána v zahraničí, je **SQ4R**³⁴. Žáci se rychle seznámí s výchozím textem a jeho uspořádáním (*S – survey*; průzkum) a popřemýšlí nad jeho významem. Následně dostanou prostor položit otázky (*Q – questions*) a vyjádřit se k tomu, co se dozvěděli a co naopak neví. Pro detailnější rozbor textu a jeho lepší pochopení se poté vrátí ke čtení (*read*), při němž si budou pečlivě zapisovat do sešitu poznámky (*record*) a další otázky, které je napadají. Na ně si sami průběžně odpovídají (*recite*) takovým způsobem, aby pochopili provázanost vztahů a dokázali text vyhodnotit a shrnout (*review*)³⁵.

---

³⁴ Viz ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015, s. 313. ISBN 978-80-247-3450-7.

³⁵ Viz HEJSEK, 2015, s. 28.

5 Rozdělení činností ve výuce

Mnozí žáci dávají učitelům ve výuce najevo, že je četba a práce s textem nijak neobohacuje. Nejsou ochotní ke kooperaci, někdy i s nechutí čtou texty a plní zadané úkoly. Můžeme se domnívat, že často jen vyčkávají, až se přihlásí někdo z jejich spolužáků a řekne svůj názor nebo danou odpověď na otázku. Některé děti také mívají při čtení problémy, jejichž příčina může spočívat např. v nepochopení textu a nevědomosti, jak s ním mají pracovat. Jakmile se tyto neúspěchy budou opakovat, dospělí žáci k přesvědčení, že nemá smysl se snažit, jelikož znovu nebudou vědět, na co mají odpovídat. Zřejmě tak postupně dojde k tomu, že budou mít strach z každé práce s textem.

Pokud však žáky na vlastní četbu a práci připravíme, následně text společně zanalyzujeme a zpracujeme zajímavým způsobem nebo si o něm pohovoříme, může se situace změnit. Chceme-li dosáhnout toho, aby žáci aktivně spolupracovali a projevíli zájem o práci s textem, je vhodné jim k tomu dopomoci rozdělením hodiny na jednotlivé úseky – před četbou, při četbě a po četbě. Na důležitost a podstatu aktivit, které se vztahují k práci s textem, upozorňuje Ondřej Hausenblas. Podle něj by učitelé měli žáky nasměrovat k tomu, aby byli jednou schopni přečíst rozsáhlejší a složitější texty. „*Výuka musí dávat příležitost a pomoc k tomu, aby do čtení vstupovala žákova osobnost jako celek, nikoli jako strojek na předčítání.*“³⁶

Je nutné podotknout, že stejné zásady platí i pro texty naučné a věcné. Nejčastěji se s tímto rozčleněním lze setkat v hodinách literární výchovy, proto budou aktivity vztaženy k práci s beletristickými texty, jež čtenářům poskytují osobní prožitek a formují lidské hodnoty³⁷.

5.1 Činnosti před četbou

V úvodní části připravujeme děti na setkání s textem. Volíme tedy takové činnosti k rozvíjení komunikačních dovedností, které jim připomenou vlastní zkušenosti, pocity, vzpomínky a okolnosti. Využívají asociací a eventuálně o nich diskutují se spolužákem či ve skupinách. Pokusí se vybavit si vše, co o probíraném

---

³⁶ HAUSENBLAS, Ondřej. Čtení s porozuměním a aktivizace žáka: Činnosti před četbou - při četbě - po četbě literárních textů. In: *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2010, s. 51 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=78120&view=2935>

³⁷ Viz tamtéž

tématu vědí. Učitel by neměl pouze text předložit žákům bez předchozí přípravy. K četbě je má **motivovat** vhodným způsobem, kromě zahajovacího rozhovoru i např. prostřednictvím ukázek, hmotných předmětů, audionahrávky apod. Většina čtenářů se také s knihou seznamuje, prohlíží si obálku, zaměřuje se na titul a první stránky a podle toho posoudí, zda mu je námět knihy blízký a zda ji začne číst³⁸.

Stejný postup lze využít i při výuce. Než se žáci dostanou k samotnému čtení, zběžně pročítají nakopírované listy, výňatky literárních děl v čítankách, sledují délku textu, název, žánr, ilustrace a přemýšlí, jaký bude děj příběhu, jak se bude dále utvářet nebo co mohou předpokládat³⁹.

Díky **čtení s předvídáním** děti vydedukují očividné i skryté významy, vytváří souvislosti a předpovídají, které elementy bude možné v textu nalézt (např. námět, postavy, časoprostor, zápletky, východiska)⁴⁰. Vyučující jim může pomoci i **klíčovými slovy**, jejichž prostřednictvím se žáci zamýšlí nad tématem textu. Podstatné je, aby svá předjímání žáci zdůvodnili a vysvětlili, proč se tak rozhodli. Žádná odpověď není špatná, učitel by měl nápady dětí akceptovat. Po četbě je následně srovnají se skutečností.

Aktivita **zpřeházené věty** se hodí pro práci s uměleckým nebo odborným textem a lze ji taktéž zařadit před samotné čtení textu⁴¹. Je možné pracovat ve skupinách. Učitel připraví pro každou skupinu přibližně pět nebo šest totožných nastříhaných lístků se stejnými situacemi (větami), které budou v textu. Úkolem žáků je lístky logicky uspořádat. Je možné postupovat různými způsoby. Skupiny se mohou mezi sebou domluvit na jednom konečném pořadí lístků nebo spolu ve skládání např. soutěžit. Zda žáci předvídali dobře, se dozví čtením textu, který jim učitel předloží⁴².

Kolik času učitel věnuje této části hodiny a přípravě na čtení, je v jeho kompetenci a závisí to i na potřebách dětí.

---

³⁸ Viz HAUSENBLAS, 2010, s. 52.

³⁹ Viz ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012, s. 127. ISBN 978-80-247-4100-0.

⁴⁰ Viz ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Čtení s předvídáním. *Kritické listy: Čtvrtletník pro kritické myšlení ve školách* [online]. Praha: Občanské sdružení Kritické myšlení, 2010(37), s. 16 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.kritickemysleni.cz/klisty/37/komplet.pdf>

⁴¹ Viz SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019, s. 132. ISBN 978-80-271-2254-7.

⁴² Viz tamtéž

5.2 Činnosti při četbě

K celému textu se žáci dostávají v dalším úseku hodiny. Postupně se s ním obeznámí. Je důležité, aby si vyučující správně rozvrhl výuku a při její přípravě se zamyslel nad tím, kolik času věnuje autentickým čtenářským postupům. V pedagogické praxi se osvědčuje, když se činnosti střídají – žáci po určitou dobu čtou potichu sami, poté náhodně předčítají nahlas. Tím je více udržena pozornost dětí. V případě společného čtení, je zároveň vhodné, aby učitel pokládal průběžně otázky, zda žáci textu či jednotlivým slovům rozumí. Současně se žáci musí vypořádat s obsahem vět a záměrem autora. Pokud čtou samostatně, je na místě, aby se nebáli zeptat se na pojmy, jež neznají. Rozeznávají také podstatné a méně podstatné informace. Některé situace v textu jim na druhou stranu mohou připomínat jejich vlastní zážitky, dojmy, myšlenky nebo předchozí zkušenosti s knihou či filmem. Srovnají je s těmi, jež se objevují v textu.

Je možné **předvídat** i během četby. Učitel pro žáky připraví rozstříhaný text na několik částí. Po přečtení každé z nich děti vytvoří hypotézy a domyslí, co se bude v příběhu dále dít. Své odhady si zaznamenávají do tzv. **tabulky předpovědi**⁴³. Jak již bylo zmíněno výše, musí je podložit argumenty. K tomu mohou použít jak předchozí informace z textu, tak vlastní vědomosti a zkušenosti. Po předložení další části textu zjistí, zda odhadovali správně. Tím dochází k uvědomění si souvislostí. Okolnosti jsou dále rozebírány ve dvojici či skupině.

Děti by se měly snažit plynule reagovat na vývoj příběhu, přemýšlet nad ním, případně si opravovat své předchozí domněnky a obohacovat tak svůj souhrn znalostí⁴⁴. Samozřejmě mohou být potěšeny, že se situace odehrála podobně, jak zprvu přepokládaly, nebo naopak překvapeny obratem v příběhu.

Podobnou aktivitou je i **řízené čtení**, které je často v pedagogické praxi využíváno. Text je čten po jednotlivých úsecích nebo odstavcích. Po každém z nich vyučující zastaví a pomocí návodných otázek zaktivizuje žáky k přemýšlení (*Co si myslíte, že se stane? Jak bude děj pokračovat? Jaké důkazy pro vaše rozhodnutí máte? Proč si to myslíte? Co se stalo ve skutečnosti?*)⁴⁵ nebo jim podá nápovědy.

---

⁴³ Viz ZORMANOVÁ, 2012, 127.

⁴⁴ Viz ŠAFRÁNKOVÁ, 2010, s. 16.

⁴⁵ Viz tamtéž, s. 19.

Pokud učitel pro žáky připraví **pracovní list**, zapisují si do něj v průběhu čtení poznámky a zásadní informace z příběhu. Díky nim se orientují v textu a mají přehled o postavách, místech, zápletkách, retrospektivě atd. Je dobré žáky vést k tomu, aby si zvykli na průběžné podtrhávání nebo zvýrazňování myšlenek.

Zajímavou metodou je také **podvojný deník**. Každý žák při ní musí důkladně vnímat zadaný text. V sešitě si rozdělí uprostřed čistou stránku svislou čarou. Při čtení průběžně vybírá slova, věty, odstavce či myšlenky (rozumné, zábavné, nesrozumitelné), jež ho zaujmou, rozhněvají, udělají na něj dojem nebo mu připomenou nějakou situaci, a doslovně je na levou stranu sešitu zaznamená⁴⁶. Ke zvolené a opsané citaci připiše žák na pravou stranu vlastní komentář, tedy souvislý text o tom, proč se pro konkrétní pasáž rozhodl a jak jí rozumí. Podrobněji sdělí, co se mu líbí, co ho v příběhu překvapilo nebo k jakým otázkám dospěl⁴⁷. Připomínky mohou být i kritické s vysvětlením, z jakého důvodu např. s myšlenkou nesouhlasí. Žáci se zároveň učí rozeznávat citaci od komentáře a lépe propojují čtený text s vlastním prožíváním.

Modifikací této činnosti je **trojitý deník**, kdy po přečtení levé a pravé strany přidá do třetího sloupce své poznámky k již napsanému učitel nebo spolužák⁴⁸. Reflexe nad těmito aktivitami může probíhat prostřednictvím metody „**poslední slovo patří mně**“⁴⁹. Žák, jenž se dobrovolně přihlásí, přečte svoji citaci (i více) a sdělí, z které části textu pochází, aby se třída mohla orientovat. Více ji však nekomentuje. Spolužáci následně přemýšlí, co ho k výběru mohlo vést a proč se pro tuto část rozhodl. Debatu ukončí učitel a požádá žáka, aby ostatním objasnil důvody a přečetl, co si k výroku poznamenal on sám⁵⁰. Tímto je aktivita uzavřena, poslední slovo patří žákovi, který citát vypsál. Nikdo jiný již nic nenamítá.

Další metody a formy práce s textem jsou podrobněji představeny v šesté kapitole práce.

---

⁴⁶ Viz ZORMANOVÁ, 2012, s. 141.

⁴⁷ Viz ČAPEK, 2015, s. 310.

⁴⁸ Viz ALTMANOVÁ, 2011, s. 36.

⁴⁹ Viz SIEGLOVÁ, 2019, s. 112.

⁵⁰ Viz tamtéž

5.3 Činnosti po četbě

Po přečtení textu by bylo dobré žákům dopřát chvíli klidu a ticha, aby své zážitky vstřebali a uspořádali si myšlenky. Poté může následovat **diskuse**, ideálně se spolužákem ve dvojici nebo ve skupinách, aby měl každý možnost se vyjádřit. Pohovoří si o tom, co v nich čtení textů vyvolalo, srovnají jednotlivé interpretace, pocity, dojmy a reagují na ně. Zkonfrontují také vývoj textu se svými prvotní předpoklady. Taková **rozmlouvání o četbě** a vzájemná reflexe pomáhají k lepšímu pochopení obsahu a zvyšují zaujetí pro vlastní četbu⁵¹. Co vše mohou žáci sledovat a o čem se následně spolu bavit, je popsáno v podkapitole *Čtenářské dílny* (konkrétněji v minilekci).

Hovory je možné začít i **volným psaním**, které se hodí také pro úvodní část hodiny v rámci motivace, kdy je žákům zadáno téma⁵². Při volném psaní je jejich úkolem během vymezeného času (většinou pět minut) napsat své představy, pocity, zhodnocení, vlastní názor či čtenářský zážitek k textu⁵³. A to bez limitů a omezení i z hlediska formální stránky. Důraz je kladen především na obsah, který chtějí sdělit. Po dopsání si žáci sešity vymění ve dvojicích (ale není to nutné). K té myšlence, nebo větě, jež se jedinci zalíbí nebo ho zaujala, připsá svému sousedovi např. hvězdičku či ji jinak označí. Děti, které mají myšlenky vyznačené od spolužáka, je přečtou nahlas, pokud ovšem chtějí⁵⁴. Vyučující žáky do ničeho nenutí a dává jim zpětnou vazbu.

Jistou modifikací rozmluv je písemné ztvárnění. Při psaní **literárních dopisů** si žáci vzájemně dopisují o textech, předávají si poznatky a prožitky z četby⁵⁵. Mohou se sami rozhodnout, komu dopis ve třídě napíší. V tomto případě jsou obsahy dopisů pro ostatní žáky tajné⁵⁶.

Pro další **písemné přemýšlení** nad přečteným textem se dají využít také metody jako pětílístek, diamant, myšlenkové mapy apod. (více viz šestá kapitola *Metody a formy práce s textem*).

---

⁵¹ Viz SIEGLOVÁ, 2019, s. 145.

⁵² Viz ČAPEK, 2015, s. 477.

⁵³ Viz ZORMANOVÁ, 2012, s. 138.

⁵⁴ Viz tamtéž

⁵⁵ Viz ALTMANOVÁ, 2011, s. 23.

⁵⁶ Viz SIEGLOVÁ, 2019, s. 147.

Žáci by měli být také systematicky podněcováni k tvorbě **záznamů z četby**. A to jak osobních záznamů, ve kterých komplexně přemýšlejí nad dílem a sepisují soukromé prožitky s vědomím, že je nemusí nikomu prezentovat, pokud si to nepřejí tak i záznamů připomínající čtenářský deník⁵⁷. Učitel se s žáky dohodne na jeho podobě a rozsahu (postačovat bude i jedna strana formátu A5). Děti si poznamenají základní údaje o přečteném textu (název titulu a jeho autora, žánr, případně ilustrátora, vydavatelství a rok, počet stran) a krátce svými slovy sepíší do odstavců informace o časoprostoru, hlavních postavách a jejich charakteristikách a ve stručnosti představí děj knihy⁵⁸.

Je žádoucí, aby děti doplnily také vlastní hodnocení či mínění o knize, případně doporučení pro své spolužáky. I přes to, že záznam vytváří podle domluvených instrukcí, ani takový způsob zápisu by neměl být jen formalitou. Stylizují svoje představy i dojmy. Učitel může zápisy zhodnotit, aby žáky podpořil a poradil jim, co mají vylepšit. Autoevaluaci provedou po určitých časových obdobích i sami žáci. Zmíní, s čím měli při čtení nebo sepisování shrnutí potíže, co se jim nedařilo, co je obtěžovalo, ale i pozitivní stránky, např. co se jim povedlo a co je potěšilo⁵⁹.

Další variantou, jak lze zaznamenat četbu, jsou **grafické organizéry**⁶⁰, které se velmi osvědčily i při akčním výzkumu. Grafické organizéry jsou nejčastěji orientovány na postavy (jejich chování, činy, vlastnosti, schopnosti, vztahy mezi postavami atd.), prostředí v knize, ale i na samotný příběh a události. Žáci do pole (obrysu obrázku) zapisují podle sledovaného jevu své myšlenky, názory, pocity apod. Příklad žákovské práce *Paleta*, zaměřující se na prostředí a barvy v příběhu, je k nahlédnutí v *Příloze 12*.

Referáty o knize si žáci samostatně připravují s dostatečným předstihem. Z nabízených titulů si podle své preference vyberou nebo vylosují ten, který budou po určitou dobu číst, a následně ho zpracují. Vyučující udělí pokyny, osnova může být doporučena stejně jako v případě čtenářského deníku⁶¹. Děti se opírají o text. Při

---

⁵⁷ Viz HAUSENBLAS, 2010, s. 54.

⁵⁸ Viz ALTMANOVÁ, 2011, s. 30.

⁵⁹ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 46.

⁶⁰ Více viz HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: postava*. Dobříš: Šafrán, 2015. ISBN 978-80-905978-1-5;

HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: další nápady*. Dobříš: Šafrán, 2016. ISBN 978-80-905978-6-0.

⁶¹ Viz ALTMANOVÁ, 2011, s. 28.

představování přečtené knihy bude jistě příjemná práce v kruhu, abychom žáky nerozrušovali výstupem před tabulí. Referáty by neměly být dlouhé, cílem není žáky přetížit. Prostřednictvím referátu žáci rovněž zdokonalují své vyjadřovací schopnosti.

6 Metody a formy práce s textem

V této kapitole budou představeny didaktické postupy, které mohou pomoci k lepší práci s textem a text žákům ztraktivnit. Vybrané metody jsou zpracovány v pracovních listech.

Učitel se musí před výukou vypořádat s obtížným úkolem – vybrat pro žáky poutavý text, který zároveň odpovídá jejich úrovni⁶². Měl by zachycovat realitu, jež je dětem blízká a srozumitelná. A to není vždy jednoduché. Pomoci mohou např. nejružnější portály s inspiracemi, náměty a doporučeními. Jeden z klíčových prvků pro výběr textu je však i jeho délka. Text nesmí být pro žáky šestého ročníku velmi dlouhý, ideálně by pro práci s ním měla stačit jedna vyučovací hodina⁶³. Příběh by měl být také jasně uspořádán, aby bylo možné s ním pracovat po úsecích.

V návaznosti na rozvíjení dovedností žáků jsou do výuky zaváděny stále nové způsoby práce s textem, aktivity, ale i hry, jež hodiny příjemnější a díky nimž nedochází k monotónnosti. Při tvořivých metodách je po žácích ve velké míře požadována aktivita⁶⁴, a tak je jejich nečinnost s případným pocitem neuspokojení při nedostatku zajímavé činnosti redukována na minimum.

U dětí je díky takovému efektivnímu učení rozvíjeno i kritické myšlení, jehož podstata tkví v třífázovém modelu, neboli E – U – R⁶⁵. V první fázi (evokace) učitel pomocí úvodní aktivity vyvolá u žáků zvědavost a zjistí jejich vědomosti o tématu – ať už prostřednictvím rozhovoru nebo písemného zpracování. Každé dítě ví něco jiného, a tak se tzv. prekoncepty liší. Od nich se postupně žáci dopracují ke konceptům (pojům). V případě, že žádné předchozí individuální zkušenosti k dané problematice nemají, nelze takto postupovat. V další fázi se žáci díky práci s textem seznamují s novými fakty, které propojují a srovnávají s vlastními poznatky⁶⁶. Je ovšem důležité, aby děti udržely zájem, uvědomovaly si průběžně význam informací a případné dřívější chyby. V poslední fázi by žáci měli reflektovat a sami formulovat, co se dozvěděli nového a co si z hodiny odnesou. Získané znalosti si v procesu učení třídí, upevňují a přeměňují si prvotní vědomostní schémata⁶⁷. Nápomocná může být

---

⁶² Viz CHLPÍKOVÁ a MACHÁČKOVÁ, 2014, s. 7.

⁶³ Viz ŠAFRÁNKOVÁ, 2010, s. 19.

⁶⁴ Viz tamtéž

⁶⁵ Viz ZORMANOVÁ, 2012, s. 114.

⁶⁶ Viz tamtéž, s. 115.

⁶⁷ Viz ZORMANOVÁ, 2012, s. 114.

i diskuse dětí, při níž si sdělují názory na nové poznatky. V neposlední řadě by se měli sami žáci zamyslet nad tím, které informace ještě potřebují od vyučujícího objasnit.

Každá metoda může vyžadovat jinou formu práce. Je vhodné formy práce střídát. Kromě hromadné formy výuky mohou žáci pracovat jak samostatně (např. metoda pětilístek, filtr či I. N. S. E. R. T. – poté lze však diskutovat se spolužákem a porovnávat výsledky), tak v tandemu nebo ve skupině (např. myšlenková mapa). Jedna z významných metod práce s textem již byla představena ve třetí kapitole práce – *Čtenářské dílny*.

6.1 Filtr

Metoda filtru spočívá ve výběru důležitých informací z textu, tedy takových, které učitel po žácích požaduje (např. vyhledat v textu místní a časové údaje, postavy, zásadní momenty děje apod.). Žáci jsou díky vyhledávání podstatných prvků vedeni k dovednosti lépe porozumět textu⁶⁸. Mohou pracovat jak samostatně, tak ve dvojici či skupině.

6.2 I. N. S. E. R. T.

I. N. S. E. R. T. neboli *Interactive Noting System for Effective Reading and Thinking* (interaktivní poznámkový systém pro efektivní čtení a myšlení)⁶⁹ představuje způsob práce, který pomáhá k hlubšímu uvědomění si obsahu textu. Před vyhledáváním informací v souvislém textu je vhodné začít evokací (např. brainstormingem, samostatným písemným zápisem, diskusí ve dvojici apod.)⁷⁰. Při ní si žáci vybaví, co o daném tématu vědí. Jakmile jim vyučující rozdá text, začnou při čtení individuálně pracovat se značkami, které mohou vepsat nad slova, věty a odstavce. Lze využít také I. N. S. E. R. T. tabulku, vytvoří si tak zároveň i svůj zápis.

Jestliže žáci informace znají a rozumí jim, potvrdí je značkou ✓. Použitím symbolu + vyjádří, že se jedná o nové a pro ně důvěryhodné údaje, eventuálně může značka znamenat i souhlas. Pro případ, že s tvrzením nesouhlasí, slouží symbol –. Žáci ho mohou využít i tehdy, pokud jsou informace v rozporu s tím, o čem se domnívali, že je dobře. Otazníkem označí údaje, o nichž se chtějí dozvědět více, nebo

---

⁶⁸ Viz ČAPEK, 2015, s. 306.

⁶⁹ ZORMANOVÁ, 2012, s. 123.

⁷⁰ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 19.

jim nerozumí a potřebují je vysvětlit⁷¹. Tímto postupem rychle získávají a rozlišují informace, avšak text si musí pečlivě celý promyslet.

Aby aktivita netrvala příliš dlouho, může vyučující dětem stanovit hranici v počtu značek. Nemusí být nutně označená každá informace, jež se v textu nachází. O označených pasážích mohou diskutovat ve dvojicích, porovnávat je a vzájemně si pomáhat. Na závěr by měla celá třída text společně probrat a sdělit si příklady informací označených různými symboly⁷². Je třeba se soustředit na otazníky i údaje, s nimiž se žáci neztotožňují, a případné nejasnosti vyřešit či detailněji vyložit.

6.3 Pětílístek

V pětílístku se děti soustředí na probírané téma zadané učitelem a formulují k němu svá stanoviska. Každý žák pracuje s jednoduchým schématem, do něhož stručně a výstižně shrne vlastní myšlenky, které ho napadají, nebo sepíše, co se z textu dozvěděl⁷³. Pokud učitel použije tuto metodu ve třídě poprvé, musí žákům vysvětlit, ideálně napsat na tabuli, její strukturu⁷⁴:

(1) _____	(1) jakékoli jednoslovné podstatné jméno, které se vztahuje k tématu (k námětu/postavě)
(2) _____	(2) dvě přídavná jména popisující námět/postavu
(3) _____	(3) tři slovesa vystihující dějovou složku námětu
(4) _____	(4) věta se čtyřmi slovy týkající se tématu
(5) _____	(5) jedno synonymum/jedna asociace shrnující podstatu

Aktivitu lze využít na začátku (jako motivaci) i na konci hodiny (při reflexi). Vyučující se díky tomu zorientuje ve znalostech žáků a bude schopný je zhodnotit. Děti mohou pětílístky jednotlivě představit s odůvodněním výběru slov, sdílet je ve dvojici nebo se pokusit vytvořit pětílístek v tandemu (případně ve skupině), přičemž se naučí kriticky posuzovat volbu slov ostatních a nalézt shodu⁷⁵.

⁷¹ Viz ČAPEK, 2015, s. 304–305.

⁷² Viz tamtéž

⁷³ Viz CHLPÍKOVÁ a MACHÁČKOVÁ, 2014, s. 10.

⁷⁴ ZORMANOVÁ, 2012, s. 126.

⁷⁵ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 24.

Zajímavou modifikací této metody je i tvorba třídního pětílístku. Vznikne tak, že učitel zapíše na tabuli nejfrekventovanější slova, jež se objevovala v jednotlivých pětílístcích žáků či dvojic⁷⁶. Činnost však může být časově náročná.

6.4 Diamant

Paralelou k pětílístku, ovšem s rozšířenou strukturou, je diamant. Žáci pracují s protikladnými významy⁷⁷. Na první čtyři řádky zapisují tytéž informace jako v pětílístku, v druhé části pak vytváří záporny vztahující se k námětu. Zbývající řádek opět sumarizuje celé téma. S metodou diamant lze pracovat stejným způsobem jako s pětílístkem. Přesná struktura diamantu je následující⁷⁸:

(1) _____	(1) <i>jakékoli jednoslovné podstatné jméno, které se</i>
(2) _____	<i>vztahuje k tématu k (námětu/postavě)</i>
(3) _____	(2) <i>dvě přídavná jména popisující námět/postavu</i>
(4) _____	(3) <i>tři slovesa (např. co postava dělá)</i>
(5) _____	(4) <i>věta se čtyřmi slovy (co je)</i>
(6) _____	(5) <i>věta se čtyřmi slovy (co není)</i>
(7) _____	(6) <i>tři slovesa (co nedělá)</i>
(8) _____	(7) <i>dvě přídavná jména popisující námět/postavu (jaký či jaká není)</i>
	(8) <i>jedno synonymum/jedna asociace shrnující předchozí</i>

6.5 Myšlenková mapa

Aktivita, jež může být zařazena do všech fází hodiny, pomáhá při práci s textem pochopit pojmy a především vztahy mezi nimi⁷⁹. Jde o zpracovávání poznatků různými postupy. Oblíbený je grafický záznam, díky němu dochází k lepšímu zapamatování učiva a zpřehlednění práce⁸⁰. Učitel napíše do středu tabule výchozí slovo, případně téma, a prostřednictvím návodných otázek pomáhá žákům postupovat vpřed v jejich přemýšlení a uvědomování si souvislostí.

⁷⁶ Viz ZORMANOVÁ, 2012, s. 126.

⁷⁷ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 25.

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ Viz ČAPEK, 2015, s. 333.

⁸⁰ Viz CHLPÍKOVÁ a MACHÁČKOVÁ, 2014, s. 8.

Zápis slov, výrazů a vztahů mezi nimi může být proveden na bázi asociací jednoduše kolem hlavního slova ve větvích, jež se dále rozdělují⁸¹. Tím je vyjádřena provázanost. Pro lepší představu lze pracovat s barvami, velikostí písma či symboly⁸².

Žáci mohou také pracovat ve skupinách (každá na jiném tématu) s velkými čtvrtkami a kartičkami se slovy či s obrázky, kterými mohou libovolně hýbat, než se pevně dohodnou na jejich rozmístění⁸³. Lépe se tak zorientují v myšlenkách. Závislosti následně znázorní šipkami. Vyučující může skupinám navíc rozdat texty o jejich tématech. Z nich se dozví více informací a případně si je doplní do myšlenkových map. V rámci závěrečného představení prací žáci ve skupinách zdůvodní, proč mapu takto vytvořili. Zbývající skupiny jejich výkony zhodnotí. Při opakování učiva nebo přípravě na test může každá skupina vytvořit pro ostatní zkušební otázky k tématu. Na každou vylosovanou otázku pak odpoví.

6.6 Cenzura – korektor

Úkolem žáků je najít tytéž pasáže, jež pojednávají o informacích v textu dvakrát, ale jiným způsobem. Úseky, které jsou nadbytečné, nepodstatné nebo je možné se bez nich zcela obejít, označí zvýrazňovačem, aby byl text stále čitelný pro případ, že by se žáci po společné kontrole rozhodli věty ponechat. Jedná se o prakticky využitelnou metodu, pokud by žáci psali např. školní časopis a museli se dohodnout na zkrácení textu⁸⁴.

6.7 Další náměty pro práci s textem

Problematiku metod a forem práce s textem nelze v rámci diplomové práce zcela vyčerpat, přesto se pokusíme uvést pro inspiraci další činnosti.

Zábavné je pro žáky **sestavování** rozstříhaných veršů básně nebo textů různého druhu – v komunikační a slohové výchově např. promíchání odborného a publicistického textu nebo popisu pracovního postupu; v literární výchově např. klasické a moderní pohádky. Dvojice či skupiny skládají stejné texty, které na závěr s ostatními porovnají a zkontrolují. Jistou modifikaci představuje „**kontaminace**“⁸⁵ textu odstavcem, jenž pojednává o zcela odlišném tématu, pochází z jiné knihy nebo

---

⁸¹ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 23.

⁸² Viz ČAPEK, 2015, s. 333.

⁸³ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 23.

⁸⁴ Informace byla převzata ze semináře didaktiky literatury paní Mgr. Jarmily Sulovské.

⁸⁵ Tamtéž

se vymyká formou vyprávění. Úkolem žáků je tento odstavec (eventuálně více odstavců) objevit.

Děti mohou v textu také hledat slova, která se k jeho obsahu významově vůbec nevztahují (tzv. **vetřelci**)⁸⁶. Slova přimíchaná do textu následně zakroužkují nebo vypíší. V případě, že učitel uspořádá slova logicky za sebou, vyjde žákům např. tajenka. Je též vhodné, aby vyučující při přípravě cvičení obměňoval znění zadání (např. *Škrtněte / podtrhněte / zakroužkujte* apod.). Úkoly se tak nestanou monotónními a žáci budou vedeni k pozornému čtení.

Neotřelá je i **práce s komiksem**. Kromě již výše zmiňovaného skládání rozstříhaných částí může vyučující připravit vybranou stránku komiksu a smazat v bublinách a rámečcích veškerý originální text či ponechat pouze první a poslední pole⁸⁷. Děti mohou předvídat a doplňovat řeč postav, citoslovce nebo symboly. Dochází ke zjišťování souvislostí a vytváření si představ.

Při práci s audiovizuální ukázkou je předvídaní také vhodné. Ideální by bylo, kdyby byl žákům rozdán tištěný text totožný s **nahrávkou**. Učitel průběžně zvukový záznam zastavuje po určitých úsecích a žáci přemýšlejí nad tím, jak se bude děj dále vyvíjet, případně dopíší závěr příběhu⁸⁸.

Ke zlepšování soudržnosti třídy a dovednosti spolupracovat napomáhá **skládankové učení**⁸⁹. Žáci jsou rozděleni do skupin, přičemž každá z nich obdrží oproti ostatním jinou část textu týkající se však totožného tématu (metodu lze libovolně upravovat), např. příběh či naučný text⁹⁰. Ve vymezeném čase své texty čtou a ukládají do paměti. Také se uvnitř skupiny domluví, které nejdůležitější nebo nejzajímavější myšlenky vyberou. Následně žáci vytvoří smíšené skupiny tak, aby v každé byl jeden „odborník“ na svou část textu. V tomto bodě již nesmí podkladový materiál používat a nastudované informace převypráví svými slovy během stanovené doby spolužákům zbývajících skupin⁹¹. Děti si tak navzájem předávají skutečnosti a poznatky, které se dozvěděly. Je nezbytné, aby se každý „odborník“ přesvědčil, že

---

⁸⁶ Viz SYROVÁ, Lenka. *Hledáme vetřelce* [online]. Stařeč: INFRA, s.r.o., vydavatelství a nakladatelství, 2017 [cit. 2020-03-02]. ISBN 978-80-86666-69-3.

Dostupné z: https://www.infracz.cz/data_13/soubory/439.pdf

⁸⁷ SMOLÍKOVÁ, Klára a spol. *Bohouš a Dáša mění svět: Jak vyzrát na komiks?!*: Metodická příručka pro využití komiksu ve výuce [online]. Praha: Člověk v tísni, 2017, s. 14 [cit. 2020-03-06]. ISBN 978-80-87456-96-5. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1105/file/070-bohous-a-das-jak-vyzrat-na-komiks.pdf>

⁸⁸ Informace byla převzata ze semináře didaktiky literatury paní Mgr. Jarmily Sulovské.

⁸⁹ Viz ČAPEK, 2015, s. 311.

⁹⁰ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 26.

⁹¹ Viz ČAPEK, 2015, s. 311.

ostatní jeho části rozumí. Na závěr aktivity jsou ověřovány znalosti celé třídy. Učitel může klást otázky nebo se žáci ve skupinách prozkouší sami.

Tzv. **T-graf** je určen ke komparaci dvou opačných hledisek⁹². Žáci mohou z textu vypisovat např. pozitiva sledovaného jevu na jednu stranu a negativa na druhou. Stejně tak lze pracovat i s argumenty pro a proti. Pro porovnávání je využíván i **Vennův diagram**. Na základě rozboru textu žáci srovnají např. postavy a určí, v čem se odlišují a které rysy nebo vlastnosti mají naopak shodné⁹³.

Řízené poznámky jsou jistou obměnou podvojného deníku, jenž byl zmíněn v páté kapitole práce (viz *Činnosti při četbě*)⁹⁴. V tomto případě je však žádoucí, aby učitel sám označil pasáže, které žák v souvislostech vysvětlí. Do tabulky tak místo svých pocitů, komentářů nebo vzpomínek sepíše, jak textu rozumí.

Pro práci s textem se hodí i metoda **Ano – Ne**. Vyučující pro žáky nachystá tabulku se sloupečky „Ano“ a „Ne“ a s pravdivými i nepravdivými výroky vztahujícími se ke konkrétní látce⁹⁵. Před čtením příslušného textu žáci prostřednictvím nabízených možností přemýšlejí o svých dosavadních znalostech a označují, zda jednotlivé výpovědi odpovídají skutečnosti. Následně svá rozhodnutí zkonfrontují např. ve dvojicích a proberou správnost odpovědí, přičemž je v této chvíli neopravují. V další části hodiny učitel dětem rozdává text. Při jeho čtení zjišťují, jestli byly výroky v tabulce i jejich úvahy chybné nebo nikoli, případně doplní pravdivé odpovědi a opraví špatné. Při poslední fázi učitel s žáky kontroluje pomocí textu výroky, dohromady se snaží informace doložit a prodiskutovat je⁹⁶. Děti srovnávají prvotní a nově získané poznatky. Dobře vyplněná tabulka může být učebním nástrojem.

Časově náročnější, ale za to jistě pro žáky zajímavou, variantou práce s textem jsou **literární kroužky**⁹⁷. Nejprve si celá třída nebo každá skupina přečte text, který připravil vyučující. Po dočtení budou žákům charakterizovány role, z nichž si následně vyberou z těchto možností: spisovatel díla (vcítí se do role, vyjádří např. pocity vztahující se k dílu), ilustrátor (namaluje obrázky ke knize či obrázky postav;

---

⁹² Viz CHLPÍKOVÁ, MACHÁČKOVÁ, 2014, s. 10.

⁹³ Viz ŠLAPAL a kol., 2012, s. 25.

⁹⁴ Viz ČAPEK, 2015, s. 312.

⁹⁵ Viz JANOŠKOVÁ, Iva. Využití metod kritického myšlení ve výuce ČJ – teoretická východiska. In: *Educoland* [online]. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2014, s. 3 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/vyuziti-metod-kritickeho-mysleni-ve-vyuce-cj-teoreticka-vychodiska/>

⁹⁶ Viz ČAPEK, 2015, s. 266.

⁹⁷ Viz tamtéž, s. 307.

popíše, jak ilustrátor pracuje), badatel (vypátrá nové skutečnosti o tématu), spojovatel (zjistí souvislosti mezi textem a okolím), hledač citací (pokúsí se nalézt v textu určité pasáže nebo promluvy postav, které jsou pro něj podstatné), tazatel (zhotoví otázky pro závěrečnou debatu), zpravodaj (na konci sdělí všem ve třídě, jak se debata vyvíjela)⁹⁸. Učitel libovolně počet rolí upravuje a domýšlí další. Žáci dostanou prostor na zvážení svých odpovědí a čas na přípravu. Po uplynutí doby začnou např. v kruhu diskutovat nad přečteným textem z pohledu jednotlivých rolí⁹⁹. Je dobré dětem připomenout pravidla, jak mezi sebou komunikovat. Učitel diskusi koriguje, žáci naslouchají. Aktivitu lze zpestřit a zakončit např. dramatizací přečteného textu.

Další možností je také využití **reprodukce**, která pomáhá při výkladu textu a přispívá k rozvoji vyjadřovacích schopností. Můžeme však říct, že reprodukce je uplatňována především na prvním stupni, kdy se procvičuje paměť a memorování. Na druhém stupni jsou již kladeny požadavky na samostatné přemýšlení a **produkční** činnost, která povzbuzuje tvořivost žáka¹⁰⁰. Reprodukci je tak vhodné používat jen ve výjimečných případech (opodstatněná je při memorování). Orientační reprodukce je diferenciovaně používána např. u dětí s mentálním handicapem, kdy se po přečtení textu ověřuje, zda se žák v textu dokáže orientovat a zda mu porozuměl. U nadaných žáků se lze zaměřit na reprodukci výkladovou, přičemž žák v tomto případě přidává po přečtení i vlastní výklad, jak text pochopil a co si o něm myslí¹⁰¹.

V neposlední řadě může učitel vytvořit k textu také klasické zjišťovací (odpověď ano; ne) či rozhodovací (pravda; lež) **otázky** nebo otázky složitější a požadovat po žácích tvořené odpovědi, jejichž problematika byla blíže popsána ve čtvrté kapitole práce.

---

⁹⁸ Viz ČAPEK, 2015, s. 308.

⁹⁹ Viz tamtéž

¹⁰⁰ Viz VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana, ed. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 199. ISBN 978-80-247-3357-9.

¹⁰¹ Viz tamtéž

7 Pracovní listy pro šestý ročník

Pro žáky šestého ročníku bylo vytvořeno celkem osm pracovních listů. Je důležité podotknout, že sada pracovních listů byla primárně vytvořena pro kontaktní výuku. Pracovní listy se týkají všech složek českého jazyka, tedy jazykové, literární a komunikační a slohové výchovy, přičemž jsou tyto složky mezi sebou vzájemně propojeny. V literární výchově lze tudíž pracovat s textem i po jazykové stránce (např. se slovními druhy, které jsou jádrem učiva českého jazyka v šestém ročníku, a proto je vhodné je intenzivněji procvičovat).

Naší snahou bylo vytvořit různorodé a tvůrčí úkoly, jež by žákům pomohly k lepšímu porozumění textu a rozvíjely by zároveň kritické myšlení. Do každého pracovního listu byly vybrány jiné metody práce s textem se záměrem jich představit co nejvíce. Také formy práce byly zkombinovány tak, aby se hromadná výuka střídala s prací ve dvojici, ve skupině (žáky můžeme rozdělit do skupin např. pomocí losování, vždy jim také přiřadíme role) i prací samostatnou.

V metodických pokynech, jejichž součástí je i řešení jednotlivých úkolů, jsou vymezeny vzdělávací oblasti, výchovně-vzdělávací cíle, klíčové kompetence, organizační formy výuky, metody, očekávané výstupy dle RVP ZV, jejich indikátory a průřezová témata. Pozornost je také věnována mezipředmětovým vztahům.

Byly vybrány texty s rozmanitými náměty, které by mohly žáky oslovit. Kromě dvou titulů jsou texty starší maximálně pět let. Výchozí text nesmí být vzhledem k věku žáků příliš dlouhý. Je nutné brát v potaz, že kromě vypracování jednotlivých úkolů, případné diskusi ve dvojici či skupině a zhodnocení ve třídě, zabere žákům určitý čas především četba. Proto byla zvolena maximálně jedna strana textu formátu A4. Předpokládáme, že žáci budou s kratšími texty (např. s poezií, komiksem) pracovat část hodiny, kterou vymezí učitel. V případě delších textů s kreativními úkoly se nabízí jedna vyučovací hodina, jež poskytne dostatek prostoru např. pro diskusi. Je však možné práci rozdělit i do více vyučovacích jednotek. To se týká zejména skupinové práce, práce s lineárním a nelineárním textem a vyhledávání informací na internetu. Vyučující mohou pracovat s žáky v počítačové učebně, pokud to podmínky dovolí, nebo některé úkoly modifikovat a zadat je žákům za domácí úkol.

7.1 Pracovní listy – Jazyková výchova

Pro jazykovou výchovu byly vytvořeny tři pracovní listy s odlišnými tématy. Dva z nich jsou zaměřeny na práci s populárně naučnými texty. Text prvního pracovního listu pojednává o pravěkém období, které je v šestém ročníku součástí učiva dějepisu, a byl převzat z encyklopedie pro děti a mládež. Kromě metody I. N. S. E. R. T. byla zařazena i skupinová práce s nelineárním textem (orientace v jízdnicích řádech a na internetových stránkách), jelikož by žáci měli být schopni pracovat také s nesouvislým textem a informacemi, jež nejsou přímo známy. Některé úkoly jsou propojeny s pravěkým uměním.

Ve druhém pracovním listu pracují žáci s metodou ANO – NE a srovnávají své původní a nově získané znalosti z přírodopisné oblasti. Metoda byla částečně modifikována. Před čtením textu by žáci mohli mít potíže určit správnost některých tvrzení, proto jsme uvedli i možnost „Nevím“. Informace z textu, jež pojednává o léčivých účincích prvosenky jarní, je možné využít právě v období jara. Při tvořivém úkolu také žáci prokážou své výtvarné dovednosti.

Třetí pracovní list z jazykové výchovy se zabývá frazeologií, konkrétně antickými a biblickými úslovími. Metody i formy práce s textem jsou zde zkombinovány. Vedle doplňování vhodných slov do textu se žáci pokusí najít i tzv. kontaminovaný text. Se záměrem žáky informovat předem, na která specifika se mají v průběhu čtení zaměřit, bylo vloženo několik úkolů před výchozí text.

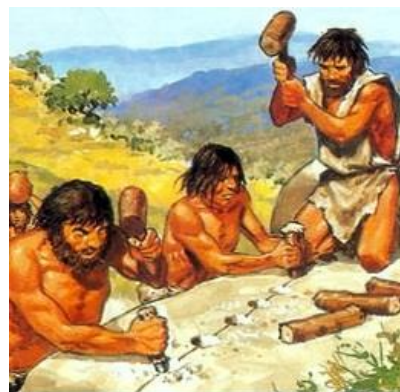
Pracovní list č. 1 – Cesta za poznáním

Architekti obřích staveb

V západní E/evropě, kolem S/středozevního moře, ale také až v daleké A/asii či O/oceánii se na březích moří a oceánů zvedají podivuhodné monumenty. Tyto kamenné mohyly jsou stopami po dávných záhadných civilizacích a představují první architektonické pokusy lidstva.

Od 4. tisíciletí př. n. l. si stavitelé již osvojili i kamenické dovednosti. K „rozřezávání“ velkých kamenných bloků vyhloubili tehdejší kameníci pomocí sekáčů řadu otvorů, do kterých narazili dřevěné klíny. Ženy klíny polévaly vodou, až dřevo nabobtnalo a roztrhlo kámen v naznačeném směru. Při konečné úpravě povrchu stavebního bloku většinou všechny stopy po této technice (štěrbiny a otvory pro klíny) zmizely. Na spodní straně některých kamenných památníků se však občas najdou dva protilehlé výčnělky, které sloužily k zaháknutí šňůry nebo řemene používané k vlečení kamene.

Rozmístění těchto památek nebylo náhodné. Kamenné kruhy ve Stonehenge jsou uspořádány tak, aby se slunce při východu o letním slunovratu objevilo uprostřed stavby. Ve Španělsku se nachází údajně „nejtěžší památník na světě“. Je vytvořen z 31 obřích kamenných bloků a jeho celková hmotnost se odhaduje na 1600 tun. Jenom samotná kamenná deska tvořící základ má vážit 320 tun.

(NOUGIER, L-R., *Od pravěkých lovců k barbarům*, 2007, s. 56–57)

Úkoly:

1. Přečti si text. Co je podle tebe jeho účelem? (např. pobavit, přesvědčit čtenáře apod.).
2. Vrať se k textu ještě jednou. Pozorně čti a průběžně nad věty piš následující značky (každou značku použij maximálně dvakrát):

✓	Informaci znám a rozumím jí.
+	Informace je pro mě nová.
–	S informací nesouhlasím. Je v rozporu s tím, co znám.
?	Rád/a bych se dozvěděl/a více.

3. Které označené informace považuješ za nejdůležitější? Diskutujte o nich ve dvojici se spolužákem a porovnejte je.
4. Zakroužkuj správná písmena u slov v první větě. Své rozhodnutí zdůvodni.
5. Najdi ve druhém odstavci příklad podstatného jména látkového.
6. Co si představuješ pod slovem *mohyla*? Vyhledej jeho význam ve *Slovníku spisovné češtiny* a napiš k němu synonymum. Co je to synonymum?
7. Představte si, že se vydáte na výstavu obrazů známého malíře Zdeňka Buriana, který se zaměřoval na život v pravěku, o němž pojednává i náš text. Naplánujte ve skupině výlet pro svou třídu do „Galerie Pravěk očima Zdeňka Buriana“, která je součástí areálu ZOO ve Dvoře Králové nad Labem. Jedná se o největší stálou výstavu autora na světě.
  - a. Zjistěte na internetových stránkách, jaká je otevírací doba galerie.
  - b. Naplánujte do galerie cestu autobusem nebo vlakem. Pracujte s jízdním řádem: zjistěte, jak dlouho trvá cesta od vaší školy, a najděte časy odjezdů, příjezdů, případně i přestupy.

Pracovní list č. 1 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Cesta za poznáním: <i>Architekti obřích staveb</i>
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura. Člověk a společnost – Dějepis. Informační a komunikační technologie.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci systematicky pracují s informacemi a s textem. Rozvíjí kritické myšlení. Zopakují si psaní velkých písmen, zdůvodní pravopis. Vysvětlí, co je to synonymum. Žáci prokážou schopnost orientovat se ve <i>Slovníku spisovné češtiny</i> a v nelineárním textu (jízdni řady; internet).
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve skupině, práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Metoda I. N. S. E. R. T., práce s nelineárním textem (jízdni řád – práce s informacemi, které nejsou explicitně známy). Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu a stručné poznámky nebo výpisky z přečteného textu. Žák rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov. Samostatně pracuje se <i>Slovníkem spisovné češtiny</i> a s dalšími slovníky a příručkami.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova. 2. Žák vytvoří/zapíše krátké shrnutí jednoduchého textu nebo vybere hlavní informaci z nabízených možností. 3. Žák prokáže schopnost interpretovat význam.
Mezipředmětové vztahy	Dějepis; Zeměpis; Informatika.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	NOUGIER, Louis-René. <i>Od pravěkých lovců k barbarům</i> . Bratislava: Perfekt, 2007, 185 s. ISBN 978-80-8046-355-7.

Pracovní list č. 1 – řešení

Architekti obřích staveb

Úkoly:

1. Přečti si text. Co je podle tebe jeho účelem? (např. pobavit, přesvědčit čtenáře apod.).
  - Účelem textu je především poučit čtenáře.
2. Vrať se k textu ještě jednou. Pozorně čti a průběžně nad věty piš následující značky (každou značku použij maximálně dvakrát):

✓	Informaci znám a rozumím jí.
+	Informace je pro mě nová.
–	S informací nesouhlasím. Je v rozporu s tím, co znám.
?	Rád/a bych se dozvěděl/a více.

- Individuální řešení. Metoda rozvíjí kritické myšlení a představuje způsob práce, který pomáhá k hlubšímu uvědomění si obsahu textu. Aby aktivita netrvala příliš dlouho, je stanovena pro žáky hranice v počtu značek.
3. Které označené informace považuješ za nejdůležitější? Diskutujte o nich ve dvojici se spolužákem a porovnejte je.
    - Individuální řešení. Na závěr by měla celá třída text společně probrat a sdělit si příklady informací označených různými symboly. Je třeba se soustředit na pasáže, s nimiž se žáci neztotožňují, a případné nejasnosti vyřešit.
  4. Zakroužkuj správná písmena u slov v první větě. Své rozhodnutí zdůvodni.
    - Evropě, Středozevního moře, Asii, Oceánii. Jedná se o vlastní jména.
  5. Najdi ve druhém odstavci příklad podstatného jména látkového.
    - Např.: voda, dřevo.
  6. Co si představuješ pod slovem *mohyla*? Vyhledej jeho význam ve *Slovníku spisovné češtiny* a napiš k němu synonymum. Co je to synonymum?
    - Jedná se o násyp kamenů nebo hlíny nad prehistorickým hrobem. Synonymem může být památník či pomník větších rozměrů z hlíny nebo z kamenů (zdroj: *Slovník spisovného jazyka českého, 2006,*

s. 186). Synonymem rozumíme slovo stejného nebo podobného významu (též slovo souznačné).

7. Představte si, že se vydáte na výstavu obrazů známého malíře Zdeňka Buriana, který se zaměřoval na život v pravěku, o němž pojednává i náš text. Naplánujte ve skupině výlet pro svou třídu do „Galerie Pravěk očima Zdeňka Buriana“, která je součástí areálu ZOO ve Dvoře Králové nad Labem. Jedná se o největší stálou výstavu autora na světě.

- Zjistěte na internetových stránkách, jaká je otevírací doba galerie.
  - Otevřeno je každý den od 9.00 do 18.00 hodin (zdroj: <https://safari-park.cz/cz/naplanuj-si-navstevu/vstupne-a-oteviraci-doba>).
- Naplánujte do galerie cestu autobusem nebo vlakem. Pracujte s jízdním řádem: zjistěte, jak dlouho trvá cesta od vaší školy, a najděte časy odjezdů, příjezdů, případně i přestupy.
  - Individuální řešení. Práce s jízdním řádem závisí na tom, z kterého města žáci cestují. Adresa: „Galerie Pravěk očima Zdeňka Buriana“ – Štefánikova 1029, Dvůr Králové nad Labem. Žáci si musí dát pozor na otevírací dobu galerie, podle níž vyhledají spoj v jízdním řádu. Je možné pro žáky zajistit počítačovou učebnu (vyhledávání spojů si např. rozdělí) nebo zadat některé aktivity za domácí úkol. Mohou se také společně domluvit, kolik času budou potřebovat na návštěvu galerie, aby odhadli, kdy pojedou zpátky. Úkol lze prezentovat při hodině (propojeno s rozvíjením komunikačních dovedností).
  - Příklad cestování vlakem z České Lípy do Dvora Králové nad Labem (zdroj: <https://idos.idnes.cz>):

Úterý 14. dubna 2020 (celkový čas cesty: 3 hod 32 min)
6:22 Česká Lípa hl. n., odjezd
7:28 Liberec, přestup
8:03 Liberec, odjezd
9:54 Dvůr Králové n. Labem, příjezd

Pracovní list č. 2 – Cesta za poznáním

1. Podívej se na následující tabulku a rozhodni, zda jsou tvrzení o **petrklíči** správná. Odpovědi zakroužkuj pouze ve sloupci „Před čtením“.

	Před čtením	Po čtení	Doloženo z textu
Petrklíč roste především na suchých místech.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Pomáhá při nachlazení a kašli.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Květy petrklíče nemají žádnou vůni.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Petrklíč je chráněnou bylinou.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Rostlinu můžeme zužitkovat celou i s kořínky.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE

2. Nyní si text přečti. Po dočtení už se k němu nevracej a zakroužkuj ve sloupci „Po čtení“ správné odpovědi. Můžeš je porovnat se svými.

Léčivé bylinky – Petrklíč

Říká se, že petrklíč zamyká zimu a otevírá dveře jaru. Patří mezi první jarní bylinky. Sotva roztaje sníh, už vidíme jeho žluté květy. Často roste na okrajích lesa u potůčků. Má rád slunné a přitom vlhké louky a jarní paseky. „Petrklíč je jarní doktor a má velikou léčivou moc,“ říká babička, když jdeme sbírat jeho žluté květy vonící sladce po medu. Květy sbíráme se zelenými kalichy, ale velmi opatrně, abychom rostlinu nevytrhli i s kořínky. Ty musejí v zemi zůstat, aby tu petrklíč mohl vyrůst znovu. Patří totiž mezi chráněné byliny. Květy pak s babičkou rozprostřeme u pece na plátno, aby se usušily. Nasušené květy petrklíče nám pomáhají při onemocnění průdušek a plic. Umí uvolňovat hleny, dezinfikují a působí protizánětlivě. Velmi dobře tiší kašel, proto nám z nich babička vždycky při nachlazení vaří medově voňavý čaj. U petrklíče sbíráme i listy, protože obsahují velké množství vitamínu C. Babička z květů a listů připravuje sladký sirup. Recept je jednoduchý. Můžete si léčivý nektar vyrobit také a při nastydnutí a kašli jím sladit čaj.

(GOLASOVSKÁ, M. *Bylinkář: přírodní kouzla naší babičky*, 2019, s. 10)

3. Ve skupině si společně projděte jednotlivá tvrzení a již s pomocí textu hledejte k odpovědím přímé důkazy. Vyplňte poslední sloupec a diskutujte.
4. Logicky rozčleň text do odstavců. K označení odstavců můžeš použít barvy.
5. Urči slovní druhy u podtržených slov.
6. Jedná se o jarní bylinku. Napiš co nejvíce přídavných jmen a sloves, která tě v souvislosti s jarem napadnou.
7. Petrklíč je lidový název. Jak zní český odborný název bylinky a jak vypadá? Nakresli ji.

Pracovní list č. 2 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Cesta za poznáním: <i>Léčivé bylinky – Petrklíč</i>
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura. Člověk a příroda – Přírodopis.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci prokážou schopnost pracovat s textem a vyhledávat v něm informace. Rozčlení text na odstavce, určí slovní druhy u podtržených slov a uvedou vhodná přídavná jména a slovesa.
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve skupině, samostatná práce.
Metody	Metoda ANO – NE (tabulka), při které žáci srovnávají prvotní a nově získané poznatky. Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu. Žák správně třídí slovní druhy. Zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák posoudí, zda je daná informace obsažena v textu. 2. Žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku. 3. Žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova. 4. Žák přiřadí slovo ke slovnímu druhu.
Mezipředmětové vztahy	Přírodopis; Výchova ke zdraví; Výtvarná výchova.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova; Environmentální výchova.
Zdroj	GOLASOVSKÁ, Monika. <i>Bylinkář: přírodní kouzla naší babičky</i> . Ilustrovala Aneta Františka HOLASOVÁ. Praha: Labyrint, 2019, 125 s. ISBN 978-80-86803-57-9.

Pracovní list č. 2 – řešení

Léčivé bylinky – Petrklíč

Řešení k 1.–3. úkolu:

- Podívej se na následující tabulku a rozhodni, zda jsou tvrzení o **petrklíči** správná. Odpovědi zakroužkuj pouze ve sloupci „Před čtením“.
  - Individuální řešení. Žáci mohou také svá rozhodnutí zkonfrontovat např. ve dvojicích a probrat správnost odpovědí. Během diskuse se spolužákem si však své odpovědi neopravují.
- Nyní si text přečti. Po dočtení už se k němu nevracej a zakroužkuj ve sloupci „Po čtení“ správné odpovědi. Můžeš je porovnat se svými.
- Ve skupině si společně projděte jednotlivá tvrzení a již s pomocí textu hledejte k odpovědím přímé důkazy. Vyplňte poslední sloupec a diskutujte.

Petrklíč roste především na suchých místech.	NE. Roste často u potůčku nebo na vlhkých loukách.
Pomáhá při nachlazení a kašli.	ANO. Nasušené květy pomáhají při kašli, nachlazení a onemocnění průdušek i plic.
Květy petrklíče nemají žádnou vůni.	NE. Voní sladce po medu.
Petrklíč je chráněnou bylinou.	ANO. Patří mezi chráněné byliny.
Rostlinu můžeme zužitkovat celou i s kořínky.	NE. Rostlinu nevytrháváme i s kořínky. Musejí zůstat v zemi, aby petrklíč mohl vyrůst znovu.

Další úkoly:

- Logicky rozčleň text do odstavců. K označení odstavců můžeš použít barvy.
  - Možné řešení:
    - 1. odstavec – *Říká se, že petrklíč zamyká zimu a otevírá dveře jaru. [...] Má rád slunné a přitom vlhké louky a jarní paseky.*
    - 2. odstavec – *„Petrklíč je jarní doktor a má velikou léčivou moc,“ říká babička, když jdeme sbírat jeho žluté květy vonící sladce po medu. [...] Květy pak s babičkou rozprostřeme u pece na plátno, aby se usušily.*

- 3. odstavec – *Nasušené květy petrklíče nám pomáhají při onemocnění průdušek a plic. [...] Můžete si léčivý nektar vyrobit také a při nastydnutí a kašli jím sladit čaj.*

5. Urči slovní druhy u podtržených slov.

- *mezi* – předložka
- *přítom* – příslovce
- *vonící* – přídavné jméno
- *onemocnění* – podstatné jméno
- *protizánětlivě* – příslovce
- *jím* – zájmeno

6. Jedná se o jarní bylinku. Napiš co nejvíce přídavných jmen a sloves, která tě v souvislosti s jarem napadnou.

- Např.: *barevný, slunečný, veselý, zelený, voňavý, velikonoční* apod.
- Např.: *růst, zpívat, zasadit, zalévat, uklidit, hrát si* apod.

7. Petrklíč je lidový název. Jak zní český odborný název bylinky a jak vypadá? Nakresli ji.

- Český odborný název je *Prvosienka jarní*.

(zdroj: vlastní fotografie)

Pracovní list č. 3 – Hrátky s úslovími

Nejprve si přečti následující úkoly:

1. Přečti si text a zkus svými slovy vyjádřit, co znamená rčení „*To je jeho Achillova pata.*“
2. Najdi v textu odstavec, který do něj logicky nezapadá.
3. Dopln jedno slovo (a jeho tvary) tak, aby se hodilo na všechna vynechaná místa v textu.

Achillova pata

Achilles patří k nejslavnějším _____ Homérova eposu Iliada o dobývání města Tróje. V řadách řeckých dobyvatelů bojovali největší _____ té doby. Tím úplně nejstatečnějším, nejodvážnějším a nejsilnějším byl právě **chrabrý** Achilles.

Jeho matka, bohyně mořských vod, věděla, že jejího syna čeká osud válečníka, a tak se rozhodla zajistit mu nesmrtelnost. Ponořila ho do kouzelné řeky vytékající z podsvětí. Jenže ho neponořila úplně celého. Držela ho za patu. A právě pata se stala jediným zranitelným místem na Achillově těle. Když Achilles dospěl, vydal se po boku jiného řeckého _____, Odyssea, získat slávu do války.

Biblický ráj byla vlastně zahrada. Jmenovala se Eden a bůh do této rajské zahrady poslal Adama a Evu. Eden se nacházel na neurčitém místě, kdesi daleko za tehdy neznámým světem. Podle biblických představ to bylo na východě, protože na východě vychází slunce.

Pod hradbami Tróje bojoval Achilles statečně celých devět let. V desátém roce války začali Řekové prohrávat a hádali se mezi sebou. Achilles přestal bojovat. Když ale zemřel Achillův nejvěrnější přítel Patroklos, vrátil se Achilles do boje. To se mu stalo osudným. Bůh slunce Apollón, který stál na straně Tróje, totiž věděl o choulostivém místě na Achillově těle. A v jedné bitevní **vřavě**, když Trójan Paris vystřelil na Achilla šíp, usměrnil Apollón jeho střelu na Achillovu patu. Do té doby neporazitelný _____ se skácel mrtev k zemi.

Trója nakonec byla poražena a Achilles byl uctíván jako udatný **rek**. Nesmrtelnou slávu mu zajistila jeho zranitelná pata.

(KOSTKA, P., Proč se říká...?: Achillova pata, políbila mě múza, jablko sváru... a další antická úsloví, 2016, s. 6–9)

4. Znáš příběh o Adamovi a Evě? Jak bys vysvětlil/a slovní spojení „*Mít se jako v ráji*.“? Diskutuj se spolužákem.
5. Podívej se na tučně zvýrazněná slova, která mohou znít zastarale. Porad'te se ve skupině a nahraďte je slovy stejného nebo podobného významu ze současné spisovné češtiny.
6. Zdůvodni pravopis u podtrženého slova v první větě.
7. Za domácí úkol vyhledej na internetu, co znamenají následující slovní spojení. U prvního z nich vymysli příklad ze života:
  - a. Políbila mě múza.
  - b. Je to sisyfovská práce.

Pracovní list č. 3 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Hrátky s úslovími
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura. Člověk a společnost – Dějepis; Občanská výchova.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci vyjádří svými slovy hlavní myšlenku textu. Rozhodnou, který odstavec do textu nepatří a proč. Navrhnou vhodné slovo na vynechaná místa. Žáci nahradí knižní slova synonymy současné češtiny a vysvětlí pravopis.
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve skupině, práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Práce s tzv. kontaminovaným textem – žáci odhalí odstavec, jenž pojednává o odlišném tématu. Doplnování vhodných slov do textu. Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov, rozpoznává přenesená pojmenování, zvláště ve frazémeh. Žák využívá základy studijního čtení – formuluje hlavní myšlenky textu. V písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovotvorný, morfologický.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák vytvoří/zapíše krátké shrnutí jednoduchého textu. 2. Žák nahradí vyznačená slova českými ekvivalenty. 3. Žák píše bez pravopisných chyb.
Mezipředmětové vztahy	Dějepis; Občanská výchova.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	KOSTKA, Petr. <i>Proč se říká...?: Achillova pata, políbila mě múza, jablko sváru... a další antická úsloví</i> . Ilustroval Josef POSPÍCHAL. Praha: Fragment, 2016, 60 s. ISBN 978-80-253-2902-3. KOSTKA, Petr. <i>Proč se říká...?: začít od Adama, šalamounské rozhodnutí, nevěřící Tomáš... a další biblická úsloví</i> . Ilustroval Josef POSPÍCHAL. Praha: Fragment, 2015, 61 s. ISBN 978-80-253-2421-9.

Pracovní list č. 3 – řešení

Achillova pata

Úkoly:

1. Přečti si text a zkus svými slovy vyjádřit, co znamená rčení „*To je jeho Achillova pata.*“
  - Když víme, že máme nějakou slabinu či zranitelné místo, říkáme, že je to naše „Achillova pata“.
  - Je vhodné vysvětlit žákům, že ustálená slovní spojení (úsloví) jsou jedním ze způsobů obohacování slovní zásoby. Můžeme do nich zařadit např. rčení, jež pojednává o jisté situaci a komentuje ji. Rčení často čerpá z biblické nebo antické tradice.
2. Najdi v textu odstavec, který do něj logicky nezapadá.
  - *Biblický ráj byla vlastně zahrada. [...] Podle biblických představ to bylo na východě, protože na východě vychází slunce.*
3. Dopln jedno slovo (a jeho tvary) tak, aby se hodilo na všechna vynechaná místa v textu.
  - V originálním textu se píše o *hrdinovi* (tvary: *hrdinům; hrdinové; hrdiny; hrdina*). Žáky však může napadnout např. i bojovník, válečník apod.
4. Znáš příběh o Adamovi a Evě? Jak bys vysvětlil/a slovní spojení „*Mít se jako v ráji.*“? Diskutuj se spolužákem.
  - Biblický příběh o Adamovi a Evě → Bůh stvořil svět a první lidi, Adama a Evu. Pobývali v rajské zahradě, kde byli chráněni. Evu však obelstil had a porušila zákaz ochutnat ovoce ze stromu života a poznání. Ze zahrady byli vyhnáni a odsouzeni k těžké práci.
  - „*Mít se jako v ráji.*“ → Žít bez starostí, povinností a strachu o budoucnost.

5. Podívej se na tučně zvýrazněná slova, která mohou znít zastarale. Porad'te se ve skupině a nahrad'te je slovy stejného nebo podobného významu ze současné spisovné češtiny.

- *chrabrý* → např. statečný
- *vřavě* → např. chaos, zmatek,
- *rek* → např. hrdina

6. Zdůvodni pravopis u podtrženého slova v první větě.

- *dobývání* města → cílem je něco získat, spojení souvisí s vyjmenovaným slovem *být*

7. Za domácí úkol vyhledej na internetu, co znamenají následující slovní spojení.

U prvního z nich vymysli příklad ze života:

- *Políbila mě múza.* = Nápad, inspirace v umělecké oblasti. Žáci mohou uvést příklad, kdy dostanou nápad v hodině výtvarné výchovy při malování nebo při psaní slohové práce v hodině českého jazyka.
  - Žáci mohou své úkoly prezentovat v hodině a sdílet s ostatními spolužáky.
- *Je to sisyfovská práce.* = Obtížná, vyčerpávající a přitom zbytečná práce.

7.2 Pracovní listy – Literární výchova

Pracovní listy z literární výchovy jsou zaměřeny na práci s poezií a prózou. Dva z nich se zabývají moderní poezií pro děti. Snahou bylo vybrat básnický text, který by žáky oslovil prostřednictvím jazykového a situačního humoru. Autor si v první básni hraje se souzvuknými slovy. Součástí prvního pracovního listu je práce s verši, jejich uspořádání do logického pořadí a vymyšlení vlastního názvu básně. Dva úkoly jsou orientovány na jazykovou výchovu.

S literárními pojmy se pracuje také ve druhém pracovním listu. Úkolem žáků je např. vyhledat přirovnání a označit rýmy. Pozornost je věnována i vyjádření vlastních pocitů a dojmů z básně a ilustrace. V posledním úkolu mají žáci možnost předvést své básnické schopnosti v rámci skupinové práce.

Do posledního pracovního listu z literární výchovy byl zvolen beletristický text, který získal ocenění *Zlatá stuha* v kategorii *Literární část (Původní česká slovesná tvorba) – beletrie pro děti*. Věříme, že by ukázka mohla žáky zaujmout a motivovala by je k četbě celé knihy. Pro práci s textem byla vybrána metoda předvídání a cenzury. Ani v tomto případě není opomenuta jazyková složka. Jeden z úkolů je zaměřen na modifikaci prostředí a doby příběhu a na práci s významy slov.

Všechny pracovní listy testují znalosti i v rámci mezipředmětových vztahů, jedná se především o přírodopis, dějepis, zeměpis a výtvarnou výchovu.

Pracovní list č. 4 – Moderní poezie pro děti

_____ (název)

Zvířata jsou všelijaká.
Vezměte si třeba jaka!
Ke mně domů přijít jak,
tvářil bych se všelijak.

Ale třeba v Tibetu,
tam, jestli se nepletu,
tam je doma zase jak –
a kdybych já k němu přišel,
tvářil by se kdoví jak.

- (A) a já bych to nechal tak.
- (B) i jaci jsou všelijací!“
- (C) pravil jeden moudrý jak,
- (D) „Nejen ptáci, ryby, raci,

(Šrut P., *Šišatý švec a myšut*, 2007, s. 48)

Úkoly:

1. Přečti si text a zkus k němu vymyslet vhodný název.
2. Urči literární druh ukázky. Podle kterých znaků jsi literární druh poznal/a?
3. Sestav verše poslední sloky do správného pořadí. Správné pořadí písmen vypiš na řádek: _____
4. Kterými slovními druhy jsou podtržená slova? Urči je.
5. Tato dvě slova můžeme také považovat za slova souzvučná. Stejně se píší, ale mají odlišný význam. Uveď ještě jednu dvojici souzvučných slov.
6. Je pro tebe text humorný? V čem? Diskutuj se spolužákem.
7. Co víš o jakovi? Za domácí úkol si o něm ve skupině zjistěte základní informace a připravte si na toto téma mluvní cvičení.
8. Na kterém kontinentu bys hledal/a stát Tibet?

Pracovní list č. 4 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Moderní poezie pro děti: <i>Jací jsou jaci</i>
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura; Člověk a příroda – Přírodopis; Zeměpis.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci si připomenou základní literární pojmy, rozpoznají literární druh ukázky. Uspořádají verše v poslední sloce. Určí slovní druhy vyznačených slov. Pracují se slovní zásobou.
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve skupině, práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Práce s lyrickým textem, sestavování veršů lyrického textu. Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci. Žák jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla. Žák správně třídí slovní druhy. Žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování. Žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu. Žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči.
Indikátory očekávaných výstupů	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák navrhne, ke kterému literárnímu druhu by mohl patřit čtený text. 2. Žák zařadí slova vyznačená v textu ke slovním druhům. 3. Žák uspořádá části textu tak, aby byla dodržena logická návaznost či dějová posloupnost. 4. Žák pronese souvislou a převážně spisovnou řečí krátké sdělení o něčem, čemu by ostatní měli podle něho věnovat pozornost.
Mezipředmětové vztahy	Zeměpis; Přírodopis.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	ŠRUT, Pavel. <i>Šišatý švec a myšut</i> . Ilustrovala Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Paseka, 2007, 74 s. ISBN 978-80-7185-870-6.

Pracovní list č. 4 – řešení

Jací jsou jaci

1. Přečti si text a zkus k němu vymyslet vhodný název.
  - Individuální řešení. Báseň se v originále jmenuje *Jací jsou jaci*.
2. Urči literární druh ukázky. Podle kterých znaků jsi literární druh poznal/a?
  - Lyrika (zaujme svými motivy, převážně veršovaná, autor vyjadřuje své nálady, myšlenky a úvahy)
3. Sestav verše poslední sloky do správného pořadí. Správné pořadí písmen vypiš na řádek.
  - „*Nejen ptáci, ryby, raci,
i jaci jsou všelijací!*“
*pravil jeden moudrý jak,
a já bych to nechal tak.* (D, B, C, A)
4. Kterými slovními druhy jsou podtržená slova? Urči je.
  - ...tam je doma zase jak... – podstatné jméno
  - ...tvářil by se kdoví jak... – příslovce
5. Tato dvě slova můžeme také považovat za slova souzvučná. Stejně se píší, ale mají odlišný význam. Uveď ještě jednu dvojici souzvučných slov.
  - Např.: zámek, pila, vlna, ...
6. Je pro tebe text humorný? V čem? Diskutuj se spolužákem.
  - Autor si hraje se slovy a s rýmy. Jazykový humor je utvářen i pomocí souzvučných slov. Lze si všimnout i situačního humoru. Mít doma jaka je vtipná představa. Humorné básně mohou být vhodným prostředkem k tomu, aby se žákům poezie zalíbila.
7. Co víte o jakovi? Za domácí úkol si o něm ve skupině zjistěte základní informace a připravte si na toto téma mluvní cvičení.
  - Jak divoký patří do čeledi turovitých. Jedná se o mohutné zvíře s hnědočernou, hustou srstí. Typický je pro něj velmi dlouhý trup

a protáhlé rohy. Jakové žijí v Asii, vyskytují se ve vyšších polohách kopců a hor. Domestikovanou formou divokého jaka je *jak domácí*. Slovo *jak*, které přejaly evropské jazyky, pochází z tibetštiny (v překl. *jačí býk*). (zdroj: <http://www.atlaszvirat.cz/jak-divoky-2365>)

8. Na kterém kontinentu bys hledal/a stát Tibet?
  - Stát Tibet leží v Asii.

Pracovní list č. 5 – Moderní poezie pro děti

Zahrada

Je stará zahrada a je v ní stará hruška
a tráva vysoká a suchá, žlutá, stará...

Ta stará zahrada se o tvou duši stará
jak máma o dítě, jak o básníka tužka.

Je stará zahrada, kam chodíval jsi kdysi,
jak obraz malíře, co nad dětstvím ti visí.

*(Malý R., Poštou havraní, 2018, s. 39, ilustrace
Čech P.)*

Úkoly:

1. Přečti si text. Z kolika veršů se báseň skládá?
2. Podtrhni slova, která se rýmují.
3. Co je přirovnání a jak ho většinou poznáme? Najdi v ukázce všechna přirovnání a barevně je označ.
4. Podívej se na obrázek k ukázce. Jaké pocity v tobě vyvolává? Připomnělo ti prostředí něco z tvého okolí? Byl/a jsi už na podobném místě? Diskutuj se spolužákem.
5. Které roční období ti báseň a ilustrace připomínají? Popiš ho pomocí všech pěti smyslů.
6. Báseň patří do sbírky, kterou napsal Radek Malý k obrázkům malíře Pavla Čecha. Podívej se na vedlejší obrázek s knihami. Zahrajte si ve skupině na básníky a pokuste se napsat krátkou báseň, která bude mít alespoň čtyři verše. Dodržte schéma rýmu.

(Malý R., Poštou havraní, 2018, s. 19, ilustrace Čech P.)

Pracovní list č. 5 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Moderní poezie pro děti: <i>Zahrada</i>
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura. Umění a kultura – Výtvarná výchova.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci si připomenou základní literární pojmy (verš, rým). Objasní, co je přirovnání a jak ho poznají. Vysvětlí a okomentují obrazový materiál (ilustraci).
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve skupině, práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Práce s lyrickým textem, s ilustrací. Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla. Žák formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby. Tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie. Interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák sdělí své dojmy z uměleckého díla a zformuluje důvody, proč se mu líbilo či nelíbilo, nebo čeho si na díle cení a proč. 2. Žák vytvoří vlastní krátký veršovaný text se zajímavým tématem a působivým vyjadřováním, které odpovídá tématu i záměru žáka jako autora.
Mezipředmětové vztahy	Výtvarná výchova; Výchova k občanství.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	MALÝ, Radek. <i>Poštou havraní</i> . Ilustroval Pavel ČECH. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2018, 57 s. ISBN 978-80-87595-68-8.

Pracovní list č. 5 – řešení

Zahrada

1. přečti si text. Z kolika veršů se báseň skládá?
  - Báseň má šest veršů.
2. Podtrhni slova, která se rýmují.
  - *Je stará zahrada a je v ní stará hruška
a tráva vysoká a suchá, žlutá, stará...
Ta stará zahrada se o tvou duši stará
jak máma o dítě, jak o básníka tužka.*
*Je stará zahrada, kam chodíval jsi kdysi,
jak obraz malíře, co nad dětstvím ti vyšl.*
3. Co je přirovnání a jak ho většinou poznáme? Najdi v ukázce všechna přirovnání a barevně je označ.
  - Jedná se o pojmenování, které poukazuje na vzájemnou podobu věcí a jevů. Jsou přirovnávány vlastnosti, okolnosti děje nebo způsoby.
  - ...*jak máma o dítě; jak o básníka tužka; jak obraz malíře*...
4. Podívej se na obrázek k ukázce. Jaké pocity v tobě vyvolává? Připomnělo ti prostředí něco z tvého okolí? Byl/a jsi už na podobném místě? Diskutuj se spolužákem.
  - Individuální řešení.
5. Které roční období ti báseň připomíná? Popiš ho pomocí všech pěti smyslů.
  - Individuální řešení, např.: sluch (zpěv ptáků, šustění listů), zrak (barevné listy, zelená tráva), čich (vůně přírody, pyly), hmat (sluneční paprsky, tvar listů a rostlin), chuť (lesní plody, houby).
6. Báseň patří do sbírky, kterou napsal Radek Malý k obrázkům malíře Pavla Čecha. Podívej se na vedlejší obrázek s knihami. Zahrajte si ve skupině na básníky a pokuste se napsat krátkou báseň, která bude mít alespoň čtyři verše. Dodržte schéma rýmu.
  - Individuální řešení.

Pracovní list č. 6 – Dobrodružná beletrie pro děti

1. Ještě než začneš číst samotný text, přečti si nadpis ukázky a zamysli se nad tím, o čem by konkrétně mohla ukázka být.

Čekání na zloděje

Začíná rok 1919. Válka skončila, ale Jáchym a Filip musí pomáhat rodičům. Jáchym v pekárně, Filip v krejčovství. Při roznášení šatů zákazníkům se nečekaně připlेतou do kriminálního případu...

Konečně se ozvaly kroky. Ve tmě nebylo skoro nic vidět. Ale kluci, a hlavně psi slyšeli, jak někdo našlapuje v hlubokém sněhu. Jáchym s Filipem museli oba psy uklidňovat a držet ze všech sil, aby nevrčeli a zůstali sedět. Když zloději došli až k budově tiskárny, dalo se rozpoznat, že se jedná o přihrblého hubeného chlapíka a menšího chlápka v buřince, což byl jistě mladý kasař Josef. Oba nesli v rukou kufry. Neslyšně rozbili okno a zmizeli v budově.

Kluci se postavili i se psy na roh k plotu tak, aby na ně nebylo z rozbitého okna tiskárny vidět. Čekali, čekali a čekali. Brzy byli celí zasněžení, vypadali jako sněhuláci. Nohy měly úplně promrzlé. Sníh ze sebe i ze psů setřepávali, aby bílé postavy nebyly ve tmě nápadné. Kluci byli zmrzlí na kost, chladem se celí třásli. Konečně po dlouhé době uslyšeli prochladlí kluci od okna **tichý** šramot. Zloději opouštěli budovu. Psi napjali svaly v celém těle.

Když se temné postavy na chodníku vztyčily a vzaly do rukou těžké kufry, kluci zařvali: „Alane! Běž! Berte! Vem si ho!“ Psi vyrazili, jako když střílí. Zloději na nic nečekali, odhodili kufry s lupem a začali utíkat směrem k Vltavě. Úprk jim však velmi stěžovaly zledovatělé kočičí hlavy. Psi je snadno doběhli a zakousli se jim do nohavic a kabátů. Zloději se skáceli na zasněžený chodník. Kluci rychle vzali kufry s lupem, aby náhodou v nastalém zmatku nakonec někam nezmizely. Jsou to usvědčující důkazy.

Křik a hluk probudil ulici. Ze školní zahrady vyběhl vyděšený školník Fafek. „Alane! Berte!“ volal, protože nechápal, kam zmizeli jeho hlídač psi. Ti svého pána zaslechli. Pustili zloděje a poslušně doběhli k páníčkovi zpět. Zloději se sebrali ze země a kulhavě pádili pryč jako o život. „Pane školník, prosím vás, pošlete honem Alana a Berta zpátky na ty chlapy. Jsou to zloději! Vyloupili tiskárnu!“ volali chlapi. Než kluci panu školníkovi vysvětlili, co se stalo, zloději dávno zmizeli ve tmě. Nemělo už smysl pouštět na ně psy.

(Krolupperová, D., Past na korunu, 2018, s. 109–115, upraveno, zkráceno)

Úkoly:

1. Nyní si text pozorně přečti. Všiměj si, zda jsou v něm pasáže, které se opakují nebo jsou pro děj příběhu nadbytečné a je možné se bez nich obejít. Označ je např. tužkou nebo zvýrazňovačem, aby byl text stále čitelný pro případ, že by ses je nakonec rozhodl/a ponechat. Porovnej se spolužákem.
2. Považuješ některé úseky v textu za napínavé? Pokud ano, podbarvi je takovou barvou, která by nejlépe tuto atmosféru zachytila. Své rozhodnutí zdůvodni.
3. Víš, o které válce se píše v úvodu?
4. Najdi v textu zdobné slovo.
5. Utvoř 2. a 3. stupeň přídavného jména, které je zvýrazněno v textu.
6. Co znamenají slova *kasář* a *kočičí hlavy*? Za domácí úkol vyhledej jejich význam např. na internetu.
7. Představ si, že by se děj v ukázce takto nevyvíjel a skončil by jinak. Zamyslete se ve skupině nad tím, jak by situace dopadla, pokud by se odehrávala v jiném ročním období a jiné denní době. Své nápady si zapište a prezentujte ostatním.

Pracovní list č. 6 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Dobrodružná beletrie pro děti
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura. Člověk a společnost – Dějepis.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci předvídají děj čtené ukázky. Označí v textu takové pasáže, které se opakují nebo je možné se bez nich obejít. Žáci si vytváří představy na základě atmosféry textu. Modifikují děj fikčního světa.
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve skupině, práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Předvídání, metoda cenzura (korektor) – označení nadbytečných informací v textu, je možné se bez nich v příběhu obejít nebo se vyskytují v textu několikrát. Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla. Formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby. Žák rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov. Tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák posoudí a zdůvodní, co v literárním textu považuje za hodnotné a proč. 2. Žák sdělí své dojmy z uměleckého díla. 3. Žák vytvoří vlastní krátký prozaický text se zajímavým tématem a působivým vyjadřováním, které odpovídá tématu i záměru žáka jako autora.
Mezipředmětové vztahy	Dějepis.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	KROLUPEROVÁ, Daniela. <i>Past na korunu</i> . Ilustrovala Barbora KYŠKOVÁ. Praha: Albatros, 2018, 139 s. ISBN 978-80-00-05254-0.

Pracovní list č. 6 – řešení

Čekání na zloděje

1. Ještě než začneš číst samotný text, přečti si nadpis ukázky a zamysli se nad tím, o čem by konkrétně mohla ukázka být.
  - Individuální řešení.
2. Nyní si text pozorně přečti. Všiměj si, zda jsou v něm pasáže, které se opakují nebo jsou pro děj příběhu nadbytečné a je možné se bez nich obejít. Označ je např. tužkou nebo zvýrazňovačem, aby byl text stále čitelný pro případ, že by ses je nakonec rozhodl/a ponechat. Porovnej se spolužákem.
  - Individuální řešení, žáci si mohou všimnout např. opakujících se popisů ve třetím odstavci a pracovat s nimi.
3. Považuješ některé úseky v textu za napínavé? Pokud ano, podbarvi je takovou barvou, která by nejlépe tuto atmosféru zachytila. Své rozhodnutí zdůvodni.
  - Individuální řešení, pro žáky může být napínavý např. začátek druhého odstavce.
4. Víš, o které válce se píše v úvodu?
  - Jedná se o první světovou válku, která probíhala v letech 1914–1918.
5. Najdi v textu zdobné slovo.
  - Např.: *chlapíka, chláпка, páníčkovi*
6. Utvoř 2. a 3. stupeň přídavného jména, které je zvýrazněno v textu.
  - *tichý* → *tišší, nejtišší*
7. Co znamenají slova *kasář* a *kočičí hlavy*? Za domácí úkol vyhledej jejich význam např. na internetu.
  - *kasář* – zloděj, který vykrádá kasy a trezory;
  - *kočičí hlavy* – kamenná dlažba v ulicích

8. Představ si, že by se děj v ukázce takto nevyvíjel a skončil by jinak. Zamyslete se ve skupině nad tím, jak by situace dopadla, pokud by se odehrávala v jiném ročním období a jiné denní době. Své nápady si запиšte a prezentujte ostatním.
- Žáci si mohou všimnout např. těchto detailů, pracovat s nimi a proměnit je: *ve tmě nebylo skoro nic vidět; psi slyšeli, jak někdo našlapuje v hlubokém sněhu; chladem se celí třásli; úprk jim stěžovaly namrzlé kočičí hlavy; psi je snadno doběhli; zmizeli ve tmě.*

7.3 Pracovní listy – Komunikační a slohová výchova

Poslední dva pracovní listy jsou zaměřeny na komunikační a slohovou výchovu, přičemž se od sebe výrazně liší tématem. V prvním pracovním listu je testována metoda filtru na žurnalistickém textu, který pojednává o olympiádě dětí a mládeže. Byla zvolena také práce s lineárním textem a regionálními informacemi. Komunikační schopnosti jsou rozvíjeny pomocí posledního úkolu, v němž žáci připravují otázky pro interview se známou sportovkyní.

Dominantou druhého pracovního listu je práce s komiksem a komiksovými bublinami, které žáci logicky doplňují tak, aby na sebe navazovaly. Tím dochází k vytváření představ a uvědomování si souvislostí. Žáci mj. pracují s problémovou otázkou a prostřednictvím T-grafu vyjadřují vlastní řešení. Kromě tvořivé práce s textem byl zařazen také úkol napsat vlastní projev ve formě vypravování.

I tyto pracovní listy ověřují znalosti mezi jednotlivými složkami českého jazyka a napříč mezipředmětovými vztahy. Do popředí vystupuje především matematika, informatika a občanská výchova.

Pracovní list č. 7 – Olympijské noviny

Karlovarská Zimní olympiáda dětí a mládeže je u konce, bodování ovládl Liberecký kraj

Hry IX. zimní olympiády dětí a mládeže (ZODM) jsou u konce. Sportovní program napsal svou poslední kapitolu hned na devíti sportovištích, pomyslnou tečkou bylo hokejové finále. Na čele bodování krajů se udržel Liberecký kraj, který tak ZODM vyhrál poosmé v historii.

„Sněhové podmínky ještě týden před akcí byly kritické, což v lednu není zcela běžné. Ale organizátorům se podařil zázrak, v rekordním čase výborně připravili sportoviště a i počasí nám nakonec přálo,“ okomentoval s úsměvem místopředseda Českého olympijského výboru.

„Zimní olympiáda dětí a mládeže 2020 se zapíše mezi nejprestižnější sportovní akce v Karlovarském kraji za celou jeho historii. Moc přeji všem sportovcům, aby měli úspěch nejen na dalších olympiádách dětí a mládeže a jiných sportovních akcích, ale i na velké olympiádě,“ dodala předsedkyně Řídicího výboru ODM.

Závěrečný ceremoniál hostila KV Arena. Olympijskou štafetu od karlovarských organizátorů převzal ve slavnostní atmosféře Olomoucký kraj, který v roce 2021 uspořádá letní Olympiádu dětí a mládeže.

(zdroj: <https://odm.olympic.cz/clanky/934-karlovarska-zodm-je-u-konce-bodovani-ovladl-liberecky-kraj>, upraveno)

Maskot ZODM

Úkoly:

1. Přečti si text a urči, o který slohový útvar se jedná. K jakému stylu ho můžeme přiřadit? Své rozhodnutí zdůvodni.
2. Pokus se filtrovat důležité informace. Vyhledej a podtrhni v textu následující údaje: • místo, měsíc a rok konání ZODM, • ročník her, • vítězný kraj, • klíčové osoby, které olympiádu zastřešují, • pořadatel letní olympiády a rok jejího konání.
3. Co v textu označují uvozovky?
4. Vyskytují se v textu cizí slova? Vypiš alespoň dva příklady.

5. V červnu roku 2019 pořádal IX. letní olympiádu dětí a mládeže Liberecký kraj. Uskutečnila se v Liberci a Jablonci nad Nisou a kromě tradičních sportů, jako je atletika, fotbal nebo volejbal, soutěžily kraje také v letním biatlonu. Prohlédni si následující tabulku, která zachycuje počty medailí jednotlivých krajů z letní olympiády v roce 2019 a zimní olympiády v roce 2020.

Medailové pořadí krajů 2019 a 2020

Kraj	Počet zlatých		Počet stříbrných		Počet bronzových	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Hlavní město Praha	27	5	28	6	33	19
Jihočeský kraj	3	11	9	11	14	12
Jihomoravský kraj	30	7	32	10	22	9
Karlovarský kraj	3	6	2	6	1	12
Kraj Vysočina	10	6	6	7	7	5
Královéhradecký kraj	11	13	9	10	8	8
Liberecký kraj	11	13	16	16	10	10
Moravskoslezský kraj	25	10	21	7	16	8
Olomoucký kraj	12	0	13	1	9	4
Pardubický kraj	11	1	13	4	9	10
Plzeňský kraj	7	6	4	1	14	1
Středočeský kraj	28	12	24	9	23	5
Ústecký kraj	9	6	11	5	16	7
Zlínský kraj	13	0	9	4	24	1

(zdroj: <https://odm.olympic.cz/>, upraveno)

Nyní odpověz na otázky k tabulce, správné odpovědi zakroužkuj:

1. Dva kraje nezískaly v roce 2020 ani jednu zlatou medaili. ANO – NE
2. V roce 2019 měl Jihomoravský kraj největší počet všech medailí dohromady. ANO – NE
3. Které kraje měly v roce 2020 nejméně bronzových medailí?
4. Rok 2019 byl pro Liberecký kraj lepším rokem v počtu zlatých medailí než rok 2020. ANO – NE
5. Kolik dvojic krajů mělo v roce 2020 stejný počet stříbrných medailí? Pomoci ti může barevné označení každé dvojice.

6. Představ si, že byla do vaší školy pozvána na besedu známá sportovkyně a olympijská vítězka několika zlatých medailí, Ester Ledecká, která své úspěchy odstartovala právě účastí na Olympiádě dětí a mládeže. Nejprve si o Ester najdi na internetu základní informace, stejně jako si je zjišťují i novináři, pokud dělají rozhovory. Pomoci s informacemi ti může i tento odkaz: <https://odm.olympic.cz/nejslavnejsi-sportovci-odm>. Poté si ve dvojici připravte alespoň pět otázek pro rozhovor s ní. Otázky musí být pro budoucí čtenáře zajímavé.

Pracovní list č. 7 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Olympijské noviny
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura; Matematika a její aplikace. Informační a komunikační technologie.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci rozpoznají slohový útvar a styl, ke kterému patří. Svá rozhodnutí vysvětlí. Rozliší podstatné informace v textu. Žáci prokážou schopnost orientovat se v lineárním textu (tabulce) a vytvoří otázky pro interview.
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná; práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Metoda filtru – spočívá ve výběru důležitých informací z textu. Žáci jsou díky vyhledávání podstatných prvků vedeni k dovednosti lépe porozumět textu. Práce s lineárním textem – je důležité, aby žáci byli schopni na základě položených otázek a tvrzení najít v textu informace, které nejsou explicitně známy. Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů. Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák rozpozná, zda předložený text nese převážně znaky stylu odborného, publicistického (žurnalistického), uměleckého, či prostěsdělovacího. 2. Žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova. 3. Žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku. 4. Žák vytvoří krátký smysluplný text; vysvětlí, komu je určen a jaký záměr má vyjádřit.
Mezipředmětové vztahy	Tělesná výchova; Matematika; Informatika.

Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	<p>Karlovarská ZODM je u konce, bodování ovládl Liberecký kraj: ODM 2020 Karlovarský kraj. <i>Olympiáda dětí a mládeže</i> [online]. 23. ledna 2020 [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: https://odm.olympic.cz/clanky/934-karlovarska-zodm-je-u-konce-bodovani-ovladl-liberecky-kraj</p> <p>Zdroj ilustrace: http://www.zivykraj.cz/administrace/soubory/aktuality/1576074349_cz_zimni_olympiada_deti_a_mladaze_v_karlovarskem_kraji.pdf</p>

Pracovní list č. 7 – řešení

Úkoly:

1. Přečti si text a urči, o který slohový útvar se jedná. K jakému stylu ho můžeme přiřadit? Své rozhodnutí zdůvodni.
  - Jedná se o styl publicistický (konkrétněji žurnalistický), slohovým útvarem je zpráva (zpravodajský útvar). Zpráva informuje čtenáře o události, která se již stala (většinou obsahuje údaje kdo, co, kdy, kde, jak a proč). Důležitý je také titulek, jenž má čtenáře upoutat. Je vhodné se žáků zeptat, jak se zpráva liší od oznámení (oznámení informuje o události, která se bude teprve konat).
2. Pokus se filtrovat důležité informace. Vyhledej a podtrhni v textu následující údaje:
  - místo, měsíc a rok konání ZOMD – Karlovarský kraj, leden 2020;
  - ročník her – devátý (IX.);
  - vítězný kraj – Liberecký;
  - klíčové osoby, které olympiádu zastřešují – místopředseda Českého olympijského výboru, předsedkyně Řídicího výboru ODM;
  - pořadatel letní olympiády a rok jejího konání – Olomoucký kraj, rok 2021.
3. Co v textu označují uvozovky?
  - Vyjadřují přímou řeč. Žákům vysvětlíme nebo připomeneme náležitosti přímé řeči (interpunkce, věta uvozovací apod.).
4. Vyskytují se v textu cizí slova? Vypiš alespoň dva příklady.
  - Např.: program, historie, olympiáda, organizátoři, ceremoniál apod.
5. V červnu roku 2019 pořádal IX. letní olympiádu dětí a mládeže Liberecký kraj. Uskutečnila se v Liberci a Jablonci nad Nisou a kromě tradičních sportů, jako je atletika, fotbal nebo volejbal, soutěžily kraje také v letním biatlonu.

Prohlédni si následující tabulku, která zachycuje počty medailí jednotlivých krajů z roku 2019 i 2020.

Nyní odpověz na otázky k tabulce, správné odpovědi zakroužkuj:

1. Dva kraje nezískaly v roce 2020 ani jednu zlatou medaili. ANO (Olomoucký, Zlínský)
2. V roce 2019 měl Jihomoravský kraj největší počet všech medailí dohromady. NE (Nejvíce medailí mělo Hlavní město Praha – celkem 88)
3. Které kraje měly v roce 2020 nejméně bronzových medailí? (Zlínský, Plzeňský)
4. Rok 2019 byl pro Liberecký kraj lepším rokem v počtu zlatých medailí než rok 2020. NE (Kraj si vedl lépe v roce 2020.)
5. Kolik dvojic krajů mělo v roce 2020 stejný počet stříbrných medailí? Pomoci ti může barevné označení každé dvojice. (5 dvojic: Hlavní město Praha + Karlovarský kraj; Jihomoravský kraj + Královéhradecký kraj; Kraj Vysočina + Moravskoslezský kraj; Olomoucký kraj + Plzeňský kraj; Pardubický kraj + Zlínský kraj)

6. Představ si, že byla do vaší školy pozvána na besedu známá sportovkyně a olympijská vítězka několika zlatých medailí, Ester Ledecká, která své úspěchy odstartovala právě účastí na Olympiádě dětí a mládeže. Nejprve si o Ester najdi na internetu základní informace, stejně jako si je zjišťují i novináři, pokud dělají rozhovory. Pomoci s informacemi ti může i tento odkaz: <https://odm.olympic.cz/nejslavnejsi-sportovci-odm>. Poté si ve dvojici připravte alespoň pět otázek pro rozhovor s ní. Otázky musí být pro budoucí čtenáře zajímavé.

- Individuální řešení. Otázky se mohou týkat např. lyžařských a snowboardových tréninků, závodění, příprav na sezonu, pocitů před závodem a po něm, oslav úspěchů apod. Je vhodné žáky upozornit na to, aby nepokládali triviální nebo neslušné otázky.

Pracovní list č. 8 – Komiksové čtení

Duchové

Úkoly:

1. Přečti si ukázkou komiksu.
2. Najdi v textu nespisovná slova a přepiš je do spisovného tvaru.
3. Jak rozumíš slovu *sobec*? Vysvětli ho.
4. Jak by ses choval/a ke kamarádovi, který by měl vážnou nemoc a vyžadoval by zvláštní péči? Diskutuj se spolužákem.

(Telgemeierová R., Duchové, 2017, s. 2–5, upraveno)

5. Stěhování někdy bývá náročnou životní změnou. Vypořádat se s ní musí i hlavní hrdinky příběhu. Jaké jsou podle tebe klady a zápory stěhování? Vypiš alespoň dva od každého a porovnej je se spolužákem.

klady	zápory

6. Podívej se na vedlejší komiksový panel, ve kterém byla ponechána jen první a poslední bublina s originálním textem. Zahraj si na scénáristu a zkus doplnit zbývající bubliny tak, aby na sebe logicky navazovaly.

7. Sestry ze všech stran slyší, že ve městě žijí duchové. Přinesl je pobřežní vítr. Kam myslíš, že se sestry při prozkoumávání okolí dostanou? Dopiš krátké a napínavé pokračování jejich procházky ve formě vypravování.

(Telgemeierová R., Duchové, 2017, upraveno)

Pracovní list č. 8 – metodický pokyn pro učitele

Téma	Komiksové čtení
Vzdělávací oblasti	Jazyk a jazyková komunikace – Český jazyk a literatura; Člověk a společnost – Výchova k občanství.
Výchovně-vzdělávací cíl	Žáci vyhledají nespisovné tvary slov. Doplní bubliny v komiksové ukázce tak, aby na sebe logicky navazovaly. Žáci vyjádří vlastními slovy názory na danou problematiku. Napíšíou krátké pokračování příběhu ve formě vypravování.
Klíčové kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, pracovní.
Organizační formy výuky	Hromadná, práce ve dvojici, samostatná práce.
Metody	Práce s komiksem, T-graf (klady a zápory). Metody písemné, dialogické, monologické.
Očekávané výstupy dle RVP ZV	Žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru. Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů. Žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu.
Indikátory očekávaných výstupů	1. Žák v krátké ukázce najde nespisovné výrazy a nahradí je výrazy spisovnými. 2. Žák vytvoří krátký smysluplný text; vysvětlí, jaký záměr má vyjádřit; svoje tvrzení doloží konkrétními jazykovými prostředky užitými v textu.
Mezipředmětové vztahy	Zeměpis; Výchova k občanství; Výchova ke zdraví.
Průřezová témata	Osobnostní a sociální výchova.
Zdroj	TELGEMEIER, Raina. <i>Duchové</i> . Přeložila Michala MARKOVÁ. V Praze: Paseka, 2017, 239 s. ISBN 978-80-7432-868-8.

Pracovní list č. 8 – řešení

Duchové

Úkoly:

1. Přečti si ukázkou komiksu.
2. Najdi v textu nespisovná slova a přepiš je do spisovného tvaru.
  - *lehký* → *lehké*
  - *volnej* → *volný*
3. Jak rozumíš slovu *sobec*? Vysvětli ho.
  - Jedná se o jedince, který myslí především sám na sebe a svůj prospěch. Nezajímá se o druhé lidi.
4. Jak by ses choval/a ke kamarádovi, který by měl vážnou nemoc a vyžadoval by zvláštní péči? Diskutuj se spolužákem.
  - Pokuste se do druhého vcítit. Buďte k němu ohleduplní. Mluvte s ním např. o vašich společných zájmech. Nemějte strach s nemocným kamarádem prožít i smutné chvíle. Naslouchejte a buďte upřímní.
5. Stěhování někdy bývá náročnou životní změnou. Vypořádat se s ní musí i hlavní hrdinky příběhu. Jaké jsou podle tebe klady a zápory stěhování? Vypiš alespoň dva od každého a porovnej je se spolužákem.

	klady	zápory
např.:	- noví přátelé a nové prostředí - při stěhování na venkov krásná příroda, čistý vzduch	- daleko od stávajících přátel - finanční a časové výdaje

6. Podívej se na vedlejší komiksový panel, ve kterém byla ponechána jen první a poslední bublina s originálním textem. Zahraj si na scénáristu a zkus doplnit zbývající bubliny tak, aby na sebe logicky navazovaly.

- Žákům přečteme originální text, mohou ho porovnat se svým. Žáci může napadnout, že má Maya alergii na kočičí srst; kočka je zatoulaná a může mít např. blechy, nebo že podle pověry černé kočky, které nám přejdou přes cestu, přináší neštěstí. V tomto případě se nabízejí doplňující otázky o pověrách. Žáci mohou uvést další příklady pověr, které znají.

7. Sestry ze všech stran slyší, že ve městě žijí duchové. Kam myslíš, že se při prozkoumávání okolí dostanou? Dopiš krátké a napínavé pokračování jejich procházky ve formě vypravování.

- Individuální řešení. Žákům připomeneme prvky vypravování. Je možné vyzvat žáky, aby své texty prezentovali.

(Telgemeierová R., Duchové, 2017)

8 Vyhodnocení pracovních listů

Vzhledem ke krizovému a nouzovému stavu bez kontaktní výuky nám bohužel nebylo umožněno ověřování pracovních listů v běžné školní praxi, ani empirické pozorování na jednotlivých základních školách. I tak bylo naší snahou pracovní listy vyhodnotit prostřednictvím škol, které jsou s žáky v kontaktu přes internet a které nám dovolí testování distanční formou. Pracovní listy byly distribuovány celkem do sedmi základních škol v Libereckém kraji, přičemž ze čtyř škol se vrátilo zhruba sto čtyřicet souborů s vyplněnými pracovními listy.

Bylo nutné nejdříve zjistit, jakou formou probíhá na vybraných školách distanční výuka, případně kolik času musíme žákům pro vypracování listů poskytnout. Cílem bylo, aby jeden žák vyplnil vždy jeden pracovní list. Byli jsme si vědomi faktu, že se děti (i rodiče) nachází v obtížné situaci, proto jsme je nechtěli zatížit. Žákům byly zadány bližší instrukce, přičemž vynechali úkoly, které se týkaly práce ve dvojici a ve skupině.

Vyučující rozdělili pracovní listy podle svého výběru a uvážení do jednotlivých šestých tříd a dětem je přeposlali. Žáci, kteří měli možnost pracovní list vytisknout, ho následně vyplněný a ofocený zaslali svým učitelům. Ostatní se snažili úkoly vyplnit alespoň elektronicky. Zpětnou vazbu jsme získali tak, že vyučující přeposlali vyplněné pracovní listy prostřednictvím e-mailu zpět i s krátkým zhodnocením. Kvůli množství jiných povinností někteří učitelé sepsali pouze samostatnou reflexi.

Žákům nebylo možné individuálně zaslat zpětnou vazbu, jak bývají za jiných okolností zvyklí, jelikož jsou pracovní listy anonymní. Sami vyučující listy neopravovali. Po vyhodnocení byly učitelům poskytnuty alespoň souhrnné informace, jak si žáci při práci s textem vedli a případně v kterých úkolech více chybovali.

Vyučující si pracovní listy i metodické pokyny prostudovali. Své reflexe a dojmy z úkolů, textů, metod a forem práce vyjádřili v souhrnném dotazníku. Naším záměrem nebylo učitele zahltit otázkami ke každému listu, proto byly zvoleny čtyři otázky a prostor pro další poznámky.

Odpovědi na otázku „*Který pracovní list Vás oslovil nejvíce, který naopak nejméně a proč?*“ se různily. Někteří velmi pozitivně hodnotili pracovní list č. 8 *Komiksové čtení*, jelikož jsou komiksy u dětí velmi žádané. Dále pak pracovní list č. 6 *Dobrodružná beletrie pro děti*, v němž vyučující ocenila různorodost úkolů, které

s textem souvisí. Žáci mají rádi předvídání nejen z názvu, ale třeba i na základě ilustrací, jmen postav (např. v pohádkách) a také rádi dokončují příběh dle své fantazie. Jeden učitel uvedl, že pracovní list č. 1 *Cesta za poznáním – Architekti obřích staveb* obsahuje podle něj málo otázek k textu. Dalšímu vyučujícímu se úkoly v listu č. 3 *Hrátky s úslovími* jeví jako příliš jednotvárné. Celkově se však pracovní listy vyučujícím zdály zajímavé.

Jak již bylo zmíněno na začátku sedmé kapitoly, jednotlivé texty byly vybrány tak, aby odpovídaly úrovni žáků šestého ročníku základní školy a byly přiměřeny jejich věku. Tento fakt potvrdili i vyučující v otázce „*Domníváte se, že je některý pracovní list (případně úkol) pro žáky 6. ročníku příliš náročný či dlouhý? Pokud ano, co konkrétního byste vynechal/a?*“ Dle učitelů texty, které žáky nutily vyhledávat informace a třídit je, nejsou dlouhé. Bylo by jen třeba je popř. upravit pro žáky se specifickými poruchami učení (zkrácení textu, zjednodušení otázek apod.). Výjimkou byla odpověď vyučujícího, jenž okomentoval úkol týkající se slohového útvaru a funkčního stylu. Uvedl, že žákům pomohl s nabídkou pro výběr odpovědi. Jedná se o látku, kterou v šesté třídě podrobně neprobírají.

Kladně a s poznámkou, že jsou náměty textů vhodně zvoleny, odpověděli vyučující na otázku „*Byly podle Vás vhodně vybrány samotné texty (populárně naučný, básnický, beletristický apod.)? Domníváte se, že by žáky mohly motivovat k četbě celé knihy?*“ Také uvedli, že by texty využili i do čtenářských dílen, kde je na práci s textem více času. Každý žák si může najít svůj text. Ze zkušeností učitelů se děti častokrát rozhodly půjčit si v knihovně knížku, s níž pracovaly v hodině.

Dle odpovědí na poslední otázku „*Objevil/a jste v metodických pokynech metodu práce s textem, kterou jste předtím neznal/a?*“ vyučující mnoho metod při běžné výuce využívají, neboť sami např. prošli semináři čtenářské gramotnosti. Někteří byli potěšeni, že byla zařazena i metoda obsahové analýzy, jelikož většina žáků má s tříděním informací potíže.

Ve vymezeném prostoru pro další poznámky a postřehy učitelé uvedli, že se jim pracovní listy líbí a práce s nimi je pestrá. Považují je za systematicky zpracované. Ocenili také střídání organizačních forem (samostatná práce, práce ve dvojici a ve skupině) a možnost ústní prezentace úkolů. Pochválili práci v rámci mezipředmětových vztahů, rozmanité zaměření listů (práce s informacemi; tvořivé úkoly) i práci s různými informačními zdroji (zdroje knižní; práce s internetem). Pokyny hodnotí jako jasné a srozumitelné. Vyučující vyslovili zájem využívat některé

pracovní listy při výuce i v dalším školním roce. Jeden vyučující by rád pracovní listy přizpůsobil i starším žákům – na základě textů vytvoří další sady otázek.

Stejně jako učitelé vyjádřili v několika případech vlastní názor na práci i sami žáci. Otázky a zadání úkolů zhodnotili jako srozumitelné, s pochopením neměli problém (případně si instrukce přečetli opakovaně). Dle reakcí soudíme, že se jim pracovalo dobře. Žáci dále uvedli, že texty je zaujaly. Především komiks, beletristický text z knihy *Past na korunu* nebo žurnalistický text o olympiádě dětí a mládeže, méně pak např. populárně naučný text o pravěku. I přes to ale žáci dodali, že se dozvěděli nové informace. Práce s textem prostřednictvím vybraných metod je bavila a jedinci doplnili, že textu lépe porozuměli (např. pomocí metody filtru, cenzury nebo I. N. S. E. R. T.), což bylo i naším cílem. V jednom případě byl pracovní list pochválen i rodičem. Konkrétní poznámky k jednotlivým pracovním listům budou uvedeny níže.

Učitelé nemohli do práce žáků kvůli probíhajícímu způsobu výuky nijak zasáhnout. Otázkou také je, nakolik se u žáků podíleli na vypracování např. rodiče. Některé odpovědi žáků byly velmi detailní, jiné naopak stručné. V mnoha případech žáci vyplnili i úkoly, které se týkaly práce ve dvojici či skupině, i přes to, že dle zadaných instrukcí tyto úkoly vzhledem k situaci vyplňovat neměli. Snahy žáků vyřešit je samostatně si ceníme, a proto budou vyhodnoceny také.

Odpovědi v **pracovním listu č. 1** byly v mnoha případech správné u všech úkolů – cíl textu (vybrané odpovědi: *seznámit čtenáře s historií; něco se dozvědět; poučit o pravěku; dát žákům vědomosti* apod.), velká písmena (pouze několik jednotlivců zapsalo *Středozevní moře* a *Oceánie* s malými písmeny), vyhledávání podstatných jmen látkových i práce s významy slov. Žáci si při psaní jednotlivých značek (metoda I. N. S. E. R. T.) pomohli v elektronickém zpracování barvami. Převážně označovali jim známé a nové informace, případně by se rádi dozvěděli informací více (především z posledního odstavce). Někteří také uvedli poznámku, že o nich diskutovali se svými rodiči. Poslední úkol byl vytvořen pro práci ve skupině. Vyplnily ho téměř tři čtvrtiny žáků a údaje byly správné. Nutno podotknout, že žáci naplánovali výlet velmi detailně – i se seznamem věcí, které by si měli připravit do batohu. Připojili také čísla autobusů a vlaků nebo odjezdy a příjezdy autobusů městské hromadné dopravy. Zbytek dětí úkol vynechal vzhledem k zadání a pokynům. Někteří jedinci doplnili, že byla pro ně práce s jízdními řády náročnější. Např. nevěděli, na

kterých internetových stránkách mají spoje hledat. Předpokládáme, že při kontaktní výuce s vyučujícím ve třídě a vzájemné spolupráci by řešení probíhalo lépe.

V **pracovním listu č. 2** žáci pracovali s metodou ANO – NE. Ukázalo se, že mnozí využili možnosti „Nevím“, která byla přidána. Lze shrnout, že nejvíce žáků před čtením správně označilo tvrzení o léčivých účincích a ochraně petrklíče. S doložením informací z textu a vyhledání přímých důkazů neměli žáci ve většině případů problém. Dařilo se jim také logicky rozčlenit text do odstavců, někteří označili více odstavců (dokonce stejně jako v originálním textu), jiní např. pouze dva odstavce. Potíže jsme zaregistrovali při určování slovních druhů (opakovaly se především chybně určené slovní druhy u slov *mezi; vonící; onemocnění*). Nápadité byly odpovědi u úkolu č. 6 (vybrané odpovědi: *rozkvetlý; veselý, voňavý; rašit; pučet; líhnout se; sázet; kvést*). Několik dětí však zapomnělo uvést slovesa. Žáci správně napsali český odborný název petrklíče a ti, kteří měli možnost pracovní list vytisknout, ho zdařile výtvarně ztvárnili a dopsali dokonce i bližší charakteristické údaje.

Převážně kladné odezvy žáků jsme zaznamenali na **pracovní list č. 3**. Žáci dokázali po přečtení textu svými slovy vyjádřit hlavní myšlenku a všichni vyhledali odstavec, který do zbytku textu logicky nezapadá. Mnoho z nich na vynechaná místa doplnilo stejné slovo a jeho tvary jako v originálním textu. Děti správně pracovaly s významy slovních spojení a uvedly příklady ze života. Mnozí žáci vypracovali také skupinový úkol a s pomocí internetových příruček nahradili zastaralá slova synonymy současné spisovné češtiny. Žádné závažné problémy či nedostatky jsme při vyhodnocování tohoto pracovního listu neshledali.

V **pracovním listu č. 4** si žáci vedli velmi dobře při doplňování názvu básně (vybrané odpovědi: *Jak na jaka; O jakovi; Všelijací jaci; Tibetský jak*) i při sestavování veršů poslední sloky do příslušného pořadí. Jinak to ovšem bylo s rozpoznáním literárního druhu ukázky. Mnoho dětí sice uvedlo, že se jedná o básničku s rýmy, literární druh však přímo pojmenoval jen zlomek jedinců. Někteří se domnívali, že se jedná o epiku nebo bajku. Příčinou může být nedostatečné procvičování při výuce nebo se může jednat o látku dosud nevysvětlenou. Také slovní druhy neurčili všichni žáci správně (např. napsali v obou případech příslovce). Jako příklad souzvučného slova žáci uváděli např. *korunu; jeřáb; kohoutek, stará; los; září; pas*; někteří úkol nevyplnili vůbec. Reakce na jazykový humor básně byly smíšené. Žáci odpověděli, že je pobavilo, jak si autor dělá legraci z jaků, všimli si vtipného použití souzvučných slov. Báseň se jim líbila. Další však humor v ukázce

neobjevili. Věříme, že diskuse ve třídě a spolupráce s ostatními žáky by byla zábavnější a uvědomění by napomohla. Informace o jakovi hledali podle svých slov nejčastěji na internetu, případně v encyklopedii.

Odpovědi na úkoly v **pracovním listu č. 5** byly většinou správné. Žáci zvládli určit počet veršů, podtrhli rýmy a vypsali přirovnání (někdo pouze jedno). Při vyjadřování vlastních pocitů k básni a ilustraci se žáci rozepsali, co konkrétního jim místo připomíná (vybrané odpovědi: *strašidelný les; pohádková zahrada; tajuplné; smutné; opuštěné místo; vyvolává ve mně nejistotu; je škoda, že takto příroda ve skutečnosti nevypadá*). Zajímavý byl také popis ročního období pomocí smyslů (vybrané odpovědi: *jarní zpěv ptáků; šumění korun stromů, kvetoucí stromy; barevné květiny; teplo slunečních paprsků na mojí tváři; horký vzduch v létě; chutná jarní zelenina, sladká jablíčka*). Velmi originálně žáci sepsali vlastní verše v posledním úkolu, který byl určen pro skupinovou práci. Ukázky básní jsou k nahlédnutí v příloze č. 5b (2. část).

V **pracovním listu č. 6** dělalo žákům největší potíže stupňování přídavného jména *tichý* (chybně uvedli tvary *tišejší; nejtišejší; tichej; tiší*). Odpovědi k dalším úkolům byly ve většině případů v pořádku. Žáci vyhledali správné významy slov, příklad zdrobnělého slova a vhodně označili nadbytečné nebo opakující se pasáže (metoda cenzura), které se často shodovaly i s možným řešením v metodickém pokynu (popis ve druhém odstavci vypravování). Za napínavé úseky děti považovaly první a třetí odstavec vypravování, podbarvily je např. černou (barva noci, strachu) či červenou barvou (bušení srdce). Ti, již vypracovali i poslední skupinový úkol, se zamýšleli nad tím, jak by příběh dopadl v případě, že by se odehrál za jiného ročního období a jiné denní doby. Žáci nejčastěji pracovali s verzí, že by hlavní postavy příběhu nebyly zachumelené, namrzlé kočičí hlavy by neklouzaly, a proto by byli zloději rychleji dopadeni. Za denního světla by je lidé navíc ihned zahlédli.

Někteří žáci nedokázali sami určit slohový útvar textu a přiřadit ho k funkčnímu stylu v **pracovním listu č. 7**. Domníváme se, že látku ještě dostatečně (nebo vůbec) neprobrali. Jeden z vyučujících pracovní list žákům přizpůsobil. Nabídl jim odpovědi a přidal odkaz na internetovou stránku, kde jsou rozdíly mezi jednotlivými slohovými útvary a funkčními styly blíže vysvětleny. Po prostudování krátké teorie žáci ve většině případů odpověděli již správně. Jen zlomek dětí napsal, že se jedná o oznámení či prostěsdělovací styl. Věříme, že při kontaktní výuce a za pomoci učitele by děti pochopily učivo lépe.

Prostřednictvím metody filtru žáci náležitě vybrali v textu důležité informace. Podle podtržených údajů lze předpokládat, že se v něm dokázali orientovat. Postřehli jsme jen, že někteří označili slovo *organizátoři* namísto konkrétních klíčových osob, které olympiádu zastřešují. Téměř všichni rozpoznali, že uvozovky v textu představují přímou řeč (další odpovědi: *komentář osob; někdo něco říká*). Žáci také dokázali uvést příklady cizích slov (nejčastější odpovědi: *aréna, finále, ceremoniál, olympiáda*). Mnoho žáků si vedlo dobře také při práci s lineárním textem (tabulkou). Předpokládáme, že ostatní četli nepozorně jednotlivá tvrzení, v nichž se střídají kladné věty se zápornými. V několika případech jsme zaznamenali chybu u tvrzení č. 2 a špatně spočítané dvojice krajů. Jedinci ale doplnili, že je práce s tabulkou bavila nejvíce.

Otázky pro interview se sportovkyní, které žáci vytvořili v posledním cvičení, byly velmi povedené a zajímavé (vybrané odpovědi: *Jak vzpomínáte na své začátky a svou první olympiádu dětí a mládeže? Jak probíhá trénink v létě, když není sníh? Která soutěž pro vás byla nejnáročnější? Kdo vám nejvíce pomohl k úspěchu? Co vás motivuje ke sportovním výkonům? Jaké to je být dvojnásobná vítězka olympiády a jak si to užíváte? Co vám pomáhá proti trémě? Když často cestujete, nestýská se vám po rodině? Někteří reagovali i na aktuální situaci – Jak trénujete v karanténě?*). Vnímáme jako důležité, aby žáci rozvíjeli komunikační dovednosti a uměli tvořit otázky.

Podle reakcí se žákům velmi líbila práce s komiksem, která je součástí **pracovního listu č. 8**. Většinou pro ně nebylo složité najít v textu nespisovná slova a nahradit je spisovnými tvary (zlomek žáků ovšem uvedl jen jedno slovo). Někteří dokonce označili a přepsali slovo se zdvojenými dlouhými samohláskami, které v posledním rámečku komiksu dokresluje atmosféru. Téměř všechny děti dokázaly také svými slovy vysvětlit význam slova *sobec* a v rámci mezipředmětových vztahů uváděly náležité odpovědi ke čtvrtému úkolu (vybrané odpovědi: *nemocnému kamarádovi bych pomáhal/a; choval/a bych se k němu tak, aby mu bylo lépe a na nemoc nemyslel; nemoc bych mu nepřipomínal/a; podnikání společných veselých aktivit; splnil/a bych mu přání, zastal/a bych se ho v případě, že by se mu někdo posmíval*) i k úkolu pátému (vybrané odpovědi: *klady stěhování – nové prostředí; noví kamarádi; větší domov se zahradou; zápory stěhování – opuštění kamarádů; zdlouhavé balení věcí; stesk po starém domovu; strach z neznáma*).

Za velmi originální považujeme doplnění bublin do komiksového panelu, tato aktivita žáky zaujala. Logicky navázali na již uvedené bubliny a v mnoha případech odpovědi korespondovaly i s původním textem o pověrách. Často se ale také opakoval nápad, že kočka může být nemocná. Poslední skupinový úkol někteří žáci vynechali, případně dopsali možné pokračování příběhu pouze v několika větách. Jiní se naopak rozepsali i na půl strany, správně používali přímou řeč a uvozovky. Navíc doplnili, že vlastní vypravování je bavilo nejvíce.

Příklady vyplněných pracovních listů s původními odpověďmi žáků jsou k nahlédnutí v přílohách (*Příloha 1a–8b*).

Závěr

Diplomová práce se věnuje práci s textem v hodinách českého jazyka a literatury v šestém ročníku základní školy. V rámci akčního výzkumu, který cílil na práci s textem, rozvíjení čtenářské gramotnosti a je východiskem práce, jsme se zaměřili na metody a formy práce s textem při čtenářských dílnách. Problematika a současný stav čtenářské gramotnosti v České republice jsou společně s průběhem a výsledky akčního výzkumu popsány v teoretické části práce. Jednotlivé záznamy z hodin čtenářských dílen jsou k nahlédnutí v příloze. Akční výzkum nám ukázal, že způsob práce s textem při čtenářských dílnách je velmi efektivní. Přinesl nám mnoho zkušeností a možností, jak u žáků zlepšovat čtenářskou gramotnost a jejich schopnost pracovat s textem.

Pokusili jsme se také sestavit přehled čtenářských strategií a pozornost byla věnována i činnostem před četbou, při četbě a po četbě v literární výchově. Rozdělením hodiny na jednotlivé úseky je možné dosáhnout aktivní spolupráce žáků. Kapitola, která popisuje konkrétní metody a formy práce s textem, nabízí další inspiraci, jak lze s textem při výuce pracovat. Je vhodné podporovat rozvoj čtenářské gramotnosti i v jiných oblastech, aby žáci objevili souvislosti nebo pochopili smysl tématu. Některé představené metody a formy práce s textem se tudíž hodí i do ostatních vyučovacích předmětů.

Hlavním cílem diplomové práce byla příprava pracovních listů, které by žákům pomohly k lepšímu porozumění textu. Do pracovních listů z jazykové, literární a komunikační a slohové výchovy byly vybrány pestré formy a metody práce s textem, jež jsme představili v teoretické části. Snažili jsme se, aby byly výchozí texty a úkoly k nim rozmanité a aby odpovídaly věku žáků šestého ročníku. Jistým způsobem mohou texty motivovat žáky k další četbě. Úkoly testují znalosti také v rámci mezipředmětových vztahů a všech složek českého jazyka.

Naším úmyslem bylo pracovní listy ověřovat přímo ve školní výuce, nicméně vyhlášený nouzový stav tomu zabránil. Listy byly distribuovány jednotlivým žákům základních škol prostřednictvím internetu. Kvůli karanténní situaci nemohly být plnohodnotně vyplněny úkoly týkající se práce ve dvojicích a ve skupině, avšak většina žáků se o řešení pokusila samostatně.

Nezaznamenali jsme, že by žáci měli potíže s pochopením otázek či zadání úkolů. Někteří uvedli, že např. díky metodě filtru nebo I. N. S. E. R. T. lépe text pochopili a vyznali se v něm. To je pro nás klíčová informace. Zaujala je také práce s komiksem, lineárním textem (tabulkou) a další kreativní cvičení. Žáci si při řešení většiny úkolů vedli velmi dobře, správně pracovali s významy slov, zajímavě vyjadřovali vlastní pocity k poezii a próze a tvořili otázky pro interview. I další odpovědi byly originální a poutavé (např. doplňování textu do komiksových bublin; vlastní verše; dokončení příběhu ve formě vypravování).

Naopak náročnější byla pro některé jedince práce s jízdními řády. Při vyhodnocování pracovních listů jsme zjistili, že žáci měli potíže i s určením slovních druhů. Komplikované bylo také stupňování přídavného jména či rozpoznání slohového útvaru a jeho přiřazení k funkčnímu stylu. Příčinou chybných odpovědí může být např. nedostatečné procvičení, dosud nevysvětlené učivo nebo nesoustředěnost žáků.

Podle reflexí vyučujících usuzujeme, že je mnohé pracovní listy oslovily. Ocenili jejich pestrost, střídání metod a organizačních forem, práci s různými informačními zdroji, možnost ústní prezentace a dále vyzdvihli např. důležitost obsahové analýzy textu. Metodické pokyny zhodnotili jako srozumitelné.

Věříme, že sada pracovních listů mohla učitelům také jistým způsobem pomoci při množství úkolů, které pro žáky distanční formou připravovali, a těší nás, že vyslovili zájem využívat pracovní listy i nadále při kontaktní výuce.

Seznam použitých zdrojů

Odborné knižní zdroje:

BUBENÍČKOVÁ, Petra a kol. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 135 s. ISBN 978-80-7435-165-5.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015, 604 s. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČUŘÍN, Michal a Petra BUBENÍČKOVÁ. *Čtenářství v souvislostech*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, 94 s. ISBN 978-80-7405-327-6.

FILIPEC, Josef a Vlasta ČERVENÁ. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2006, 647 s. ISBN 80-200-1446-2.

HEJSEK, Lukáš. *Rozvoj čtenářské gramotnosti v procesu základního vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 192 s. ISBN 978-80-244-4535-9.

HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: postava*. Dobříš: Šafrán, 2015. ISBN 978-80-905978-1-5.

HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: další nápady*. Dobříš: Šafrán, 2016. ISBN 978-80-905978-6-0.

CHLPÍKOVÁ, Klára a MACHÁČKOVÁ, Jitka. *Rozvíjíme čtenářskou gramotnost na základní škole: metodická příručka pro učitele s multimediální podporou pro výuku českého jazyka*. 1. vyd. Tábor: ZŠ Bernarda Bolzana, obecně prospěšná společnost, 2014, 40 s. ISBN 978-80-260-6750-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

ŘEŘICHOVÁ, Vlasta a kol. *Úroveň čtenářských strategií patnáctiletých žáků na konci základního vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, 187 s. ISBN 978-80-244-5061-2.

SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019, 336 s. ISBN 978-80-271-2254-7.

SMOLÍKOVÁ, Klára a PROCHÁZKA, Jiří WALKER. *Vstupte do literárního doupěte: pracovní listy pro tvořivé psaní a chytré čtení: pro rozvoj čtenářské gramotnosti pro 2. stupeň ZŠ a SŠ*. Vydání první. V Praze: Pasparta, 2018, 65 s. ISBN 978-80-88290-12-4.

ŠLAPAL, Miloš a kol. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Vyd. 1. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, 2012, 144 s. ISBN 978-80-905036-8-7

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana, ed. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

ZACHOVÁ, Alena. *Čtenářství a čtenářská gramotnost*. 1. vyd. Vlkov: Helena Rezková, 2013, 124 s. ISBN 978-80-904449-7-3.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012, 155 s. ISBN 978-80-247-4100-0.

Internetové zdroje:

ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka* [online]. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011, 67 s. [cit. 2020-02-05]. ISBN 978-80-87000-99-1. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf

ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Gramotnosti ve vzdělávání: příručka pro učitele* [online]. Vyd. 1. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010, 65 s. [cit. 2020-02-05]. ISBN 978-80-87000-41-0. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani1.pdf

BLAŽEK, Radek a kol. *Mezinárodní šetření PISA 2018. Národní zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019, 72 s. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%c3%a1rodn%c3%ad%20%c5%a1et%c5%99en%c3%ad/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

ČŠI. *Rozvoj čtenářské gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2017/2018. Tematická zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019, 43 s. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%c3%a9%20zpr%c3%a1vy/TZ_ctenarska_gramotnost_2017-2018.pdf

HAUSENBLAS, Ondřej. Čtení s porozuměním a aktivizace žáka: Činnosti před četbou - při četbě - po četbě literárních textů. In: *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2010, s. 51–56 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=78120&view=2935>

JANOŠKOVÁ, Iva. Využití metod kritického myšlení ve výuce ČJ – teoretická východiska. In: *Educoland* [online]. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2014 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/vyuziti-metod-kritickeho-mysleni-ve-vyuce-cj-teoreticka-vychodiska/>

NAJVAROVÁ, Veronika. *Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně základní školy* [online]. Brno, 2008 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/14647/pdf_d/VN_disertace.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2017, 165 s. [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.

SMOLÍKOVÁ, Klára a spol. *Bohouš a Dáša mění svět: Jak vyžrát na komiks?!: Metodická příručka pro využití komiksu ve výuce* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2017, 71 s. [cit. 2020-03-06]. ISBN 978-80-87456-96-5. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1105/file/070-bohous-a-das-jak-vyzzrat-na-komiks.pdf>

Standardy pro základní vzdělávání: Český jazyk a literatura [online]. Zpracováno dle upraveného RVP ZV účinného od 1. 9. 2013, 53 s. [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=67488&view=9832>

SYROVÁ, Lenka. *Hledáme vetřelce* [online]. Stařeč: INFRA, s.r.o., vydavatelství a nakladatelství, 2017, 10 s. [cit. 2020-03-02]. ISBN 978-80-86666-69-3. Dostupné z: https://www.infracz.cz/data_13/soubory/439.pdf

ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Čtení s předvídáním. *Kritické listy: Čtvrtletník pro kritické myšlení ve školách* [online]. Praha: Občanské sdružení Kritické myšlení, 2010(37), s. 16–23 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: http://www.kritickemysleni.cz/klisty/37/_komplet.pdf

ŠAUEROVÁ, Markéta. Vliv vývoje sociálních interakcí dětí předškolního a mladšího školního věku na možnost podpory čtenářské gramotnosti v rodinné edukaci. *Pedagogika* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2012, LXII(1-2), s. 126–136 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=628&lang=cs>

ŠPAČKOVÁ, Klára a kol. *Vzdělávací modul Čtenářská gramotnost s metodikou* [online]. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2019 [cit. 2020-02-16]. ISBN 978-80-7603-054-1. Dostupné z: https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/files/2019/10/Ctenarska_gramotnost_metodika_Final.pdf

Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností. *OP VVV - SC2/5* [online]. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2019 [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/>

Zdroje textů v pracovních listech:

GOLASOVSKÁ, Monika. *Bylinkář: přírodní kouzla naší babičky*. Ilustrovala Aneta Františka HOLASOVÁ. Praha: Labyrint, 2019, 125 s. ISBN 978-80-86803-57-9.

Karlovarská ZODM je u konce, bodování ovládl Liberecký kraj: ODM 2020 Karlovarský kraj. *Olympiáda dětí a mládeže* [online]. [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://odm.olympic.cz/clanky/934-karlovarska-zodm-je-u-konce-bodovani-ovladl-liberecky-kraj>

KOSTKA, Petr. *Proč se říká...?: Achillova pata, políbila mě múza, jablko sváru... a další antická úsloví*. Ilustroval Josef POSPÍCHAL. Praha: Fragment, 2016, 60 s. ISBN 978-80-253-2902-3.

KOSTKA, Petr. *Proč se říká...?: začít od Adama, šalamounské rozhodnutí, nevěřící Tomáš... a další biblická úsloví*. Ilustroval Josef POSPÍCHAL. Praha: Fragment, 2015, 61 s. ISBN 978-80-253-2421-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Past na korunu*. Ilustrovala Barbora KYŠKOVÁ. V Praze: Albatros, 2018, 139 s. ISBN 978-80-00-05254-0.

MALÝ, Radek. *Poštou havraní*. Ilustroval Pavel ČECH. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2018, 57 s. ISBN 978-80-87595-68-8.

NOUGIER, Louis-René. *Od pravěkých lovců k barbarům*. Bratislava: Perfekt, 2007, 185 s. ISBN 978-80-8046-355-7.

ŠRUT, Pavel. *Šišatý švec a myšut*. Ilustrovala Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Paseka, 2007, 74 s. ISBN 978-80-7185-870-6.

TELGEMEIER, Raina. *Duchové*. Přeložila Michala MARKOVÁ. V Praze: Paseka, 2017, 239 s. ISBN 978-80-7432-868-8.

Seznam příloh

- Příloha 1a – Pracovní list č. 1 (1. část)
- Příloha 1b – Pracovní list č. 1 (2. část)
- Příloha 2 – Pracovní list č. 2
- Příloha 3a – Pracovní list č. 3 (1. část)
- Příloha 3b – Pracovní list č. 3 (2. část)
- Příloha 4 – Pracovní list č. 4
- Příloha 5a – Pracovní list č. 5 (1. část)
- Příloha 5b – Pracovní list č. 5 (2. část)
- Příloha 6a – Pracovní list č. 6 (1. část)
- Příloha 6b – Pracovní list č. 6 (2. část)
- Příloha 7a – Pracovní list č. 7 (1. část)
- Příloha 7b – Pracovní list č. 7 (2. část)
- Příloha 8a – Pracovní list č. 8 (1. část)
- Příloha 8b – Pracovní list č. 8 (2. část)
- Příloha 9 – Akční výzkum: Záznamy z hodin čtenářských dílen
- Příloha 10 – Akční výzkum: Pětílístek
- Příloha 11 – Akční výzkum: Dotazník pro žáky
- Příloha 12 – Grafický organizér *Paleta*

Příloha 1a – Pracovní list č. 1 (1. část)

Pracovní list č. 1 – Cesta za poznáním

Architekti obřích staveb

V západní Evropě, kolem Středozemního moře, ale také až v daleké Asii či Oceánii se na březích moří a oceánů zvedají podivuhodné monumenty. Tyto kamenné mohyly jsou stopami po dávných záhadných civilizacích a představují první architektonické pokusy lidstva.

Od 4. tisíciletí př. n. l. si stavitelé již osvojili i kamenické dovednosti. K „rozřezávání“ velkých kamenných bloků vyhloubili tehdejší kameníci pomocí sekáčů řadu otvorů, do kterých narazili dřevěné klíny. Ženy klíny polévaly vodou, až dřevo nabobtnalo a roztrhlo kámen v naznačeném směru. Při konečné úpravě povrchu stavebního bloku většinou všechny stopy po této technice (štěrbiny a otvory pro klíny) zmizely. Na spodní straně některých kamenných památníků se však občas najdou dva protilehlé výčnělky, které sloužily k zaháknutí šňůry nebo řemene používané k vlečení kamene.

Rozmístění těchto památek nebylo náhodné.

Kamenné kruhy ve Stonehenge jsou uspořádány tak, aby se slunce při východu o letním slunovratu objevilo uprostřed stavby. Ve Španělsku se nachází údajně „nejtěžší památník na světě“. Je vytvořen z 31 obřích kamenných bloků a jeho celková hmotnost se odhaduje na 1600 tun. Jenom samotná kamenná deska tvořící základ má vážit 320 tun.

(NOUGIER, L-R., *Od pravěkých lovců k barbarům*, 2007, s. 56–57)

Úkoly:

1. Přečti si text. Co je podle tebe jeho účelem? (např. pobavit, přesvědčit čtenáře apod.).
2. Vrať se k textu ještě jednou. Pozorně čti a průběžně nad věty piš následující značky (každou značku použij maximálně dvakrát):

✓	Informaci znám a rozumím jí.
+	Informace je pro mě nová.
–	S informací nesouhlasím. Je v rozporu s tím, co znám.
?	Rád/a bych se dozvěděl/a více.

Příloha 1b – Pracovní list č. 1 (2. část)

3. Které označené informace považuješ za nejdůležitější? Diskutujte o nich ve dvojici se spolužákem a porovnejte je. *Informace ve druhém odstavci.*
4. Zakroužkuj správná písmena u slov v první větě. Své rozhodnutí zdůvodni. *Vlastní jména*
5. Najdi ve druhém odstavci příklad podstatného jména látkového. *voda*
6. Co si představuješ pod slovem *mohyla*? Vyhledej jeho význam ve *Slovníku spisovné češtiny* a napiš k němu synonymum. Co je to synonymum?
7. Představte si, že se vydáte na výstavu obrazů známého malíře Zdeňka Buriana, který se zaměřoval na život v pravěku, o němž pojednává i náš text. Naplánujte ve skupině výlet pro svou třídu do „Galerie Pravěk očima Zdeňka Buriana“, která je součástí areálu ZOO ve Dvoře Králové nad Labem. Jedná se o největší stálou výstavu autora na světě.
  - a. Zjistěte na internetových stránkách, jaká je otevírací doba galerie. *9:00 – 18:00*
  - b. Naplánujte do galerie cestu autobusem nebo vlakem. Pracujte s jízdním řádem: zjistěte, jak dlouho trvá cesta od vaší školy, a najděte časy odjezdů, příjezdů, případně i přestupy.

6. Mohušnou budovu

Mohyla je uměle navržený násep z kamene a hlíny obvykle nad jedním či více hroby.

synonymum – památník, monument

Synonymum je slovo stejného významu.

7. vlakem - 8:03 Liberec, 9:54 Dvůr Králové n. L. = 1 hodina 51 min
vlakem - 15:56 Dvůr Králové n. L., 17:55 Liberec = 1 hodina 59 min. 6 mezikarátové
vele

Příloha 2 – Pracovní list č. 2

Pracovní list č. 2 – Cesta za poznáním

- Podívej se na následující tabulku a rozhodni, zda jsou tvrzení o **petrklíči** správná. Odpovědi zakroužkuj pouze ve sloupci „Před čtením“.

	Před čtením	Po čtení	Doloženo z textu
Petrklíč roste především na suchých místech.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Pomáhá při nachlazení a kašli.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Květy petrklíče nemají žádnou vůni.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Petrklíč je chráněnou bylinou.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE
Rostlinu můžeme zužitkovat celou i s kořínky.	ANO – NE – NEVÍM	ANO – NE	ANO – NE

- Nyní si text přečti. Po dočtení už se k němu nevracej a zakroužkuj ve sloupci „Po čtení“ správné odpovědi. Můžeš je porovnat se svými.

Léčivé bylinky – Petrklíč

R^{7,8} říká se, že petrklíč zamyká zimu a otevírá dveře jaru. Patří mezi první jarní bylinky. Sotva roztaje sníh, už vidíme jeho žluté květy. Často roste na okrajích lesa u potůčků. Má rád slunné a přítom⁶ vlhké louky a jarní paseky. „Petrklíč je jarní doktor a má velkou léčivou moc,“ říká babička, když jdeme sbírat jeho žluté květy voňací² sladce po medu. Květy sbíráme se zelenými kalichy, ale velmi opatrně, abychom rostlinu nevytrhli i s kořínky. Ty musejí v zemi zůstat, aby tu petrklíč mohl vyrůst znovu. Patří totiž mezi chráněné byliny. Květy pak s babičkou rozprostřeme u pece¹ na plátno, aby se usušily. Nasušené květy petrklíče nám pomáhají při onemocnění¹ průdušek a plic. Umí uvolňovat hleny, dezinfikují a působí protizánětlivě⁶. Velmi dobře tiší kašel, proto nám z nich babička vždycky při nachlazení vaří medově voňavý čaj. U petrklíče sbíráme i listy, protože obsahují velké množství vitamínu C. Babička z květů a listů připravuje sladký sirup. Recept je jednoduchý. Můžete si léčivý nektar vyrobit také a při nastudnutí a kašli jím³ sladit čaj.

(GOLASOVSKÁ, M. Bylinkář: přírodní kouzla naší babičky, 2019, s. 10)

- Projděte si jednotlivá tvrzení společně ve skupině a již s pomocí textu hledejte k odpovědím přímé důkazy. Vyplňte poslední sloupec a diskutujte.
- Logicky rozčleň text do odstavců. K označení odstavců můžeš použít barvy.
- Určete slovní druhy u podtržených slov.
- Jedná se o jarní bylinku. Napiš co nejvíce přídavných jmen a sloves, která tě v souvislosti s jarem napadnou. voňavý, rozkvetlý, zelený, kvete, raší, svíží
- Petrklíč je lidový název. Jak zní český odborný název bylinky a jak vypadá? Nakresli ji. Bovosenka jarní

Příloha 3a – Pracovní list č. 3 (1. část)

Pracovní list č. 3 – Hrátky s úslovími

Úkoly:

1. Přečti si text a zkus svými slovy vyjádřit, co znamená rčení „*To je jeho Achillova pata.*“
To je jeho slabina.
2. Najdi v textu odstavec, který do něj logicky nezapadá.
3. odstavec
3. Doplň jedno slovo (a jeho tvary) tak, aby se hodilo na všechna vynechaná místa v textu.

Achillova pata

Achilles patří k nejslavnějším   *hrdinům* Homérova eposu Iliada o dobývání města Tróje. V řadách řeckých dobyvatelů bojovali největší   *hrdinové* té doby. Tím úplně nejstatečnějším, nejodvážnějším a nejsilnějším byl právě chrabý *udadný* Achilles.

Jeho matka, bohyně mořských vod, věděla, že jejího syna čeká osud válečníka, a tak se rozhodla zajistit mu nesmrtelnost. Ponořila ho do kouzelné řeky vytékající z podsvětí. Jenže ho neponořila úplně celého. Držela ho za patu. A právě pata se stala jediným zranitelným místem na Achillově těle. Když Achilles dospěl, vydal se po boku jiného řeckého   *hrdiny*, Odyssea, získat slávu do války.

Biblický ráj byla vlastně zahrada. Jmenovala se Eden a bůh do této rajske zahrady poslal Adama a Evu. Eden se nacházel na neurčitém místě, kdesi daleko za tehdy neznámým světem. Podle biblických představ to bylo na východě, protože na východě vychází slunce.)

Pod hradbami Tróje bojoval Achilles statečně celých devět let. V desátém roce války začali Řekové prohrávat a hádali se mezi sebou. Achilles přestal bojovat. Když ale zemřel Achillov nejvěrnější přítel Patroklos, vrátil se Achilles do boje. To se mu stalo osudným. Bůh slunce Apollón, který stál na straně Tróje, totiž věděl o choulostivém místě na Achillově těle. A v jedné bitevní vřavě *chaos*, když Trójan Paris vystřelil na Achilla šíp, usměrnil Apollón jeho střelu na Achillovu patu. Do té doby neporazitelný   *hrdina* se skácel mrtev k zemi. *hrdina*

Trója nakonec byla poražena a Achilles byl uctíván jako udatný **rek**. Nesmrtelnou slávu mu zajistila jeho zranitelná pata.

(KOSTKA, P., Proč se říká...?: Achillova pata, políbila mě múza, jablko sváru... a další antická úsloví, 2016, s. 6–9)

4. Znáš příběh o Adamovi a Evě? Jak bys vysvětlil/a slovní spojení „*Mít se jako v ráji.*“? Diskutuj se spolužákem. *Mít se dobře.*

Příloha 3b – Pracovní list č. 3 (2. část)

5. Podívejte se na tučně zvýrazněná slova, která mohou znít zastarale. Porad'te se ve skupině a nahrad'te je slovy stejného nebo podobného významu ze současné spisovné češtiny.
6. Zdůvodni pravopis u podtrženého slova v první větě. *Je hod slova dohude.*
7. Za domácí úkol vyhledej na internetu, co znamenají následující slovní spojení.

U prvního z nich vymysli příklad ze života:

- a. Políbila mě múza. *Dostal jsem nápad, jak to spravit
Dostal jsem nápad. jinak a rychleji, než píší v návodu.*
- b. Je to sisyfovská práce. *Je to zbytečná, nesmyslná práce.*

Příloha 4 – Pracovní list č. 4

Pracovní list č. 4 – Moderní poezie pro děti

Moudrý jak (název)

Zvířata jsou všelijaká.
Vezměte si třeba jaka!
Ke mně domů přijít jak,
tvářil bych se všelijak.

Ale třeba v Tibetu,
tam, jestli se nepletu,
tam je doma zase jak – *podstatné j.*
a kdybych já k němu přišel,
tvářil by se kdoví jak. *přísluce*

- (A) a já bych to nechal tak.
(B) i jaci jsou všelijací!
(C) pravil jeden moudrý jak,
(D) „Nejen ptáci, ryby, raci,

(Šrut P., *Šišatý švec a myšut*, 2007, s. 48)

Úkoly:

1. Přečti si text a zkus k němu vymyslet vhodný název. ✓
2. Urči literární druh ukázky. Podle kterých znaků jsi literární druh poznal/a? ✓
3. Sestav verše poslední sloky do správného pořadí. Správné pořadí písmen vypiš na řádek:

D, B, C, A ✓

4. Kterými slovními druhy jsou podtržená slova? Urči je. ✓
5. Tato dvě slova můžeme také považovat za slova souzvučná. Stejně se píší, ale mají odlišný význam. Uveď ještě jednu dvojici souzvučných slov. ✓ *los - los*
6. Je pro tebe text humorný? V čem? Diskutuj se spolužákem.
7. Co víte o jakovi? Za domácí úkol si o něm ve skupině zjistěte základní informace a připravte si na toto téma mluvní cvičení.

Na kterém kontinentu bys hledal/a stát Tibet? *Asie* ✓

2. *Epika - vyjadřuje děj příběhu*

Příloha 5a – Pracovní list č. 5 (1. část)

Pracovní list č. 5 – Moderní poezie pro děti

Zahrada

Je stará zahrada a je v ní stará hruška
a tráva vysoká a suchá, žlutá, stará...
Ta stará zahrada se o tvou duši stará,
jak máma o dítě, jak o básníka tužka.

Je stará zahrada, kam chodíval jsi kdysi,
jak obraz malíře, co nad dětstvím ti visí.

(Malý R., *Poštou havraní*, 2018, s. 39, ilustrace
Čech P.)

Úkoly:

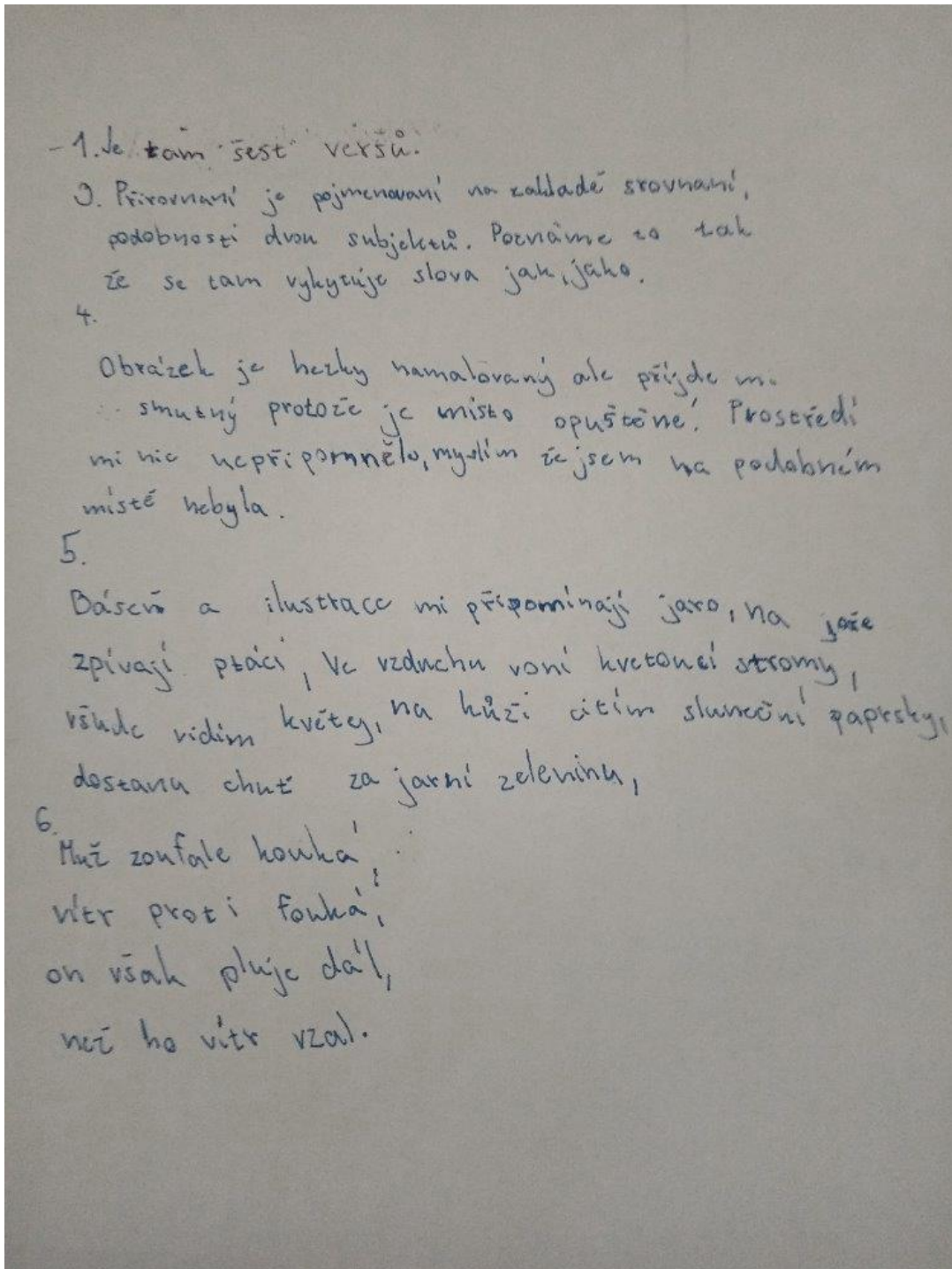
1. přečti si text. Z kolika veršů se báseň skládá?
2. Podtrhni slova, která se rýmují.
3. Co je přirovnání a jak ho většinou poznáme? Najdi v ukázce všechna přirovnání a barevně je označ.
4. Podívej se na obrázek k ukázce. Jaké pocity v tobě vyvolává? Připomnělo ti prostředí něco z tvého okolí? Byl/a jsi už na podobném místě? Diskutuj se spolužákem.
5. Které roční období ti báseň a ilustrace připomínají? Popiš ho pomocí všech pěti smyslů.
6. Báseň patří do sbírky, kterou napsal Radek Malý k obrázkům malíře Pavla Čecha. Podívejte se na vedlejší obrázek s knihami. Zahrajte si ve skupině na básníky a pokuste se napsat krátkou báseň, která bude mít alespoň čtyři verše. Dodržte schéma rýmu.

(Malý R., *Poštou havraní*, 2018, s. 19, ilustrace Čech P.)

Příloha 5b – Pracovní list č. 5 (2. část)

Další příklad vlastních veršů (zasláno v elektronické podobě):

Tam jezero zelené se v dálce tyčí

Na proudu unášet se nech

Kniha je tvůj dech

Maják ti cestu značí

Příloha 6a – Pracovní list č. 6 (1. část)

Pracovní list č. 6 – Dobrodružná beletrie pro děti

Čekání na zloděje

Začíná rok 1919. Válka skončila, ale Jáchym a Filip musí pomáhat rodičům. Jáchym v pekárně, Filip v krejčovství. Při roznášení šatů zákazníkům se nečekaně připlou do kriminálního případu...

Konečně se ozvaly kroky. Ve tmě nebylo skoro nic vidět. Ale kluci, a hlavně psi slyšeli, jak někdo našlapuje v hlubokém sněhu. Jáchym s Filipem museli oba psy uklidňovat a držet ze všech sil, aby nevrčeli a zůstali sedět. Když zloději došli až k budově tiskárny, dalo se rozpoznat, že se jedná o přehrblého hubeného chlapíka a menšího chlápka v buřince, což byl jistě mladý kasař Josef. Oba nesli v rukou kufry, neslyšně rozbili okno a zmizeli v budově.

Kluci se postavili i se psy na roh k plotu tak, aby na ně nebylo z rozbitého okna tiskárny vidět. Čekali, čekali a čekali. Brzy byli celí zasněžení, vypadali jako sněhuláci. Nohy měly úplně promrzlé. Sníh ze sebe i ze psů setřepávali, aby bílé postavy nebyly ve tmě nápadné. Kluci byli zmrzlí na kost, chladem se celí třásli. Konečně po dlouhé době uslyšeli prochladlí kluci od okna tichý šramot. Zloději opouštěli budovu. Psi napjali svaly v celém těle.

Když se temné postavy na chodníku vztyčily a vzaly do rukou těžké kufry, kluci zařvali: „Alane! Běž! Berte! Vem si ho!“ Psi vyrazili, jako když střelí. Zloději na nic nečekali, odhodili kufry s lupem a začali utíkat směrem k Vltavě. Úprk jim však velmi stěžovaly zledovatělé kočičí hlavy. Psi je snadno doběhli a zakousli se jim do nohavic a kabátů. Zloději se skáceli na zasněžený chodník. Kluci rychle vzali kufry s lupem, aby náhodou v nastalém zmatku nakonec někam nezmezely. Jsou to usvědčující důkazy.

Křik a hluk probudil ulici. Ze školní zahrady vyběhl vyděšený školník Fafek. „Alane! Berte!“ volal, protože nechápal, kam zmizeli jeho hlídací psi. Ti svého pána zaslechli. Pustili zloděje a poslušně doběhli k páníčkovi zpět. Zloději se sebrali ze země a kulhavě pádili pryč jako o život. „Pane školník, prosím vás, pošlete honem Alana a Berta zpátky na ty chlapy. Jsou to zloději! Vyloupili tiskárnu!“ volali chlupci. Než kluci panu školníkovi vysvětlili, co se stalo, zloději dávno zmizeli ve tmě. Nemělo už smysl pouštět na ně psy.

(Krolupperová, D., Past na korunu, 2018, s. 109–115, upraveno, zkráceno)

Můžeme se domnívat, že silně podtržené pasáže červenou barvou jsou pro žáka více napínavé než ty, které podtrhl slaběji. Oranžově zvýrazněná slova se vztahují ke druhému úkolu.

Příloha 6b – Pracovní list č. 6 (2. část)

Úkoly:

1. Ještě než začneš číst samotný text, přečti si nadpis ukázky a zamysli se nad tím, o čem by konkrétně mohla ukázka být.
2. Nyní si text pozorně přečti. Všiměj si, zda jsou v něm pasáže, které se opakují nebo jsou pro děj příběhu nadbytečné a je možné se bez nich obejít. Označ je např. tužkou nebo zvýrazňovačem, aby byl text stále čitelný pro případ, že by ses je nakonec rozhodl/a ponechat. Porovnej se spolužákem.
3. Považuješ některé úseky v textu za napínavé? Pokud ano, podbarvi je takovou barvou, která by nejlépe tuto atmosféru zachytila. Své rozhodnutí zdůvodni.
4. Víš, o jaké válce se píše v úvodu?
5. Najdi v textu zdrobnělé slovo.
6. Utvořte 2. a 3. stupeň přídavného jména, které je zvýrazněno v textu. *tichý - tišší - nejtíšší*
7. Co znamenají slova *kosář* a *kočičí hlavy*? Za domácí úkol vyhledej jejich význam např. na internetu. *kosář - zkolář který uměl otevírat zámek*
8. Představte si, že by se děj v ukázce takto nevyvíjel a skončil by jinak. Zamyslete se ve skupině nad tím, jak by situace dopadla, pokud by se odehrávala v jiném ročním období a jiné denní době. Své nápady si запиšte a prezentujte ostatním.

3. Vybrala jsem si červenou protože mi přijde taková výrazná a k napětí dobrá.

4. O první světovou válku

7. kočičí hlavy - cesta z kamenných kostek

Příloha 7a – Pracovní list č. 7 (1. část)

Pracovní list č. 7 – Olympijské noviny

Karlovarská Zimní olympiáda dětí a mládeže je u konce, bodování ovládl Liberecký kraj

Hry IX. zimní olympiády dětí a mládeže (ZODM) jsou u konce. Sportovní program napsal svou poslední kapitolu hned na devíti sportovištích, pomyslnou tečkou bylo hokejové finále. Na čele bodování krajů se udržel Liberecký kraj, který tak ZODM vyhrál poosmé v historii.

„Sněhové podmínky ještě týden před akcí byly kritické, což v lednu není zcela běžné. Ale organizátorům se podařil zázrak, v rekordním čase výborně připravili sportoviště a i počasí nám nakonec přálo,“ okomentoval s úsměvem místopředseda Českého olympijského výboru.

„Zimní olympiáda dětí a mládeže 2020 se zapíše mezi nejprestižnější sportovní akce v Karlovarském kraji za celou jeho historii. Moc přeji všem sportovcům, aby měli úspěch nejen na dalších olympiádách dětí a mládeže a jiných sportovních akcích, ale i na velké olympiádě,“ dodala předsedkyně Řídicího výboru ODM.

Závěrečný ceremoniál hostila KV Arena. Olympijskou štafetu od karlovarských organizátorů převzal ve slavnostní atmosféře Olomoucký kraj, který v roce 2021 uspořádá letní Olympiádu dětí a mládeže.

(Zdroj: <https://odm.olympic.cz/clanky/934-karlovarska-zodm-je-u-konce-bodovani-ovladl-liberecky-kraj>, upraveno)

Maskot ZODM

Úkoly:

1. Přečti si text a urči, o který slohový útvar se jedná. K jakému stylu ho můžeme přiřadit? Svě rozhodnutí zdůvodni. *meučili jsme se*
2. Pokus se filtrovat důležité informace. Vyhledej a podtrhni v textu následující údaje:
  - místo, měsíc a rok konání ZODM, • ročník her, • vítězný kraj, • klíčové osoby, které olympiádu zastřešují, • pořadatel letní olympiády a rok jejího konání.
3. Co v textu označují uvozovky? *Přímou řeč*
4. Vyskytují se v textu cizí slova? Vypiš dva příklady. *olympiáda, historie, kritický, finále*

Příloha 7b – Pracovní list č. 7 (2. část)

5. V červnu roku 2019 pořádal IX. letní olympiádu dětí a mládeže Liberecký kraj. Uskutečnila se v Liberci a Jablonci nad Nisou a kromě tradičních sportů, jako je atletika, fotbal nebo volejbal, soutěžily kraje také v letním biatlonu. Prohlédni si následující tabulku, která zachycuje počty medailí jednotlivých krajů z letní olympiády v roce 2019 a zimní olympiády v roce 2020.

Medailové pořadí krajů 2019 a 2020

Kraj	Počet zlatých		Počet stříbrných		Počet bronzových	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Hlavní město Praha	27	5	28	6	33	19
Jihočeský kraj	3	11	9	11	14	12
Jihomoravský kraj	30	7	32	10	22	9
Karlovarský kraj	3	6	2	6	1	12
Kraj Vysočina	10	6	6	7	7	5
Královéhradecký kraj	11	13	9	10	8	8
Liberecký kraj	11	13	16	16	10	10
Moravskoslezský kraj	25	10	21	7	16	8
Olomoucký kraj	12	0	13	1	9	4
Pardubický kraj	11	1	13	4	9	10
Plzeňský kraj	7	6	4	1	14	1
Středočeský kraj	28	12	24	9	23	5
Ústecký kraj	9	6	11	5	16	7
Zlínský kraj	13	0	9	4	24	1

(Zdroj: <https://odm.olympic.cz/>, upraveno)

Nyní odpověz na otázky k tabulce, správné odpovědi zakroužkuj:

1. Dva kraje nezískaly v roce 2020 ani jednu zlatou medaili. ANO – NE
2. V roce 2019 měl Jihomoravský kraj největší počet všech medailí dohromady. ANO – NE
3. Které kraje měly v roce 2020 nejméně bronzových medailí? Zlínský a Plzeňský kraj
4. Rok 2019 byl pro Liberecký kraj lepším rokem v počtu zlatých medailí než rok 2020. ANO – NE
5. Kolik dvojic krajů mělo v roce 2020 stejný počet stříbrných medailí? Pomoci ti může barevné označení každé dvojice. 5 dvojic

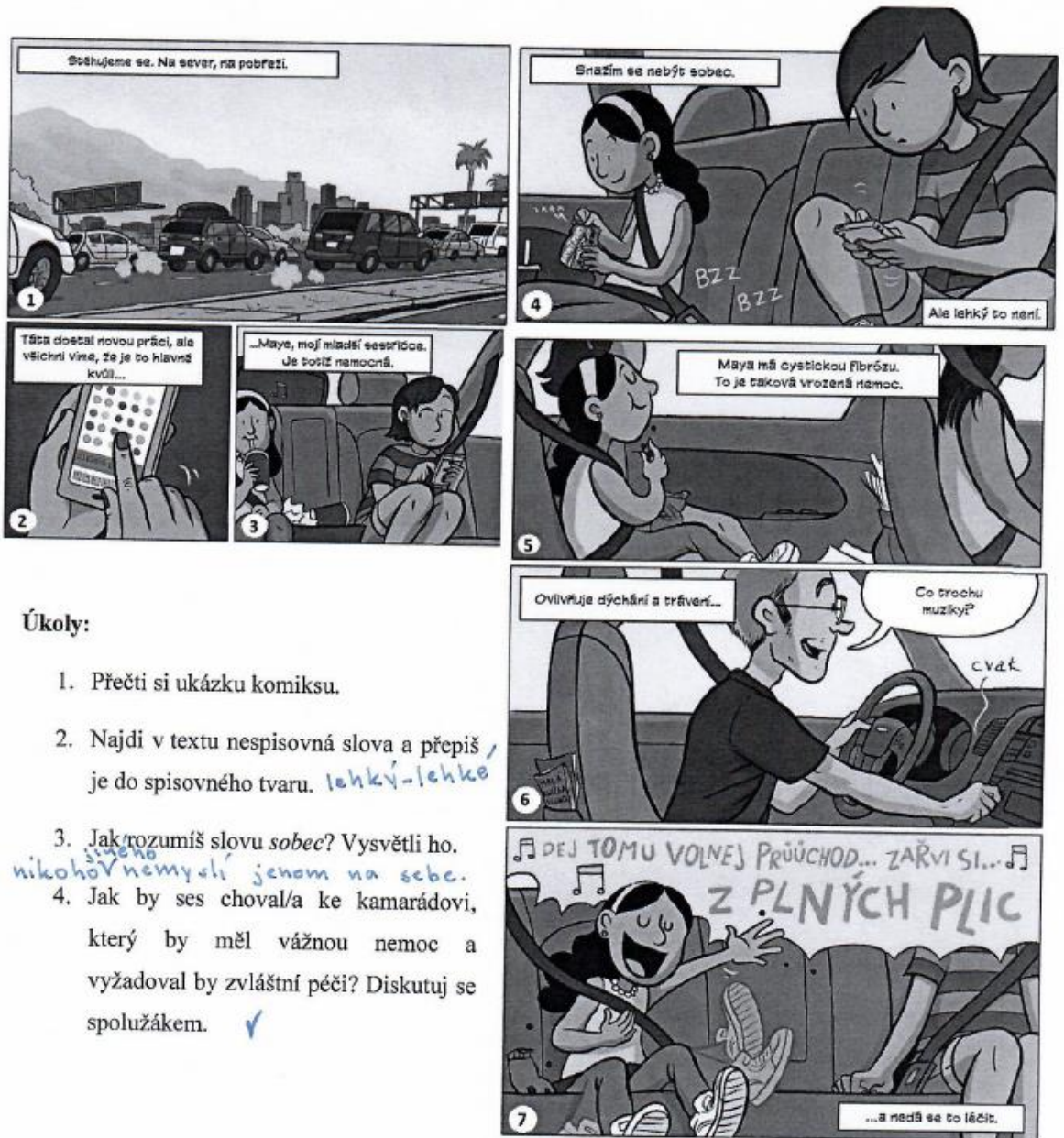
6. Představte si, že byla do vaší školy pozvána na besedu známá sportovkyně a olympijská vítězka několika zlatých medailí, Ester Ledecká, která své úspěchy odstartovala právě účastí na Olympiádě dětí a mládeže. Nejprve si o Ester najděte na internetu základní informace, stejně jako si je zjišťují i novináři, pokud dělají rozhovory. Pomoci s informacemi vám může i tento odkaz: <https://odm.olympic.cz/nejslavnejsi-sportovci-odm>. Poté si ve dvojici připravte alespoň pět otázek pro rozhovor s ní. Otázky musí být pro budoucí čtenáře zajímavé.

Příloha 8a – Pracovní list č. 8 (1. část)

Pracovní list č. 8 – Komiksově čtení

Duchové

Úkoly:

1. Přečti si ukázkou komiksu.
2. Najdi v textu nespisovná slova a přepiš, je do spisovného tvaru. *lehký-lehke*
3. Jak rozumíš slovu *sobec*? Vysvětli ho. *Na nikoho svého nemyslí jenom na sebe.*
4. Jak by ses choval/a ke kamarádovi, který by měl vážnou nemoc a vyžadoval by zvláštní péči? Diskutuj se spolužákem. ✓

(Telgemeierová R., Duchové, 2017, s. 2–5, upraveno)

Příloha 8b – Pracovní list č. 8 (2. část)

5. Stěhování někdy bývá náročnou životní změnou. Vypořádat se s ní musí i hlavní hrdinky příběhu. Jaké jsou podle tebe klady a zápory stěhování? Vypiš alespoň dva od každého a porovnej je se spolužákem.

klady	zápory
větší dům Noví kamarádi lepší pokojíček	Jste zvyklí na to prostředí, kde bydlíte. Budete se méně setkávat s bývalými kamarády a spoluby.

6. Podívej se na vedlejší komiksový panel, ve kterém byla ponechána jen první a poslední bublina s originálním textem. Zahraj si na scénáristu a zkus doplnit zbývající bubliny tak, aby na sebe logicky navazovaly.

7. Sestry ze všech stran slyší, že ve městě žijí duchové. Přinesl je pobřežní vítr. Kam myslíš, že se sestry při prozkoumávání okolí dostanou? Dopiš krátké a napínavé pokračování jejich procházky ve formě vypravování. Dostanou se až na pobřeží. Kde uslyší vzácné zvuky. Na jebnou se zvedne vítr a musí se někde schovat. Najdou starý dům, ve kterém jsou pobívná stvoření. —

(Telgemeierová R., Duchové, 2017, upraveno)

Další příklad pokračování příběhu (zasláno v elektronické podobě):

Po cestě slyšely neznámé a děsivé zvuky a měly pocit, že je stále někdo sleduje. Při každém křupnutí se vylekaně otočily ale nikde nikdo. Poté se začaly bát, proto přidaly do kroku. Dostaly se k opuštěnému domu, když tu náhle za nimi vylezla z keře černá kočka. Hned věděly, kdo je pronásledoval. „To ty tady strašíš,“ zeptaly se. Ale kočka jen tiše předla a sestry se začaly smát. „Tak pojd', jdeme prozkoumat ten barák.“ Tak se sestry vydaly směrem k domu a kočka je jen tiše následovala.

Příloha 9 – Akční výzkum: Záznamy z hodin čtenářských dílen

Přání postavy

3 min	Úvod hodiny	Administrativní záležitosti a kontrola knížek. Pravidla dílny čtení (za použití piktogramů). V případě, že někdo z žáků knížku zapomněl, půjčí si ji z třídní knihovny. Kdo zapomněl sešit, vezme si papír. Sdělení tématu dnešní hodiny – Postavy a jejich přání.
7 minut	Motivace	Kouzelná fazolka a přání. ➔ Žákům vysvětlíme, k čemu kouzelná fazolka je, a modelujeme na příkladu toho, co si přejeme my. Předáme kouzelnou fazolku prvnímu žákovi, který se zamyslí, sdělí své přání a předá fazolku dalšímu spolužákovi. Mluví vždy ten, kdo drží předmět, žáci se nesmí v odpovědích opakovat.
5 minut	Minilekce	Do sešitů si žáci zapíší název knížky, jméno autora, popř. ilustrátora, stránky a nadpis. Zadání úkolu: Vyberte si jednu postavu ze své knihy (např. hlavního hrdinu, vedlejší postavu, či postavu, která se objeví při následujícím čtení) a vymyslete (poté vysvětlíte proč), jaké přání by si postava vybrala, kdyby měla kouzelnou fazolku. Modelace pro žáky.
15 – 20 minut	SAMOSTATNÉ ČTENÍ ŽÁKŮ	
15 minut	Vypracování úkolu a reflexe	Žáci do sešitu vypracují úkol. Poté si přání postav sdělí ve dvojicích a vysvětlí, proč takové přání pro svou postavu vybrali. Žáci vždy řeknou i název své knihy. Vyzveme žáky, aby pozorně poslouchali. Poté bude několik dvojic vyvoláno a každý z dvojice sdělí přání postavy svého spolužáka. Reflexe a shrnutí (např.: Které přání bylo pro vás nejzajímavější?).

Postava a kouzelné předměty

3 min	Úvod hodiny	Administrativní záležitosti a kontrola knížek. Připomenutí pravidel dílny čtení (za použití piktogramů). V případě, že někdo z žáků knížku zapomněl, půjčí si ji z třídní knihovny. Kdo zapomněl sešit, vezme si papír. Sdělení tématu dnešní hodiny – Postavy a kouzelné předměty ¹⁰² .
7 minut	Motivace	Žáci dostanou do lavice lístečky s kouzelnými předměty (např. kouzelné sluchátko, kouzelná sprcha, kouzelné bačkory, kouzelný talíř apod.). Úkolem je ve dvojici vymyslet, co daný předmět může dělat a kdo ho může vlastnit. Poté několik dvojic své nápady prezentuje.
5 minut	Minilekce	Do sešitů si žáci zapíší název knížky, jméno autora, popř. ilustrátora, stránky a nadpis. Zadání úkolu: Vyberte si jakoukoli postavu ze své knížky a obdarujte ji kouzelným předmětem (mohou se inspirovat i předměty z motivační části hodiny). Napište do sešitu vybraný kouzelný předmět a uveďte, komu z příběhu ho dáte a proč (např. k čemu bude postavě dobrý, jak jí pomůže). Je možné obdarovat i zápornou postavu. Modelace pro žáky.
15 – 20 minut	SAMOSTATNÉ ČTENÍ ŽÁKŮ	
15 minut	Vypracování úkolu a reflexe	Žáci do sešitu vypracují úkol. Ve čtveřicích si vzájemně sdělí, které postavy a kouzelné předměty vybrali, a vysvětlí proč. Žáci vždy řeknou i název své knihy. Vyzveme žáky, aby pozorně poslouchali. Z každé čtveřice bude vyvolán jeden žák, který vybere za jeho skupinu pro něj nejzajímavější kouzelný předmět. Reflexe a shrnutí (např.: Který kouzelný předmět byl podle vás nejoriginálnější?).

¹⁰² Aktivita je inspirována literárně didaktickým workshopem doc. PhDr. Ondřeje Hníka, Ph.D. (Konference Krajské vědecké knihovny v Liberci – *Současnost literatury pro děti a mládež* 2019).

Prostředí v příběhu

3 min	Úvod hodiny	Administrativní záležitosti a kontrola knížek. Připomenutí pravidel dílny čtení (za použití piktogramů). V případě, že někdo z žáků knížku zapomněl, půjčí si ji z třídní knihovny. Kdo zapomněl sešít, vezme si papír. Sdělení tématu dnešní hodiny – Prostředí, ve kterém se příběh odehrává.
7 minut	Motivace	Kartičky (ze hry <i>Dixit</i>) – popis prostředí. → Žáci (max. 5) si vylosují jednu z připravených kartiček. Ostatním žákům předem naskenované kartičky promítneme na projektoru, aby je viděli všichni. Úkolem žáků je popsat prostředí, které na kartičce vidí, pomocí podstatných jmen, přídavných jmen, smyslů, barev apod.
5 minut	Minilekce	Žáci se zaměří na popis prostředí ve svých knížkách. Do sešitů si žáci zapíší název knížky, jméno autora, popř. ilustrátora, stránky a nadpis. Zadání úkolu: 1. V jakém prostředí se příběh převážně odehrává? 2. Jakými barvami byste popsali prostředí v příběhu? A proč? (Žáci odpovědi zapíší do grafického organizéru <i>Paleta</i> ¹⁰³ .) Modelace pro žáky.
15 – 20 minut	SAMOSTATNÉ ČTENÍ ŽÁKŮ	
15 minut	Vypracování úkolu a reflexe	Žákům rozdáme PL (grafický organizér <i>Paleta</i>). První úkol zapíší žáci do řádků, druhý úkol do obrázku palety. Poté si sledovaný jev sdělí ve dvojicích, případně ve čtveřicích. Žáci vždy řeknou i název své knihy. Vyzveme žáky, aby pozorně poslouchali. Pomocí losovacích kartiček se jmény vylosujeme prvního žáka, který sdělí, co se dozvěděl od svých spolužáků. Ten, kdo bude mluvit, se pro lepší srozumitelnost postaví, poté vylosuje dalšího jedince. Reflexe a shrnutí: Jak na vás prostředí příběhu působí? Z toho, co jste slyšeli, který popis prostředí byl pro vás nejzajímavější?

¹⁰³ HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: další nápady*. Dobříš: Šafrán, 2016. ISBN 978-80-905978-6-0.

Palce

3 min	Úvod hodiny	Administrativní záležitosti a kontrola knížek. Připomenutí pravidel dílny čtení (za použití piktogramů). V případě, že někdo z žáků knížku zapomněl, půjčí si ji z třídní knihovny. Kdo zapomněl sešit, vezme si papír. Sdělení tématu dnešní hodiny – Dobré a špatné události v příběhu.
7 minut	Motivace	Nejlepší a nejhorší den mého života. ➔ Třída se rozdělí na dvě pomyslné poloviny, jedna se zamyslí ve třech větách nad nejlepším dnem svého života, druhá pak nad dnem nejhorším. Poté několik žáků své myšlenky představí ostatním.
5 minut	Minilekce	Do sešitů si žáci zapíší název knížky, jméno autora, popř. ilustrátora, stránky a nadpis. Zadání úkolu: Vyberte jednu událost v příběhu, kterou považujete za dobrou (zapište ji v grafickém organizéru do palce nahoru ☺), a jednu, která je podle vás špatná (zapište ji do palce dolů ☹) ¹⁰⁴ . Vysvětlete proč. <u>Modelace pro žáky:</u> Např. hlavní hrdina ztratil nejlepšího kamaráda, ale později si našel nové přátele.
15 – 20 minut	SAMOSTATNÉ ČTENÍ ŽÁKŮ	
15 minut	Vypracování úkolu a reflexe	Žáci vypracují úkol z minilekce. Poté si sledovaný jev sdělí ve dvojicích, případně ve čtveřicích. Žáci vždy řeknou i název své knihy. Vyzveme žáky, aby pozorně poslouchali. Pomocí losovacích kartiček se jmény vylosujeme prvního žáka, aby sdělil, co se dozvěděl od svých spolužáků. Možná obměna: žáci se při sdělování informací postaví před tabuli. Reflexe a shrnutí: Která událost byla podle vás nejhorší a která nejlepší? Zažili jste něco podobného?

¹⁰⁴ HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: další nápady*. Dobříš: Šafrán, 2016. ISBN 978-80-905978-6-0.

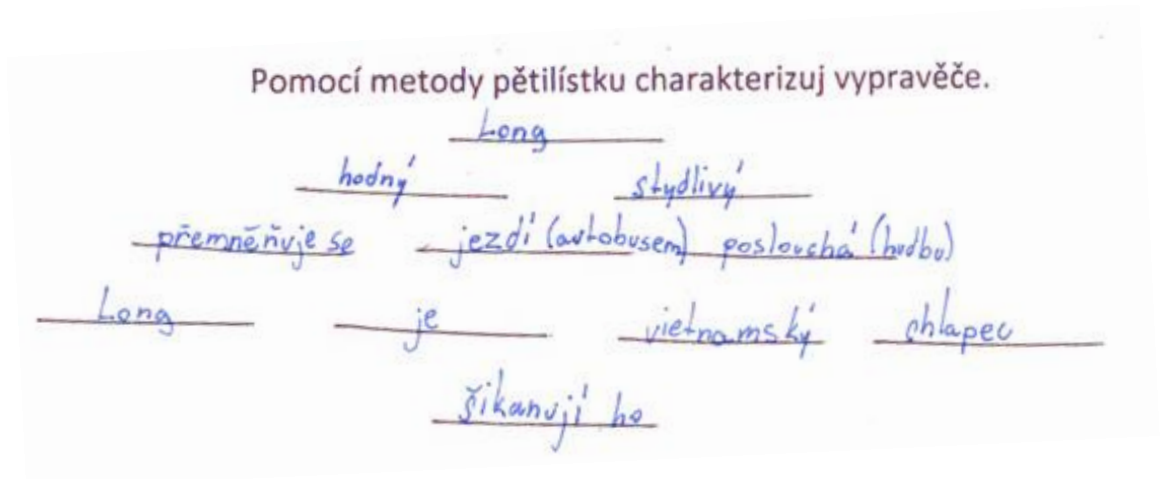
Zrcadlo

3 min	Úvod hodiny	Administrativní záležitosti a kontrola knížek. Připomenutí pravidel dílny čtení (za použití piktogramů). V případě, že někdo z žáků knížku zapomněl, půjčí si ji z třídní knihovny. Sdělení tématu dnešní hodiny – Činnosti či chování postav, se kterými se ztotožňujete ve vašem reálném životě.
7 minut	Motivace	Každý žák si vybere jedno zvíře, ke kterému se připodobní, a zdůvodní proč. Následně několik žáků představí své odpovědi. <u>Modelace pro žáky:</u> Např. je mi nejbližší žirafa, protože jsem také vysoká jako ona a mám dlouhé řasy. Např. Myslím si, že jsem trochu jako vlaštovka, protože mám ráda volnost a ráda cestuji (např. do teplých krajů).
5 minut	Minilekce	Do sešitů si žáci zapíší název knížky, jméno autora, popř. ilustrátora, stránky a nadpis. Zadání úkolu: Napište, co děláte stejně jako některá z postav příběhu. Kdy si při čtení připadáte, jako byste se dívali do zrcadla? ¹⁰⁵ Srovnajte situaci v knize s reálnou situací ve vašem životě. <u>Modelace pro žáky:</u> Např. postavě v knize se nikdy nechce ráno z postele a přišla kvůli tomu jednou pozdě do školy – vypnula budík a usnula. Když se probudila, bylo již pozdě a ujel jí autobus. Mně se také nechce ráno vstávat a stala se mi stejná situace jako jí.
15 – 20 minut	SAMOSTATNÉ ČTENÍ ŽÁKŮ	
15 minut	Vypracování úkolu a reflexe	Žáci vypracují úkol z minilekce. Poté si sledovaný jev sdělí ve dvojicích, případně ve čtveřicích. Žáci vždy řeknou i název své knihy. Vyzveme žáky, aby pozorně poslouchali. Pomocí losovacích kartiček se jmény vylosujeme prvního žáka, aby sdělil, co se dozvěděl od svých spolužáků. Žák poté sám vylosuje dalšího jedince. Reflexe a shrnutí: Ztotožňujete se s něčím, co jste slyšeli? Co vám připadalo nejzajímavější?

¹⁰⁵ HUBÁLKOVÁ, Radomíra a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: další nápady*. Dobříš: Šafrán, 2016. ISBN 978-80-905978-6-0.

Příloha 10 – Akční výzkum: Pětílístek

Vzhledem k tomu, že se jedná o výtvar žáka, který vytvářel pětílístek poprvé, neodpovídá poslední řádek (tzn. synonymum k prvnímu řádku) přesně správné struktuře. Místo spojení „šikanují ho“ by se více hodil např. výraz „obět“.

Příloha 11 – Akční výzkum: Dotazník pro žáky

Dotazník pro žáky 6. ročníku

1. Co se ti nejvíce líbilo při dílnách čtení?

Projetí svůj vlastní úzor a pak třeba i dostat známku.

2. Která hodina dílen čtení se ti líbila nejvíce?

Asi když jsme mému hrdinovi z knihy dávali dárky.

3. Jaké aktivity bys navrhl/a navíc?

Asi žádnou mně se to takhle líbí.

4. Jaké knížky bys doporučil/a, aby se zařadily do hodin ČJL?

Nejake více akční!

5. Pomohly ti čtenářské dílny k lepší práci s textem? Jak?

Díky tomu abych text uměl lépe vnímat.

6. Chodíš rád/a do knihovny?

Zakroužkuj ANO-NE

7. Máš ve svém pokojíčku knihovničku?

Zakroužkuj ANO-NE

8. Baví tě čtení knížek?

Zakroužkuj ANO-NE

9. Baví tě číst ze školní čítanky?

Zakroužkuj ANO-NE

10. Kolik si přečetl/a knížek ve druhém pololetí? Bylo to víc než v prvním pololetí? Dovedl/a bys říct proč?

Nevim to přesně ale myslím, že jsem jich přečetl ve 2. víc, protože jsem se potřeboval naučit lépe doplnovat i.i.g.j.

11. Zaujala tě některá knížka tvého spolužáka natolik, že si ji chceš přečíst?

určitě „Percy Jackson“ máre nestvár.

Příloha 12 – Grafický organizér Paleta

Paleta

Autor/ka Eduard Petiška

Název knihy Staré Řecké Baje a pověsti

1. V jakém prostředí se příběh převážně odehrává?

Je jich více. Já si vybrala
prostředí, kde se usídlila a poté i oemčila Sfing

2. Jakými **barvami** byste popsali prostředí v příběhu? A proč?
Zapište do **palety**.

